

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Lenka Kolomazníková

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Ekonomika a management mezinárodního obchodu

Česko hledá vhodnou důchodovou reformu v kontextu makroekonomické stability a stabilního podnikatelského prostředí

Czech Republic is looking for a suitable pension reform in the context of macroeconomic stability and stable business environment

DP-EF-KEK-2011-34

Bc. Lenka Kolomazníková

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Marek Skála, Ph.D., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Ester Jakubková, OVB, Allfinanz, a.s.

Počet stran: 125

Počet příloh: 6

Datum odevzdání: 12. 4. 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat náhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 12. 04. 2012

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Ing. Mgr. Marku Skálovi, Ph.D., z katedry ekonomie za průběžnou kontrolu, věnovaný čas, cenné podněty a připomínky, které mi pomohly při zpracování mé diplomové práce.

Shrnutí

Cílem této diplomové práce je rozbor důchodových systémů v České republice, na Slovensku a dále se okrajově zaměří na vybrané zahraniční důchodové systémy, kterými se Česká republika může inspirovat při vytváření vlastní důchodové reformy. První kapitola provede čtenáře teoretickou charakteristikou typů a klasifikací důchodových systémů. Jsou zde vysvětleny principy fungování jednotlivých systémů a jejich podstata. Následující kapitola rozebírá problémy mezinárodních důchodových systémů v kontextu s Českou republikou, zatímco ve třetí kapitole je popsán současný důchodový systém v České republice od jeho vývoje až po současný stav. V této kapitole je cílem poukázat na nutnost reformy současného důchodového systému. Další kapitola je zaměřena na trendy v důchodových systémech ve světě. Pátá kapitola je věnována současné reformě systému v ČR a zmiňuje i nedostatky dnešního systému. Šestá kapitola popisuje a analyzuje důchodový systém na Slovensku a jeho reformu. Poslední část je zaměřena na současný i budoucí vliv důchodové reformy v ČR na makroekonomickou stabilitu a podnikatelské prostředí.

Klíčová slova

Penzijní systém, důchodová reforma, důchodové pojištění, penzijní připojištění se státním příspěvkem, starobní penze, penzijní fond, komerční pojišťovna, sociální zabezpečení, důchodový věk, makroekonomická stabilita.

Summary

The aim of this diploma thesis is an analysis of pension systems in the Czech Republic, Slovakia Republic and it briefly focuses on other foreign pension schemes, by which the Czech Republic can inspire in the creation of own pension reform. The first chapter leads a reader through with the theoretical characterization and classification of types of pension systems. There is explained core and principles of operation of individual systems. The following chapter discusses the problems of the international pension systems in the context of the Czech Republic while in the third chapter is described the current pension system in the Czech Republic from its development to the present. In this part the aim is to point out the need for its reform. Another part focuses on trends in the pension systems in the world. The fifth part is devoted to reforming the current system in the CR, and mentions the shortcomings of the current system. The sixth chapter describes and analyses the Slovakian pension system and its reform. The last part focuses on current and future impact of pension reform in the Czech Republic on macroeconomic stability and business environment.

Key words

Pension system, pension reform, pension insurance, pension scheme with state contribution, old-age pension, superannuation fund, commercial instance company, social security, pension age, macroeconomics stability.

Obsah

Seznam obrázků.....	12
Seznam tabulek.....	12
Seznam použitých zkratk	13
Úvod	14
1 PENZIJNÍ SYSTÉMY	17
1.1 Klasifikace penzijních systémů	17
1.1.1 Penzijní systémy z hlediska typu provozovatele	17
1.1.2 Penzijní systémy z hlediska dobrovolnosti účasti	18
1.1.3 Penzijní systémy z hlediska způsobu financování.....	18
1.2 Typy penzijních plánů	23
1.2.1 Příspěvkově definovaný penzijní systém	23
1.2.2 Dávkově definovaný penzijní systém.....	24
1.2.3 Hybridní penzijní systém.....	24
2 PROBLÉMY PENZIJNÍCH SYSTÉMU – MEZINÁRODNÍ PERSPEKTIVA V KONTEXTU S ČR.....	25
2.1 Rizika penzijních systémů	27
2.1.1 Demografické riziko	27
2.1.2 Politické riziko.....	31
2.1.3 Riziko kapitálového trhu	31
2.1.4 Rodinné riziko	31
2.1.5 Větší počet příjemců důchodových dávek než plátců pojistného.....	31
2.1.6 Malý rozvoj soukromých úspor na stáří	32
2.1.7 Odchod z trhu práce dříve než v důchodovém věku	33
2.1.8 Nevhodná regulace penzijních fondů a jejich malé výnosy	34
3 ČESKÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM	35

3.1	Vývoj sociálního zabezpečení	35
3.2	Podoba současného důchodového systému v České republice.....	39
3.3	Charakteristika pilířů českého důchodového systému.....	42
3.3.1	Základní důchodové pojištění.....	42
3.3.2	Dobrovolné pojištění	48
3.4	Organizační zabezpečení systému	52
4	DŮCHODOVÉ SYSTÉMY VE SVĚTĚ	54
4.1	Světové trendy v penzijních systémech	54
4.2	Porovnání mzdy a důchodu ve světě.....	57
5	REFORMA ČESKÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	58
5.1	Negativa a nedostatky současného důchodového systému.....	59
5.1.1	Negativa prvního pilíře.....	59
5.1.2	Negativa třetího doplňkového pilíře	61
5.2	Cíle a principy důchodové reformy	64
5.3	Proces důchodové reformy	65
5.3.1	Malá penzijní reforma (novela zákona o důchodovém pojištění)	65
5.3.2	Velká důchodová reforma	74
5.4	Charakteristika budoucích pilířů.....	75
5.5	Související návrhy či změny	83
6	SLOVENSKÁ DŮCHODOVÁ REFORMA	85
6.1	Charakteristika pilířů slovenského důchodového systému	89
6.2	Záludnosti reformy	93
6.3	Inspirace České republiky na Slovensku	94
7	DOPADY DŮCHODOVÉ REFORMY NA MAKROEKONOMICKOU STABILITU A PODNIKATELSKÉ PROSTŘEDÍ.....	95
	ZÁVĚR.....	101

ZDROJE	105
Seznam příloh	116

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1 - VÝVOJ POPULACE V HLAVNÍCH VĚKOVÝCH SKUPINÁCH	21
OBRÁZEK 2 - PORODNOST V LETECH 1995, 1970, 2009	27
OBRÁZEK 3 - OČEKÁVANÁ DÉLKA DOŽITÍ ROK 1960 A 2007	29
OBRÁZEK 4 - VÝVOJ MIGRAČNÍ BILANCE V LETECH 1991 - 2008	30
OBRÁZEK 5 - ROZDÍL MEZI SKUTEČNÝM VĚKEM ODCHODU DO DŮCHODU A ZÁKONEM DANÝM DŮCHODOVÝM VĚKEM	33
OBRÁZEK 6 - PROCENTUÁLNÍ ROZDĚLENÍ ÚČASTNÍKŮ PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ	50
OBRÁZEK 7 - STRUKTURA POPULACE V ČR V ROCE 2010 A V ROCE 2060	60

Seznam tabulek

TABULKA 1 - STÁRNUTÍ A VEŘEJNÉ VÝDAJE NA DŮCHODY	26
TABULKA 2 - DEMOGRAFICKÉ UKAZATELE	28
TABULKA 3 - VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA ČR	30
TABULKA 4 - POMĚR POČTU DŮCHODCŮ A PLÁTCŮ POJISTNÉHO (V %)	32
TABULKA 5 - SAZBY POJISTNÉHO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ 2012 (V %)	40
TABULKA 6 - POTŘEBNÁ DÉLKA POJIŠTĚNÍ	47
TABULKA 7 - PODMÍNKY NÁROKU NA STAROBNÍ DŮCHOD	48
TABULKA 8 - VÝVOJ PŘEDEPSANÉHO POJISTNÉHO	51
TABULKA 9 - PODÍL POJISTNÉHO NA HDP ČR	52
TABULKA 10 - VYBRANÉ UKAZATELE OHLEDNĚ STÁRNUTÍ POPULACE	55
TABULKA 11 - ZÁKLADNÍ CÍLOVÉ NASTAVENÍ	68
TABULKA 12 - PARAMETRY VÝPOČTU V PŘECHODNÉM OBDOBÍ	69
TABULKA 13 - PODOBA DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU PO REFORMĚ (OD R. 2013)	74
TABULKA 14 - TRANSFORMACE PENZIJNÍCH FONDŮ NA PENZIJNÍ SPOLEČNOSTI	78
TABULKA 15 - ZMĚNY SOUČASNÉHO PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ PO REFORMĚ V ROCE 2013	81
TABULKA 16 - PŘÍJMY A VÝDAJE NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ (V MILIARDÁCH KORUN)	96
TABULKA 17 - VÝVOJ INFLACE	97
TABULKA 18 - SKRYTÝ PENZIJNÍ DLUH PŘED A PO REFORMĚ V ROCE 2011 (V % HDP)	99

Seznam použitých zkratek

CRS – centrální registr smluv

Čl. – článek

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČSR – Československá republika

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

DB – defined benefit = dávkově definovaný důchodový systém

DC – defined contribution = příspěvkově definovaný důchodový systém

DPH – daň z přidané hodnoty

DS – důchodový systém

DSS – důchodové správcovské společnosti

EU – Evropská Unie

FF – fully funded = kapitálové financování důchodového systému

HDP – hrubý domácí produkt

IDEA – Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu

MF (MFČR) – Ministerstvo financí

Mld. – miliarda

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSVČ – osoby samostatně výdělečně činné

PAYG – Pay As You Go – průběžně financovaný důchodový systém

PES – Poradní expertní sbor ministra financí a ministra práce a sociálních věcí

PPSP – penzijní připojištění se státním příspěvkem

Sb. – sbírka

SR – Slovenská republika

ÚS – Ústavní soud

Z.z. – Zbírka zákonů (Slovensko)

Úvod

Reformy důchodového systému jsou velice aktuálním tématem nejen v České republice, ale i v ostatních evropských zemích. Systémy veřejných financí vypadají podle doby, kdy byly vytvořeny a současným podmínkám nevyhovují.

Všechny evropské země stárnou, prodlužuje se délka dožití a současně klesá porodnost a to nestačí na udržení populace. V důsledku demografického vývoje se země dostávají do situace, kdy peníze vybrané na sociálním pojištění nestačí na výplatu penzí důchodcům. Evropské země tak znepokojeně pozorují narůstající náklady, které si zvykli brát za samozřejmé. Veřejné výdaje na penze dnes představují velkou položku v rozpočtech všech zemí v Evropě. Schodek, který by se bez reformy stále zvyšoval, by musel být financován ze státního rozpočtu. Mnoho zemí se proto v posledních 15 letech rozhodlo pro reformu důchodových systémů.

V minulosti byly v České republice prostředky vybrané na důchody striktně odděleny od státního rozpočtu. Na důchodovém účtu byly nemalé přebytky až do 90. let minulého století, kdy bylo rozhodnuto o jeho začlenění do státního rozpočtu. Do roku 2008 byl tento účet přebytkový. Později se kvůli demografickému vývoji a finanční udržitelnosti systému Česko rozhodlo konečně provést důchodovou reformu. Slovenská republika byla v tomto ohledu svědomitější a svoji reformu provedla již v roce 2005, ale později ji několikrát upravovala. Česko se tam může ze zkušeností Slovenska poučit.

Cílem diplomové práce je obecná charakteristika současných penzijních systémů, poukázání na jejich rizika a problémy, analýza současného stavu Českého důchodového systému a jeho aktuálního procesu nezbytné reformy, popis reformy systému na Slovensku, dále stručná charakteristika penzijních systémů v jiných zemích a v neposlední řadě také vliv reformy na makroekonomickou stabilitu země a podnikatelské prostředí. Navrhnout podobu důchodové reformy není cílem této práce.

Práce má za cíl nalezení odpovědí na následující otázky:

- 1. V čem je současný důchodový systém v České republice špatný a jaké má nedostatky?*
- 2. Je reforma důchodového systému opravdu nevyhnutelná?*

3. *Měla by se Česká republika inspirovat při vytváření vlastní reformy v zahraničí?*
4. *Jaký vliv bude mít reforma na obyvatele a na podnikatelské prostředí v České republice?*

Přínosem této diplomové práce má být detailnější popis Českého důchodového systému a pohled na aktuální problém nezbytnosti jeho vhodné reformy.

První část se teoreticky charakterizuje a klasifikuje důchodové systémy. Vymezuje nejznámější typy penzijních plánů a vysvětluje další pojmy související s danou problematikou. Cílem této kapitoly je připravit teoretický přehled čtenáře na následující kapitoly.

Druhá část je zaměřena na současné problémy a rizika důchodových systémů jako jsou demografický vývoj, porodnost a podobně z mezinárodní perspektivy v kontextu s Českou republikou. S těmito problémy se setkávají všechny země a musí je zahrnout do reforem důchodových systémů.

Třetí část popisuje důchodový systém v České republice a jeho historický vývoj až po současnou úpravu. Popisuje parametry systému i jeho legislativní úpravu, organizační zabezpečení a také podrobně pilíře systému.

Další část zmiňuje trendy v důchodových systémech ve světě. Popisuje důchodový věk, zvyšování úlohy spoření a kromě jiného také porovnává mzdy a důchod v ostatních zemích.

Pátá část, která je věnována současné reformě systému v ČR, se nejdříve zaměřuje na nedostatky současného systému a poté popisuje cíle, principy a jednotlivé kroky a řešení reformy. První část kapitoly tak poukazuje na nutnost reformy a zbytek pojednává o již odsouhlasených změnách, jež některé již začaly platit, některé teprve v platnost vstoupí a část je zatím v jednání.

Šestá část popisuje důchodový systém na Slovensku a jeho reformní kroky, z nichž se může česká reforma poučit nebo se jimi nechat inspirovat. Rozebrány jsou zde pilíře systému, jejich charakteristika, legislativní vymezení a možnosti volby mezi těmito pilíři.

Závěrná část je věnována současný i budoucí vliv důchodové reformy v ČR na makroekonomickou stabilitu a podnikatelské prostředí. Zavedení jednotlivých reformních kroků působí na mnoho oblastí ekonomiky, podnikatelské prostředí a samozřejmě také na občany státu.

V závislosti na obsáhlosti tématu se diplomová práce zaměřuje především na reformu a její vliv na starobní důchody, a pouze stručně na problematiku invalidních, sirotčích, vdovských a vdoveckých důchodů.

1 PENZIJNÍ SYSTÉMY

V této kapitole bude rozebráno několik hledisek vhodných k popisu a třídění penzijních systémů. Účelem existence penzijních systémů je snaha zabezpečit dostatečné zdroje pro generace v důchodovém věku.

1.1 Klasifikace penzijních systémů

Důchodové systémy značně ovlivňují ekonomiku jednotlivých států. Mandatorní výdaje v podobě výplat důchodů jsou tradičně největší položkou státního rozpočtu.

1.1.1 Penzijní systémy z hlediska typu provozovatele

Téměř v každé zemi se můžeme setkat s provozováním systému penzijního zabezpečení, které je rozděleno na veřejný a soukromý sektor. Rozdílností těchto sektorů je jejich váha.

Veřejný sektor

Provozovatelem veřejných sektorů je nejčastěji stát. Pokud je provozovatelem stát, znamená to, že vláda je zodpovědná za výběr příspěvků a výplatu důchodů.

Nejčastěji se vyskytují dva druhy státních penzí: tzv. paušální penze a penze spjaté s výdělkem. Paušální penze je nárok na stejnou dávku pro všechny penzisty, a to bez ohledu na výši jejich příjmů v době, kdy byli ekonomicky aktivní. Naopak výše penze vypočtené na základě výdělků je závislá na výši mzdy v době, kdy dnešní penzisté byli ekonomicky aktivní.

Soukromý sektor

V případě privátních penzijních systémů je odpovědný za výplatu dávek a také za výběr příspěvků právě soukromý sektor. Nejčastěji se setkáme se dvěma možnými způsoby. Prvním je způsob, kdy jsou penzijní plány organizovány zaměstnavateli a tím druhým způsobem přenesení na úroveň občanů, tzn. zavést individuální penzijní účty, které jsou spravovány penzijním fondem a na kterých si občané po dobu své ekonomické aktivity spoří na své stáří.

1.1.2 Penzijní systémy z hlediska dobrovolnosti účasti

Účast v penzijních plánech může být jak dobrovolná, tak i povinná. Tato situace se liší stát od státu.

Povinné penzijní systémy najdeme většinou ve vyspělých zemích, kde jejich role v posledních desetiletích narůstá. Účast alespoň v některé části by měla být povinná, neboť část populace by v podstatě nebyla ochotna nějaké úspory vytvářet.

Soukromé penzijní systémy jsou z hlediska účasti dobrovolné.

1.1.3 Penzijní systémy z hlediska způsobu financování

Existuje pět základních způsobů financování penzijních systémů. Jsou to

- *Průběžný systém (PAYG)*
- *Průběžný systém (PAYG) s nárazníkovým fondem*
- *Plně fondový (kapitálový) systém*
- *Částečně fondový systém*
- *Fiktivní systém*

Průběžný systém financování (PAYG)

PAYG (Pay As You Go) je průběžný systém financování důchodu, který je založen na mezigenerační solidaritě, příslibu budoucí péče a redistribuci.

Příspěvky na sociální zabezpečení plynoucí od ekonomicky aktivních účastníků se okamžitě rozdělí, vyplatí na důchody a dávky pro generaci současných penzistů. Jde tedy o pouhé přerozdělování a nevytváří se žádný fond. Až se dnešní ekonomicky aktivní lidé dostanou do důchodu, budou jejich penze hrazeny z příspěvků dnešní generace dětí. Nevytváření fondu má závažné důsledky. Průběžné financování spoléhá na solidaritu mezi generacemi takového plánu, a tudíž je velmi citlivé na demografický vývoj a vývoj produktivních schopností aktivní populace. Stát garantuje výši důchodů a musí je vyplatit všem účastníkům, kteří na něj mají nárok. V případě nedostatku peněz ve fondu státního rozpočtu musí být tento nedostatek financován přímo ze státního rozpočtu.

Průběžné financování je dnes nejrozšířenějším způsobem financování sociálního pojištění, protože představovalo nejúčinnější lék pro velké penzijní systémy, jejichž fondy byly zdecimovaný válkou a inflací.

Průběžný systém financování (PAYG) s nárazníkovým fondem

Jedná se o normální PAYG systém s tím rozdílem, že součástí tohoto systému je tzv. nárazníkový fond. Na tomto fondu jsou postupně akumulována aktiva, vzniklá z případných přebytků systému v minulosti, která jsou dále zhodnocována na kapitálovém trhu a získávají do systému dodatečný úrokový výnos. Těmito zdroji pak lze financovat penzijní dávky či deficity systému.

Plně fondový (kapitálový) systém financování

Plně fondový systém, na rozdíl od PAYG systému, nespolesá na mezigenerační solidaritu. U soukromých penzijních fondů si pojištěnci sami spoří prostředky na důchod. Penzijní fondy zhodnocují peněžní prostředky svých klientů na kapitálovém trhu. Tyto prostředky jsou pak klientům vypláceny včetně zhodnocení jako penze. Výše penze závisí pouze na výši příspěvků, které si jedinec vložil a dlouhodobé míře výnosu z aktiv penzijního fondu.

Částečně fondový systém financování

Zde jde o hybrid mezi PAYG systémem a plně fondovým systémem. V praxi je takový systém složen nejčastěji ze dvou povinných pilířů, jeden s PAYG financováním a druhý pilíř je založen na plně fondovém přístupu.

Fiktivní systém financování

Tento přístup je poměrně novou metodou a jeho snahou je zkombinovat výhody PAYG systému a plně fondového přístupu k financování. Prostředky jsou vkládány formou PAYG systému, ale při vyplácení penzí při odchodu do důchodu se tento systém snaží napodobit plně fondový přístup.

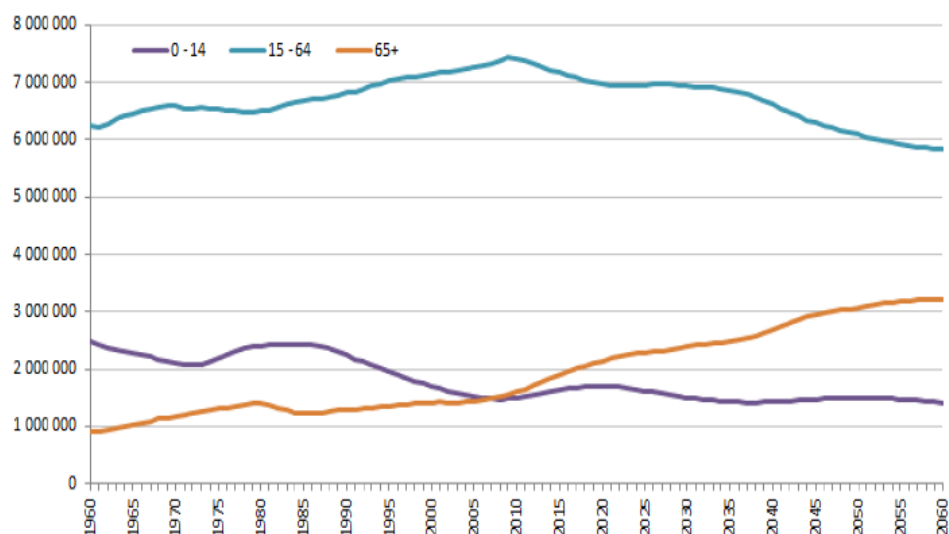
Každý účastník tohoto systému má fiktivní individuální účet, na který se mu připisují jím odvedené příspěvky a jejich zhodnocení. Toto zhodnocení je závislé na tzv. hypotetické míře výnosnosti systému. Úspory na těchto účtech účastníků jsou však pouze hypotetické, protože takto vybrané příspěvky jsou ve skutečnosti použity na výplatu současných důchodců a pouze papírově jsou připisovány a zhodnocovány na individuálních účtech.

Hodnocení průběžného financování PAYG a plně fondového financování

V posledních letech se *průběžný systém financování* dostává do krize a jako jeho nedostatek se uvádí rigidita. Systém snižuje růstový potenciál společnosti, přispívá k vyšší nezaměstnanosti, oslabuje podněty k práci. Tento názor na systém však nezastávali ekonomové vždy. Dříve, obzvláště v době světových válek a hospodářské krize, ekonomové věřili, že PAYG je užitečný a správný [1, s. 101].

Hlavním problémem tohoto systému může být demografický vývoj. Snižuje se porodnost, populace stárne, přibývá více důchodců a současně se snižuje počet ekonomicky aktivních lidí financujících důchody. Tím je způsoben nedostatek financí vybraných na sociálním zabezpečení a tento nedostatek musí být kryt ze státního rozpočtu. Dluh státního rozpočtu se tak neustále zvětšuje. Povinný státní penzijní systém vytěsňuje soukromé úspory. Průběžný systém financování je dnes spíše zatracován a spása je hledána ve fondovém financování [1, s. 117].

Kladnou stránkou průběžného systému je jeho stabilita.

Obrázek 1 - Vývoj populace v hlavních věkových skupinách

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Český důchodový systém v kontextu s EU: Český důchodový systém, s. 11.

Fondové (kapitálové) financování není tolik závislé na demografickém vývoji jako průběžný systém. Je tu však riziko kapitálového trhu, jako je například ztráta nebo krach penzijních fondů a tím pádem ztráta vložených finančních prostředků.

Pozitivem může být větší přehlednost vložených prostředků a jejich zhodnocení a předpokládaná výše penze. Další výhodou je, že fondový systém rozproudil kapitálový trh. U lidí je existence motivace postarat se sami o sebe a znamená, že každý dostane takový důchod, na který si sám naspouřil. Tudiž nenastane situace, jež je typickým znakem průběžného systému, že účastník získá méně, než do systému odvedl.

Shrnutí současných slabých a silných stránek těchto dvou systémů podle PES (poradní expertní sbor): [2, s. 6]

1. Silné a slabé stránky průběžně financovaného systému PAYG:

a) Slabé stránky:

1. Sliby budoucím důchodcům nejsou dostatečně kryty zdroji, což přináší velikou nejistotu a rizika jak občanům, tak státu. Proto musí dojít buď:
 - a) ke snížení hodnoty penzijních slibů (= státní systém nebude budoucím generacím poskytovat tak vysokou náhradu mzdy jako dnešním důchodcům) nebo
 - b) k poskytování penze až v pozdějším věku nebo
 - c) ke zvýšení příjmů a tedy i míry zdanění ekonomicky aktivních generací.
2. Nízké povědomí občanů o nedostatečném dlouhodobém krytí závazků systému.
3. Deficitní financování PAYG prohlubuje mezigenerační nespravedlnost.
4. Příjmová (tzv. intragenerační) solidarita (redistribuce) dosahuje v PAYG pilíři při dnešním nastavení velmi vysokých hodnot.
5. Rozdílné postavení OSVČ a zaměstnanců při placení pojistného vyplývající především z nastavení daňového systému.
6. Vysoká pojistná sazba motivující k vyhýbání se placení pojistného.
7. Neprůhledná solidarita (např. způsob zápočtu náhradních dob pojištění, délka rozhodného období).
8. Neomezený souběh všech druhů důchodů a mzdy.

b) Silné stránky:

1. Významné omezení rizika chudoby u důchodců.
2. Vysoké pokrytí (univerzálnost).
3. Jednotnost systému.
4. Tradice a důvěra veřejnosti.
5. Parametrické úpravy umožňují zajistit dlouhodobou udržitelnost.

Silné a slabé stránky fondově financovaného systému:

a) *Slabé stránky:*

1. Nízké příspěvky účastníků.
2. Neefektivní státní podpora.
3. Institucionální zastaralost (např. neoddělený majetek).
4. Extrémně konzervativní investiční strategie plynoucí z požadavku zaručeného nezáporného meziročního výnosu.
5. Neprovázanost na penzi (používání spíše jednorázového vyrovnání namísto doživotní anuity).

b) *Silné stránky*

1. Vysoká účast obyvatelstva.
2. Bezpečnost prostředků.
3. Účast zaměstnavatelů.
4. Funkční infrastruktura systému individuálních účtů včetně agendy přímé státní podpory.

1.2 Typy penzijních plánů

Důchodové systémy mohou být definovány příspěvkově, dávkově nebo kombinací obou dvou plánů. Rozdíl je velice podstatný. V České republice je v současnosti příspěvkově definovaný systém.

1.2.1 Příspěvkově definovaný penzijní systém

V příspěvkově definovaném systému není poskytnuta účastníkům taková míra jistoty, co se týče výše jejich budoucích penzí. V tomto systému je předem definován určitý způsob výše příspěvku, který má být účastníkem, zaměstnavatelem či státem odveden do státního

rozpočtu. Významným vlivem na výši budoucího důchodu je výše odvedených příspěvků, ale také míra výnosů z investování těchto prostředků na kapitálovém trhu, demografické a ekonomické parametry.

Jestliže se tyto parametry vyvíjejí z hlediska penzijního plánu příznivě, může dojít k vylepšení dávek, v opačném případě k jejich zhoršení. Tyto změny pocítí účastníci při odchodu do důchodu. Pojistně-matematické výpočty potřebné pro příspěvkově definované penzijní plány jsou většinou jednodušší než pro dávkově definované.

1.2.2 Dávkově definovaný penzijní systém

Dávkově definovaný systém garantuje určitou výši penze. V tomto systému je státem předem dána výše dávek, které budou účastníku vypláceny.

Dávka se vypočítá na základě daného způsobu a výše této dávky je závislá na kombinaci faktorů jako je počet let, po které jsou účastníkem odváděny do systému příspěvky a výše jeho příjmu za určité období. Tímto se pak stanoví potřebná výše finančních nákladů, tedy i výše vyžadovaných příspěvků.

1.2.3 Hybridní penzijní systém

Hybridní penzijní systém je systém, který v sobě kombinuje dávkově definovaný a příspěvkově definovaný penzijní systém.

Funguje tak, že každý jedinec má hypotetický účet, kde se mu připisují odvedené příspěvky včetně jejich zhodnocení. Zhodnocení se neurčuje tržní úrokovou mírou, ale mírou růstu objemů mezd a platů. Prostředky na tomto účtu pak určují výši důchodu. Jsou však jen hypotetické, protože skutečné byly vynaloženy na výplatu aktuálních důchodů.

Podle zákona je systém penzijního připojištění v České republice příspěvkově definován, ale je zde dovolena výjimka, která spočívá v tom, že v případě invalidní penze může být použit dávkově definovaný přístup.

2 PROBLÉMY PENZIJNÍCH SYSTÉMU – MEZINÁRODNÍ PERSPEKTIVA V KONTEXTU S ČR

Reforma důchodového systému se nediskutuje pouze v České republice, ale je velmi aktuálním tématem v mnoha evropských zemích. Varianty a strategie reformy jsou diskutovány odborníky, politiky a někdy se účastní i veřejnost.

Problematika rozboru důchodových systémů a jejich reformní doporučení se staly předmětem výzkumu významných mezinárodních organizací. Některé organizace jako například Mezinárodní organizace práce (ILO), Mezinárodní asociace sociálního zabezpečení (ISSA), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) touto problematikou zabývají již tradičně [3, s. 172]. Další organizace se touto problematikou začaly zabývat teprve nedávno – Světová banka (WB) a Mezinárodní měnový fond (IMF).

Významnou položku v rozpočtech všech evropských zemí představují veřejné výdaje na důchody. V roce 2007 vydaly země Evropské Unie na starobní důchody v průměru 10,2 % HDP, kde největší výdaje měla Itálie se 14 % HDP, nejnižší výdaje mělo Irsko se 5,2% HDP a Česká republika se 7,8% HDP pohybuje pod průměrem EU [4, s. 1].

Současné výdaje ovšem nejsou největším problémem, se kterým se důchodové systémy setkávají. Všechny evropské státy slibují svým obyvatelům mnohem vyšší důchody, než jaké jim budou v budoucnosti schopni vyplatit, pokud se ovšem nezvýší odvody na důchody. Řada zemí proto v posledních 15 letech postupně reformovala své důchodové systémy [4, s. 1].

Tabulka 1 - Stárnutí a veřejné výdaje na důchody

	Podíl obyvatel starších 65 let v poměru k počtu obyvatel ve věku 15 - 64 let			Vládní výdaje na důchody v % HDP		
	v roce 2007	2050 (podle očekávání z roku 2009)	2050 (podle očekávání z roku 2000)	v roce 2007	2050 (podle očekávání z roku 2009)	2050 (podle očekávání z roku 1994)
Belgie	26	44	50	10,0	14,7	15,1
ČR	20	55	42	7,8	10,2	12,0
Dánsko	23	41	42	9,1	9,6	11,5
Francie	25	45	51	13,0	14,2	14,4
Irsko	16	40	44	5,2	8,0	3,0
Itálie	30	59	67	14,0	14,7	20,3
Maďarsko	23	51	48	10,9	13,2	15,0
Německo	30	56	53	10,4	12,3	17,5
Nizozemí	21	46	45	6,6	10,3	11,4
Polsko	19	56	63	11,6	9,1	15,0
Portugalsko	26	53	49	11,4	13,3	16,5
Rakousko	25	48	55	12,8	14,0	14,9
Slovensko	16	55	38	6,8	9,4	11,0
Španělsko	24	59	66	8,4	15,5	19,1
Švédsko	26	42	46	9,5	9,0	14,5
Velká Británie	24	38	46	6,6	8,1	4,1

Zdroj: Ageing report 2009: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060). ISSN 0379-0991. Zpracování: IDEA, Krátká studie 6/2011. Vlastní úprava.

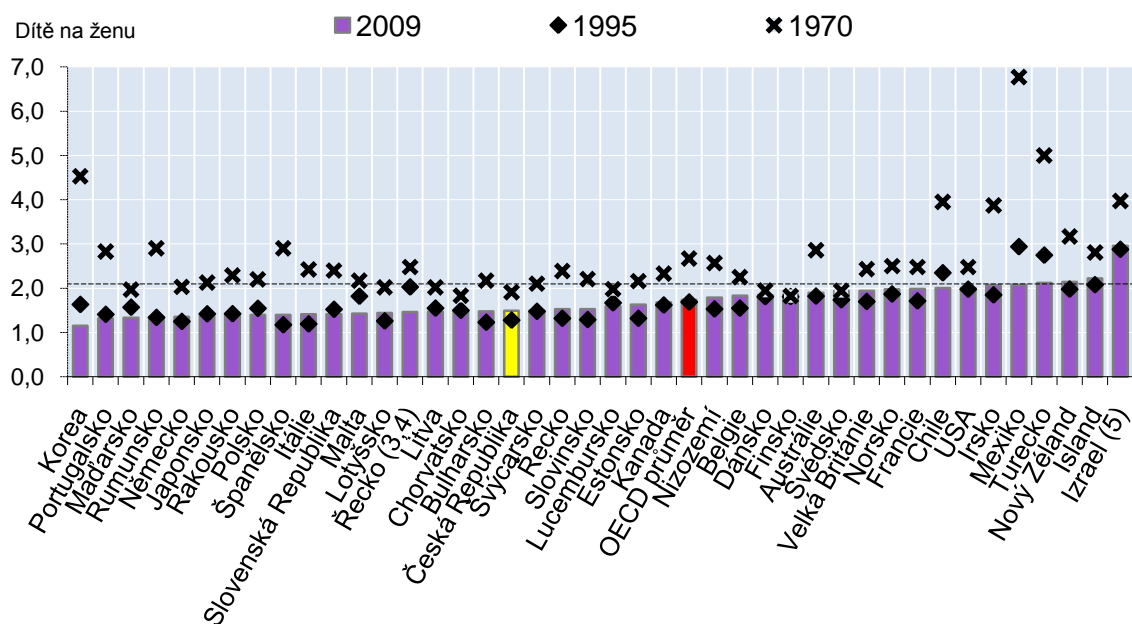
2.1 Rizika penzijních systémů

Každý penzijní systém by měl být stabilní. Systémy jsou však citlivé na různá rizika. Tato kapitola se zaměřuje právě na rizika penzijních systémů.

2.1.1 Demografické riziko

Demografický vývoj v České republice je považován a odborníky označován za velice nepříznivý, hlavně z hlediska penzijního systému. Problémy, které jsou spojeny s demografickým vývojem, spočívají zejména v prudkém poklesu porodnosti a naopak prodlužování očekávané délky dožití.

V roce 1975 se pohybovala *porodnost* okolo 1,9 a okolo této hodnoty se pohybovala i v roce 1991. V devadesátých letech došlo k hlubokému propadu porodnosti. Tento propad porodnosti byl tak značný, že ani migrační složka nedokázala vyrovnat tento deficit. V roce 1996 byla porodnost 1,2 a v roce 2000 se dostala na pouhých 1,14, což je značně pod mírou, která je považována za nutnou k prosté reprodukci ve výši 2,1. [5, s. 4]

Obrázek 2 - Porodnost v letech 1995, 1970, 2009

Zdroj: OECD Health at a Glance 2009, OECD Indicators, ISBN 9789264076433, 202 s.¹

¹ Dostupné online: http://www.oecd-ilibrary.org/sites/health_glance-2009-en/01/01/g1-01-02.html?contentType=&itemId=/content/chapter/health_glance-2009-3-en&containerItemId=/content/book/health_glance-2009-en&accessItemIds=&mimeType=text/html

Tabulka 2 - Demografické ukazatele

	2000	2010	2020	2030
Úhrnná plodnost	1,14	1,32	1,44	1,5
Naděje na dožití mužů (let)	71,5	73,7	74,5	75,2
Naděje na dožití žen (let)	78,4	80,5	81	81,5
Aktivní migrační saldo (tis.osob)	9,5	11,3	13,2	15

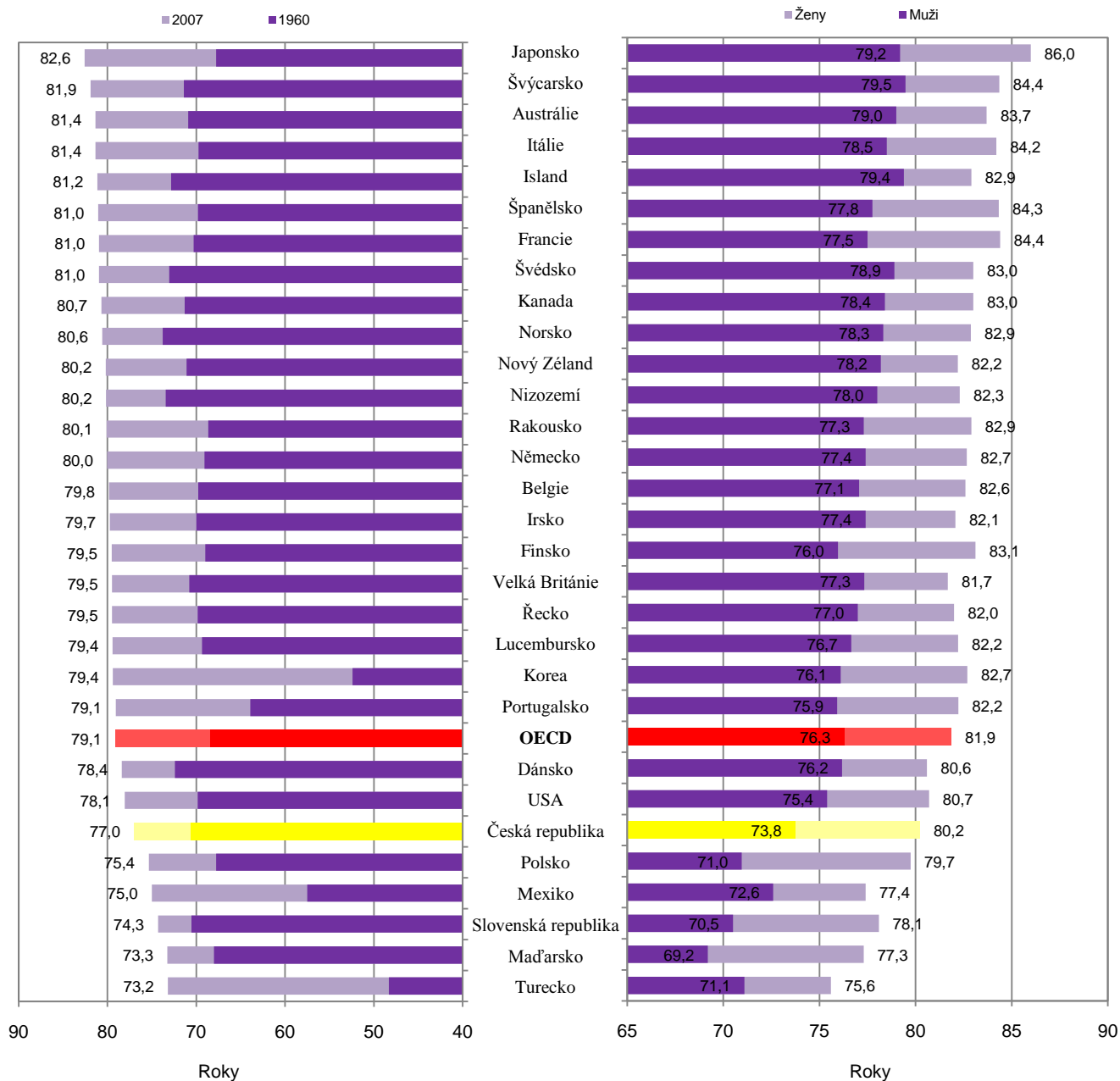
Zdroj: <http://www.mesec.cz/clanky/proc-je-penzijni-system-spatny/>. Vlastní úprava.

Obyvatelé České republiky prošli v letech 1991 a 2008 velmi intenzivním procesem *stárnutí*. Počet zemřelých rok od roku klesal. Pokles *úmrtnosti* souvisel s modernizací medicíny a lékařské vědy, čímž bylo dosaženo prodloužení střední délky života. V souvislosti s tím, vzrostl zájem o prevenci vlastního zdraví, došlo k výrazným změnám životního stylu a stravovacích návyků u většiny obyvatel. [6, s. 7-8]

Stárnutí obyvatelstva přináší značný tlak na průběžný systém. V roce 2008 byl důchodový účet vyrovnaný. Dnes chybí ročně 30 – 40 mld. Kč. Je to způsobeno hlavně tím, že přibylo 80 000 důchodců (zvýšení výdajů o 10 mld. Kč), ubylo 180 000 zaměstnanců (systém přišel o 15 mld. Kč), mimořádná valorizace důchodů 2006 a 2007 (náklady 15 mld. Kč) [7].

Očekávaná *délka dožití* se od roku 1970 do počátku devadesátých let pohyboval okolo 70 let, ale do současnosti vzrostla na 74 let u mužů a 80 let u žen a předpokládá se její další nárůst. V tabulce 3 je možno vidět výrazný přírůstek podílu věkové skupiny nad 65 let a pokles podílu věkové skupiny 20-54 let. Věková kategorie seniorů, tedy lidé nad 65 let budou jedinou částí populace, která početně poroste. Lidé se dožívají vyššího věku a tím odčerpávají déle peníze z důchodového účtu. V roce 2050 tento vývoj znamená, že v produktivním bude pouze polovina populace, což může vytvářet tlak na finanční udržitelnost důchodového a celého sociálního systému [5, s. 4], [8].

Pokud promítneme současný demografický vývoj do skutečného počtu nových důchodců a celkového počtu důchodců je viditelný nárůst osob pobírající starobní penze.

Obrázek 3 - Očekávaná délka dožití rok 1960 a 2007

Zdroj: OECD Health at a Glance 2009, OECD Indicators, ISBN 9789264061538²

² Dostupné online: <http://www.oecd.org/health/healthdata>

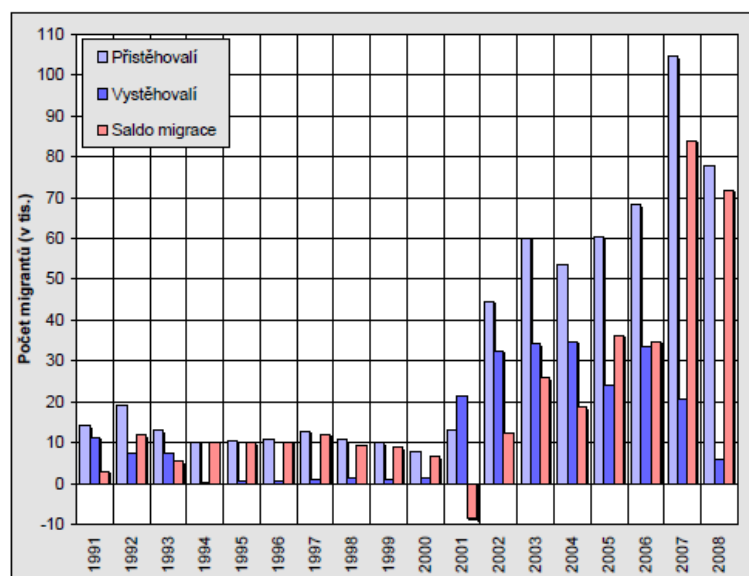
Tabulka 3 - Věková struktura obyvatelstva ČR

	2000	2010	2020	2030
Věková struktura v %				
počet obyvatel (v tis. osob)	10 268	10 244	10 098	9 691
Muži:	100	100	100	100
0 - 19	24,1	20,3	19,3	18,2
20 - 54	54,5	52	49,4	45,6
55 - 64	10,5	14,4	12,6	15,1
65 -	10,9	13,3	18,7	21,2
Ženy:	100	100	100	100
0 - 19	21,7	18,3	17,4	16,4
20 - 54	50,6	47,9	45,7	42
55 - 64	11,1	14,9	12,5	14,8
65 -	16,6	18,9	24,4	26,9

Zdroj: <http://www.mesec.cz/clanky/proc-je-penzijni-system-spatny/>. Vlastní úprava.

Migrace

Zahraniční migraci ovlivnilo několik změn. Rozdělení Československa v roce 1993, které způsobilo zesílení migrace. Sčítání lidu v roce 2001 a změna ve vízové politice, kde byla rozšířena definice cizince a také rozšíření Schengenského prostoru v roce 2007. Po zavedení nové definice migranta do oficiální statistiky se migrace stala určující složkou vývoje celkového počtu obyvatel.

Obrázek 4 - Vývoj migrační bilance v letech 1991 - 2008

Zdroj: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Prognosa_2010.pdf

2.1.2 Politické riziko

Proti politickému riziku není plně chráněn ani PAYG ani fondový systém. Výše důchodu může být snadno ovlivněna politickými rozhodnutími a penzijní fondy mohou být použity na úplně jiné účely, než za kterými byly založeny. To znamená, že některá z našich budoucích vlád nám prostředky ze soukromého pilíře třeba zestátní, jako se tomu stalo v Maďarsku, kde přinutili lidi přecházet ze soukromých penzijních fondů do státního systému i s odpovídajícím objemem aktiv. Své peníze měli převést do státního systému a stát jim později ze svého vyplatí důchody odpovídající jejich příspěvkům do státního i soukromého pilíře. Pokud nechali peníze u soukromých fondů, přijdou o důchod ze státního pilíře.

2.1.3 Riziko kapitálového trhu

Tomuto riziku je nejvíce vystaven fondový systém. Mezi nevýhody soukromého důchodového pilíře patří, že soukromé penzijní fondy nemohou nabízet pojištění proti depresi, rizikům kapitálového trhu nebo neočekávané inflaci.

2.1.4 Rodinné riziko

Fondové systémy nepodléhají tolik tomuto riziku jako PAYG systémy. Mnoho systémů spoléhá na rodinné vazby, kde generace aktivních lidí vydělávají na svoje rodiče. Dále je tu riziko toho, že důchod jednoho z manželů je většinou spjat s příjmovou situací druhého manžela, to znamená, že v dnešní době vysoké rozvodovosti to může vést k nižším důchodům, hlavně u žen, které přerušují výdělečnou činnost kvůli výchově dětí.

2.1.5 Větší počet příjemců důchodových dávek než plátců pojistného

Populace bude progresivně stárnout. Dojde k poklesu lidí v produktivním věku a zvýšení počtu důchodců. Do důchodu tedy bude odcházet více lidí než vstupovat na trh práce. Počty nejstarších občanů se několikanásobně zvýší. Tato situace bude důsledkem

zlepšování úmrtnostních poměrů ve vyšším věku. Podle předpovědi demografického vývoje v roce 2030 by poměr příjemců ze systému k plátcům vystoupal na 81,5 %. V tomto případě by na důchod jednoho penzisty pracovalo pouhých 1,23 ekonomicky aktivních obyvatel [8].

Tabulka 4 - Poměr počtu důchodců a plátců pojistného (v %)

Rok	Počet plátců pojistného			Počet důchodců	Poměr počtu důchodců a plátců pojistného (v %)
	Zaměstnanci	OSVČ	Celkem		
2001	4 066 048	628 000	4 694 048	2 584 014	55,0
2002	4 038 666	640 000	4 678 666	2 606 194	55,7
2003	4 020 915	655 000	4 675 915	2 630 811	56,3
2004	4 020 667	655 000	4 675 667	2 657 321	56,8
2005	4 025 342	655 000	4 680 342	2 686 838	57,4
2010	4 080 210	655 000	4 735 210	2 917 199	61,6
2015	4 087 010	655 000	4 742 010	3 142 450	66,3
2020	3 910 183	655 000	4 565 183	3 276 393	71,8
2025	3 786 284	655 000	4 441 284	3 378 616	76,1
2030	3 613 744	655 000	4 268 744	3 479 155	81,5

Zdroj: <http://www.mesec.cz/clanky/proc-je-penzijni-system-spatny/>. Vlastní úprava.

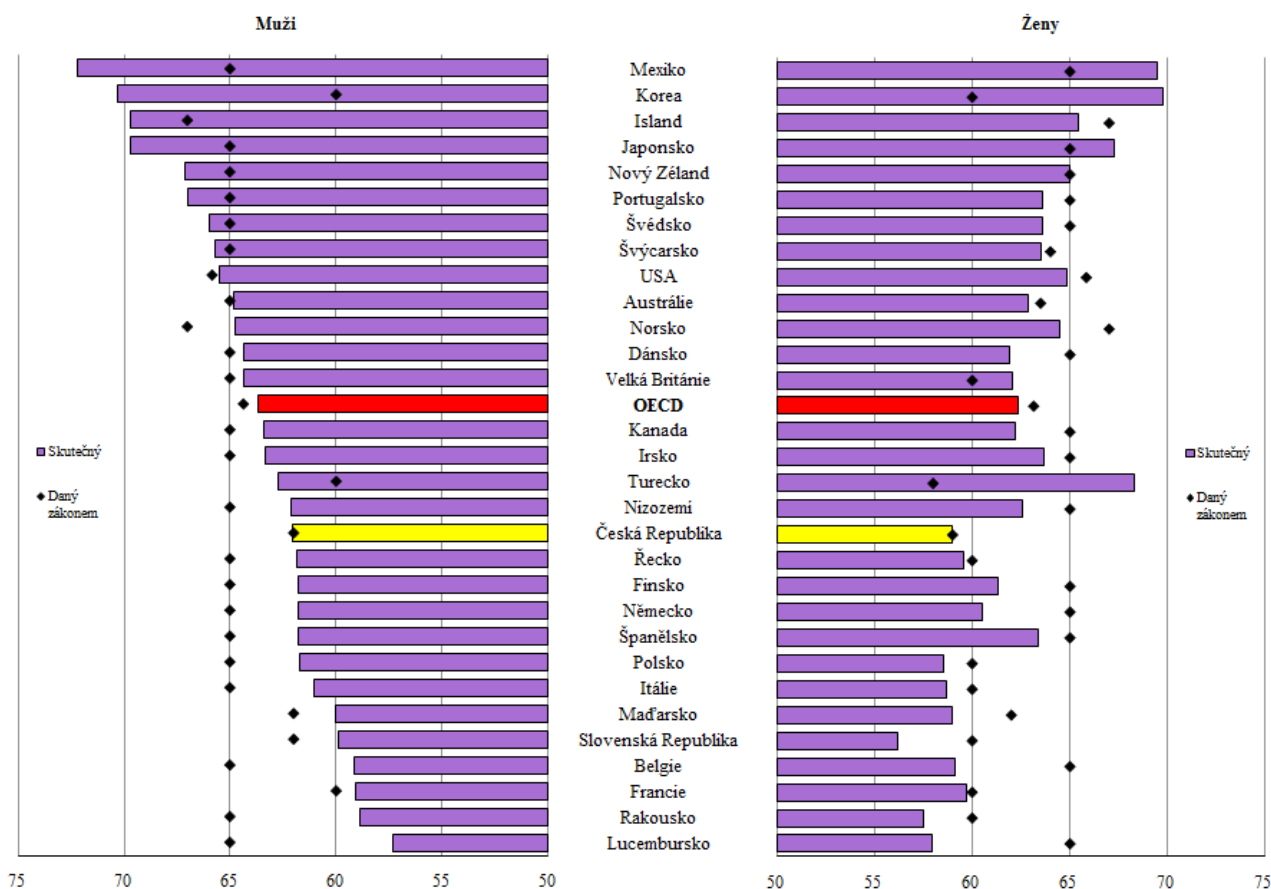
2.1.6 Malý rozvoj soukromých úspor na stáří

Z výsledků analýzy rodinných účtů³ 2005, 2007 a 2008 provedenou Ministerstvem financí v roce 2010 o schopnosti domácností tvořit úspory vyplývá, že jen málo domácností si spoří na důchod. Pokud si spoří, tak většinou malé částky, které jim důstojnou životní úroveň ve stáří stejně nezajistí. Důvodem nízkých úspor domácností může být například tradice akumulace kapitálu, nízký příjem domácností, preference krátkodobé spotřeby, pocit jistoty státního důchodu a nedostatek informací o nutnosti vytvoření vlastních úspor na důchod. V doplňkovém důchodovém systému dlouhodobě klesá průměrná měsíční úložka účastníků ve vztahu k jejich průměrné mzdě [2].

³ Úspory domácností a hrubý pracovní příjem, MFČR, duben 2010; dostupné z http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Priloha_3_pdf.pdf

2.1.7 Odchod z trhu práce dříve než v důchodovém věku

Věk odchodu do důchodu se bude stále oddalovat. Dnes se důchodový věk pohybuje okolo 60 – 65 let, u žen podle počtu vychovaných dětí. Děti narozené v roce 2011 by měli jít do důchodu v 73 letech. S rostoucím věkem přichází zvýšené zdravotní riziko. Nejčastějším důvodem odchodu do důchodu dříve než v důchodovém věku je zdravotní stav. Dalším faktorem dřívějšího odchodu může být fakt, že lidem starším 50 let se obvykle hůře shání pracovní místo.

Obrázek 5 - Rozdíl mezi skutečným věkem odchodu do důchodu a zákonem daným důchodovým věkem

Zdroj: OECD: Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD Countries,

ISBN: 9789264096288, 348 s.⁴

⁴ Dostupný online: http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/pensions-at-a-glance-2011_pension_glance-2011-en

2.1.8 Nevhodná regulace penzijních fondů a jejich malé výnosy

Dobrovolného pilíře – penzijního připojištění – se sice účastní více jak 4,5 mil. Účastníků. Problém je, že tito účastníci si spoří velmi nízké částky, které do budoucna nezajistí dostatečně vysoký důchod.

Systém také přináší velmi nízké zhodnocení. Na to mají vliv zejména dva faktory:

- a) neoddělený majetek účastníků penzijního připojištění a samotných penzijních fondů, což umožňuje penzijním fondům odečítat veškeré své náklady, vč. marketingových, z majetku účastníků, a dále
- b) způsobem investování, který garantuje minimálně nulové zhodnocení (nezáporný výnos), což značně omezuje možnosti penzijních fondů investovat do takových cenných papírů, které mohou přinést vyšší výnosy [9, s. 1].

Průběžný systém financování PAYG V České republice je dlouhodobě finančně neudržitelný v dnešních parametrech. Sliby budoucím generacím důchodců nejsou z části kryty zdroji ani příjmy. V současnosti pracuje na jednoho důchodce 1,75 aktivně produktivních lidí. V budoucnosti (rok 2050) se tento ukazatel odhaduje na 1,2 člověka v případě, že nedojde ke změnám současného důchodového systému [10].

3 ČESKÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM

Důchodové systémy značně ovlivňují ekonomiku jednotlivých států. Mandatorní výdaje v podobě výplat důchodů jsou tradičně největší položkou státního rozpočtu.

V příloze A jsou vyčísleny mandatorní výdaje ČR za rok 2010.

V České republice je zaveden průběžně financovaný a dávkově definovaný důchodový systém. To znamená, že současní plátcí sociálního pojištění hradí důchody současným důchodcům. Systém je tvořen dvěma pilíři a v současnosti se nachází ve fázi reformního procesu.

V této kapitole se zaměříme na historii a vývoj sociálního zabezpečení, ze kterého postupně vznikl i důchodový systém. Podíváme se podrobně na současnou podobu důchodového systému v České republice a jeho nedostatků. V neposlední řadě zmíníme světové trendy v penzijních systémech a porovnáme mzdy a důchody v zemích OECD.

3.1 Vývoj sociálního zabezpečení

Historie a vývoj sociální politiky a sociálního zabezpečení sahají až do **prvobytně pospolné společnosti**, kde kmenové společenství pečovalo o staré a nemocné příslušníky rodiny. Sociální zabezpečení nacházíme v různých formách chudinské péče vrchnostenské, církevní nebo domovské. **Ve středověku** se vytvářely svépomocné podpůrné spolky za účelem pomoci práce neschopným, starým a také pozůstalým. Převládal totiž názor, že péče o praceneschopné je věcí soukromou a církevní. Církev poskytovali hlavně přístřeší.

V novověku se sociální zabezpečení začalo objevovat v hornických bratrstvech zřizujících podpůrné pokladny. Prostředky do pokladny se získávaly nejdříve na dobrovolném principu, později srážkou ze mzdy horníků a těžařů. Důležité byly také řemeslné cechy, tovaryšská bratrstva a jejich vzájemnostní spolky či podpůrné pokladny. Ty přinesly myšlenku solidarity a vzájemnosti. Spolky tovaryšů ve svých stanovách stanovily i vzájemné závazky k přispívání pro práce neschopné členy spolků i pozůstalé vdovy a sirotky.

Vývoj moderních forem sociálního zabezpečení je spojen se zrušením nevolnictví v roce **1781** a následným přílivem venkovského obyvatelstva do měst a také průmyslovou výrobou. Tento pohyb obyvatelstva vyvolal potřebu řešit sociální otázky.

Koncem 80. let 19. století se moderně organizované sociální zabezpečení objevuje také v Německu a je spojeno s politikou německého kancléře Bismarcka. V té době proběhly v Rakousko-Uherské monarchii, jejíž byla naše země součástí, Taafeho reformy. Hlavní myšlenky vycházely převážně z Bismarkových koncepcí. Bismarkova koncepce je moderním pojetím a obsahuje prvky, které se staly základním kamenem pro vytváření soustav sociálního zabezpečení ve světě.

Zavedlo se obligatorního veřejnoprávní pojištění (pojistné platili zaměstnavatelé i zaměstnanci):

- 1888 – zákon o úrazovém pojištění dělníků;
- 1889 – zákon o nemocenském pojištění dělníků;
- 1889 – zákon o bratrských pokladnách;

Existovalo zde pouze pojištění nemocenské a úrazové, ale zcela chybělo pojištění či jakékoliv zabezpečení zaměstnanců pro případ nezaměstnanosti nebo pojištění invalidní, starobní či pozůstalých.

Po roce 1918 převzala Československá republika rakousko-uherské předpisy ze sociální oblasti. Tyto předpisy byly postupně novelizovány a dále přijímány nové. Sociální systém se stal výhodnějším zejména pro státní zaměstnance. Staří a invalidní lidé se tak museli spoléhat zejména na dobročinnou činnost poskytovanou domovskými obcemi a dobrovolnými spolky.

Vývoj sociálního zabezpečení v **období 2. světové války** se přizpůsoboval spíše ekonomickým a politickým podmínkám a pojištěncům nepřinesl žádné výrazné změny.

Důležitým mezníkem je potom rok **1948**, kdy byl přijat zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění. Tento zákon přinesl ucelenou a také progresivní sociální politiku, vytvořil jednotnou soustavu národního hospodářství, přinesl nové dávky, zrovnoprávnil nároky dělníků a ostatních zaměstnanců, a poprvé rozšířil důchodové pojištění i na osoby, které samostatně hospodařily.

Po roce 1948 nastalo mnoho zásadních změn, začal se postupně opouštět pojišťovací princip a byly přijímány předpisy podle sovětského vzoru. Nastaly 3 reformní vlny.

První reforma po roce 1948 – 1956

- Zákon č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců,
- Zákon č. 55/1956 Sb. o sociálním zabezpečení, který snížil věkovou hranici pro odchod do důchodu a dále zavedl:
 - rozdělení pracovníků do tří pracovních kategorií a stanovení výhodnějších podmínek pro přiznání důchodu v preferovaných důchodových kategoriích;
 - změnu dosavadního způsobu financování a převedení celé výdajové strany na úkor státního rozpočtu.

Formou vládních nařízení byli pojištěni členové výrobních družstev, družstevní rolníci a osoby samostatně hospodařící – jednalo se o pojištění pro případ stáří, invalidity a ztráty živitele.

Jako důsledek této reformy se zvýšil počet důchodově zabezpečených osob i výše a počet poskytovaných dávek, tím vzrostly náklady na všechna odvětví sociálního zabezpečení.

Druhá reforma – 1964

- Zákon č. 101/1964 Sb. o sociálním zabezpečení,
- Zákon č. 103/1964 Sb. o sociálním zabezpečení družstevních rolníků,

Tato reforma přinesla mnoho omezení a současně omezila princip zásluhovosti. Jednou z úprav bylo zavedení progresivní daně z důchodu. Kvůli slabé efektivnosti hospodářství a jeho nepříznivého vývoje se zhoršila úroveň důchodového zabezpečení.

Třetí reforma – 70. léta

- Zákon č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení – tento zákon zrušil zdanění důchodu. Dosáhl tak zvýšení zásahového principu i principu komplexnosti.
- rozvoj zabezpečení rodin s dětmi – přijímána tzv. propopulační opatření.

Vláda se v době normalizace snažila vytvořit příznivý dojem alespoň u některých vrstev obyvatelstva. Přijat byl Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, jehož část platí

dodnes. Tento zákon zachovává dosavadní myšlenky celého konceptu. Snažil se o snížení propadajícího se rozdílu mezi mzdou a důchody, což se mu bohužel z dlouhodobého pohledu nepodařilo.

Na začátku 90. let, **po roce 1989**, bylo nutno reformovat systém sociálního zabezpečení, protože byl finančně náročný, těžkopádný a také nespravedlivý. Současně s touto reformou probíhala i ekonomická reforma.

Hlavní cíle této sociální reformy měly za úkol přizpůsobit se potřebám tržní ekonomiky:

- motivace jedince i celých sociálních skupin k vlastní zodpovědnosti za sociální situaci, s hlavním důrazem na sociální nezávislost, hlavně na státu;
- soulad s mezinárodními konvencemi a odpovídající nastavení dle koordinace soustav sociálního zabezpečení.

V souvislosti se zavedením pojistného došlo k reorganizaci celého sociálního zabezpečení včetně všech důležitých orgánů. Pro stanovení výše důchodových dávek se stala rozhodnou doba, za níž je pojistné zapláceno a výše vyměřovacího základu.

Příjmy z vybraného pojistného však i nadále tvořily nedílnou součást státního rozpočtu a státní rozpočet dále kryl výdaje na jednotlivé dávky. Teprve od 1. 1. 1996 bylo vybrané pojistné shromažďováno na samostatném účtu. Kladný zůstatek na tomto účtu mohl sloužit pouze ke zvýšení dávek, popřípadě na úhradu záporného salda pojistného na důchodové pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na toto pojištění.

Současné uspořádání českého důchodového systému začalo vznikat v **devadesátých letech minulého století**, kdy byly postupně přijímány dílčí reformní kroky, které spočívaly zejména:

- v odstranění diskriminace OSVČ (1990)
- ve zrušení preferencí v důchodovém systému (všichni ekonomicky aktivní občané získávají nároky na důchody podle jednotlivých podmínek – 1992)

- převedení nemocenského pojištění ze správy odborů a jeho organizačním sjednocením s důchodovým pojištěním v rámci České správy sociálního zabezpečení (1991)
- zavedení pojistného jako zvláštní platby mimo daňový systém (1993)
- přijetí zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem (1994)

Dílčí reformní kroky byly završeny v roce 1995 přijetím nového zákona o důchodovém pojištění. Hlavním cílem přijetí nového zákona bylo restrukturalizovat dávkový systém tak, aby i přes nepříznivý demografický vývoj nebylo nutno v budoucnu zvyšovat odvodové zatížení ekonomicky aktivních osob, zvyšovat podíl sociálních výdajů na hrubém domácím produktu, a aby u vyplácených důchodů byla umožněna těsnější vazba na mzdový a cenový vývoj [12].

Celá tato kapitola byla zpracována na základě zdroje [11, s. 5-9] a [12].

3.2 Podoba současného důchodového systému v České republice

Základní legislativní rámec

Současný český systém důchodového pojištění je upraven několika právními předpisy. Základním hmotně právním předpisem, který upravuje nároky ze základního povinného důchodového pojištění pro případ stáří invalidity a úmrtí živitele je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který byl přijat v červnu 1995 s účinností od 1. ledna 1996. Byl již několikrát novelizován a poslední novelou je zákon č. 220/2011 Sb. Tento zákon musí být v souladu s Ústavou České republiky a listinou základních práv a svobod.

Doplňkové dobrovolné pojištění je realizováno prostřednictvím zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, který byl novelizován novým zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření a dále existuje možnost dalších individuálních forem zabezpečení díky produktům komerčních pojišťoven. Zde se jedná zejména o zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

O nároku na důchod, jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení s výjimkou případů, kdy jsou příslušné k rozhodování orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti (v případě příslušníků ozbrojených sil a sborů). Legislativním základem je zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

Právní úpravu vztahů financování obsahuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1993. Stanoví zejména:

- okruh poplatníků pojistného (včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti),
- způsob stanovení výše pojistného, odvod pojistného a povinnosti plátců pojistného.

Podle tohoto zákona se vybírá pojistné na sociální zabezpečení (na nemocenské pojištění a důchodové pojištění) a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Pojistné vybírají okresní správy sociálního zabezpečení. Pojistné platí zaměstnanci, zaměstnavatelé a OSVČ. Jeho výše je stanovena procentními sazbami z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období [13, s. 1-3], [14, s. 1-15].

Tabulka 5 - Sazby pojistného na sociální zabezpečení 2012 (v %)

	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti	Celkem
Organizace	21,5	2,3	1,2	25
Zaměstnanci	6,5	0	0	6,5
OSVČ	28	dobrovolně 2,3	1,2	31,5
Osoby dobrovolně důchodově pojištěné	28	0	0	28

Zdroj: ČSSZ, <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>. Vlastní úprava.

Český důchodový systém je v současné době tvořen dvěma pilíři.

- I. Pilíř** (zákonný důchodový systém) – státní, průběžně financovaný (PAYG), dávkově definovaný (DB), obligatorní. Upraven zákonem č. 155/1995 Sb. (novelizován zákonem č. 220/2011 Sb.)

Prvním pilířem je povinné základní důchodové pojištění. Právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce. Financování je založeno na solidaritě mezi generacemi, kdy dnes vyplácené penze jsou hrazeny z příspěvků dnešních aktivních občanů. Jejich nárok na penzi by měl být na oplátku po uplynutí příslušné doby financován z příspěvků pozdějších generací, a tak v zásadě nezávisí na objemu příspěvků, které jednotlivec během svého produktivního věku skutečně odvedl. Do tohoto pilíře musí každý pracující odvádět příspěvek na důchodové pojištění. Účast je povinná pro zaměstnance, zaměstnavatele i OSVČ. Výše příspěvku je zákonem přesně určená. V současné době činí 28 % z vyměřovacího základu a je vybírán okresní správou sociálního zabezpečení. Z tohoto pilíře jsou vypláceny státní důchody.

- III. Pilíř** (doplňkový důchodový systém) – doplňkový, kapitálově financovaný, příspěvkově definovaný (DC), dobrovolný. Upraven zákonem č. 155/1995 Sb., zákonem č. 42/1994 Sb., zákonem č. 277/2009 Sb., a jejich případnými novelami, jako je zákon č. 427/2011 Sb.

Tento pilíř zahrnuje penzijní připojištění se státním příspěvkem poskytované penzijními fondy a dále soukromé životní pojištění. Tyto dva produkty stát daňově zvýhodňuje. Do tohoto pilíře občané vstupují dobrovolně. Je zde zavedena garance nezáporného výnosu penzijního fondu. Tato garance je však s novelou zákona č. 427/2011 platná pouze pro smlouvy o penzijním připojištění uzavřené do konce února 2012.

V členských státech EU obvyklý **druhý pilíř** (zaměstnavatelské penzijní systémy), v českém důchodovém systému neexistuje.

3.3 Charakteristika pilířů českého důchodového systému

Tato kapitola je zaměřena na podrobnější charakteristiku pilířů českého důchodového systému. Kapitola se zaměřuje pouze na problematiku starobních důchodů, nikoliv na problematiku invalidních, sirotčích, vdovských a vdoveckých důchodů.

3.3.1 Základní důchodové pojištění

Základním hmotně právním předpisem, který upravuje nároky na důchody ze základního důchodového pojištění, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu, je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon byl novelizován v roce 2011 zákonem č. 220/2011 Sb.

Zákon stanoví zejména:

- okruhy pojištěných osob,
- podmínky účasti na důchodovém pojištění,
- podmínky pro nárok na dávky důchodového pojištění,
- způsob stanovení výše dávek důchodového pojištění,
- společné zásady týkající se těchto dávek,
- pravidla pro zvyšování důchodu,
- přechod od důchodového zabezpečení k důchodovému pojištění.

Principy

Od roku 1996 je základní důchodové pojištění založeno na těchto principech:

- **sociální solidarita** s relativně vysokou příjmovou redistribucí,
- **průběžné financování**,
- **systém je povinný** pro všechny ekonomicky aktivní osoby
- systém poskytuje náhradu příjmu v případě **stáří** (starobní důchod), **invalidity** (invalidní důchod) a **úmrtí živitele** (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod),
- systém je **dávkově definovaný** - konstrukce výpočtu důchodů je **dvousložková**:
 - první složku tvoří **základní výměra** jednotná pro všechny druhy důchodů,

- druhou složku tvoří *procentní výměra*, jejíž výše je rozdílná podle délky doby pojištění a výši příjmů dosažených v rozhodném období před přiznáním důchodu,
- systém je ***jednotný*** (s určitou odchylkou pro osoby samostatně výdělečně činné, která se týká způsobu stanovení vyměřovacího základu pro pojistné na sociální zabezpečení); to platí i pro cizince ze třetích zemí, kterým vzniknou stejné nároky ze základního důchodového pojištění jako ostatním pojištěncům, a to při splnění stejných podmínek,
- systém je ***dynamický*** (řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně „automaticky“ upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji, a to včetně indexování vyměřovacích základů),
- stát garantuje systém ekonomický i právně [15].

Druhy penzijních dávek

Ze základního důchodového pojištění se poskytují tyto důchody:

- **starobní** (včetně tzv. předčasného starobního důchodu),
- **invalidní**,
- **vdovský a vdovecký**,
- **sirotčí** [16].

Druhy důchodu

Důchody lze rozdělit na dvě skupiny:

- **přímé důchody** – důchody starobní a invalidní
- **odvozené důchody** – důchody vdovské, vdovecké a sirotčí

Rozdíl spočívá v tom, že přímé důchody se vyměřují podle doby pojištění a výši výdělků oprávněného, zatímco odvozené důchody se stanovují z přímého důchodu, který pobíral zemřelý nebo na který by měl nárok [16].

Důchod se skládá ze dvou složek:

- **ze základní výměry** (stanovená pevnou částkou stejnou pro všechny druhy důchodů bez ohledu na délku doby pojištění a výši výdělků) a
- **z procentní výměry** (stanovená procentní sazbou z vypočteného základu v návaznosti na dobu pojištění) [16].

Nárok na důchod a jeho výplatu

Podmínky pro získání nároku na důchod jsou pro jednotlivé typy různé, obecně však platí, že na důchod má nárok ten, kdo byl pojištěn alespoň po dobu stanovenou zákonem a dosáhl důchodového věku nebo má sníženou schopnost k výdělečné činnosti.

Pokud jsou současně splněny podmínky nároku na výplatu více důchodů stejného druhu, vyplácí se jen jeden důchod, a to vyšší. Z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry, nestanoví-li zákon o důchodovém pojištění jinak.

O nároku na důchod, jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení s výjimkou případů, kdy jsou příslušné k rozhodování orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti (v případě příslušníků ozbrojených sil a sborů) [16].

Náhradní doba pojištění

Do doby pojištění se započítává doba zaměstnání, ale i tzv. náhradní doby. Náhradní doba je období, ve kterém se neodvádí žádné pojistné, a přesto se tato doba započítává do potřebných let pojištění pro důchod v případě, že doba pojištění trvala alespoň rok.

Náhradních dob je v současnosti devět. V celém rozsahu se započítává výkon vojenské služby, péče o dítě a péče o bezmocnou/závislou osobu.

Zbývajících šest náhradních dob se pro výši důchodu započítává pouze z 80 %. Pro účely nároku na starobní důchod se všechny náhradní doby hodnotí v plném rozsahu, pokud byly získány před 1. 1. 2010. Ty z náhradních dob, které se pro účely výše důchodu redukuje

na 80 %, se pro účely nároku na důchod rovněž redukuje na 80 %, jestliže byly získány po 31. 12. 2009 [17].

Náhradní doba se týká například:

- osob, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem na střední, vyšší odborné škole nebo vysoké škole po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let v období před r. 2010,
- osob vedených v evidenci úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání po dobu, po kterou jim náleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci.
- osob konajících vojenskou službu v ozbrojených silách České republiky, pokud nejde o vojáky z povolání a vojáky v další službě,
- osob pečujících osobně o dítě ve věku do čtyř let,
- poživatelů invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně z českého pojištění, do dosažení věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod a další [17].

Náhradní doba se týká také osob, u nichž po skončení výdělečné činnosti, která zakládala účast na nemocenském pojištění podle zvláštního předpisu, trvá:

- dočasná pracovní neschopnost, kterou si nepřivodily úmyslně, pokud tato dočasná pracovní neschopnost vznikla v době této výdělečné činnosti nebo v ochranné lhůtě podle zvláštního předpisu,
- karanténa nařízená podle zvláštního právního předpisu v době této výdělečné činnosti nebo v ochranné lhůtě podle zvláštního právního předpisu,
- podpůrná doba pro poskytování ošetrovného,
- podpůrná doba pro poskytování peněžité pomoci v mateřství v období před porodem.

Pouze u náhradní doby péče o dítě do čtyř let věku se nevyžaduje péče o ně na území České republiky [17].

Zdanění důchodu

Od roku 2011 se nově dochází k 15 % zdanění důchodu pracujících penzistů, kterým příjmy ze zaměstnání, podnikání či pronájmu přesáhnou hranici trojnásobku průměrné měsíční mzdy.

Důchodový věk

Hranice důchodového věku se rozlišuje podle věku jedince a jeho pohlaví. Důchodový věk se v současnosti odvíjí od věkových hranic platných do 31. prosince 1995. U mužů činila věková hranice 60 let a u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí 53 - 57 let podle následujících pravidel:

- 53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí;
- 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 - 4 děti;
- 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti;
- 56 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě;
- 57 let pro ženy bezdětné [18].

Od začátku roku 1996 se pak důchodový věk posouvá v pravidelných intervalech, kdy pro muže platí prodloužení o 2 měsíce a u žen o 4 měsíce za každý započatý rok. Tento postup by měl probíhat tak, aby po 31. 12. 2012 platila pravidla důchodového věku pro muže ve výši 63 let a u žen 59 – 63 dle následujících kritérií:

- 59 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí;
- 60 let, pokud vychovaly alespoň 3 - 4 děti;
- 61 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti;
- 62 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě;
- 63 let pro ženy bezdětné.

Postupně by se měla hranice důchodového věku posouvat až do věku 65 let [18].

Starobní důchod

Starobní důchod je největší položkou státního důchodového systému. Občan má nárok na přiznání starobního důchodu, za podmínky, že dosáhl důchodového věku, který se

každoročně zvyšuje, a pokud splnil potřebnou dobu pojištění. Potřebná doba pojištění, jak praví zákon o důchodovém pojištění č. 220/2011 Sb. je jednou ze základních podmínek nároku na starobní důchod a ve většině případů i nároku na plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod. Pro starobní důchod je však stanovena odlišně oproti oběma druhům invalidních důchodů.

Dosavadní právní úprava stanovila, že pojištěnec musí dosáhnout důchodového věku a získat alespoň 25 let doby pojištění. Nově se potřebná doba pojištění postupně prodlužuje až na 35 let. Pro zjištění minimální délky doby pojištění u konkrétního pojištěnce je rozhodující, ve kterém kalendářním roce dotýčný dosahuje důchodového věku (viz tabulka):

Tabulka 6 - Potřebná délka pojištění

Kalenářní rok, v němž je dosaženo důchodového věku	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
2010	26 let
2011	27 let
2012	28 let
2013	29 let
2014	30 let
2015	31 let
2016	32 let
2017	33 let
2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zakonne-pojisteni/zmeny-v- duchodovem-pojisteni-leden-2010/1001911/55334/#starobni>. Vlastní úprava.

Podmínky nároku na tzv. poměrný starobní důchod se také zpřisňují. Podle dosavadní právní úpravy bylo třeba dosáhnout věku 65 let a potřebné doby pojištění alespoň 15 let. Nově dochází k postupnému navýšení potřebného věku i doby pojištění v závislosti na kalendářním roce dosažení potřebného věku. Potřebný věk již není pro všechny jednotný - jeho výše se po novu odvozuje od důchodového věku muže stejného data narození, ke kterému se vždy přičítá 5 let (viz tabulka 7):

Tabulka 7 - Podmínky nároku na starobní důchod

Potřebný věk v roce	Potřebná doba pojištění
65 let před rokem 2010	15 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2011	17 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2012	18 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2013	19 let
důchodový věk muže stejného data narození + 5 let v roce 2014	20 let

Zdroj: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zakonne-pojisteni/zmeny-v-duchodovem-pojisteni-leden-2010/1001911/55334/#starobni>. Vlastní úprava.

Pokud dojde k dosažení důchodového věku po roce 2014, pak stačí alespoň 30 let doby pojištění získané z titulu výkonu výdělečné činnosti, popř. dobrovolného důchodového pojištění. Jestliže občan nesplní ani tuto podmínku, tak má nárok na starobní důchod též, jestliže dosáhl věku 65 let a splnil podmínky nároku na invalidní důchod.

3.3.2 Dobrovolné pojištění

Doplňkové dobrovolné pojištění vzniklo za účelem vytvořit doplňkový produkt, který pomůže hromadit prostředky na udržení a zajištění vyšší kvality života ve stáří, než kterou je schopen zajistit průběžný systém [19].

Doplňkové vyjadřuje skutečnost, že tyto systémy doplňují důchody vyplácené ze sociálního pojištění. Systémy jsou dobrovolné a pro tyto systémy neexistuje žádná zřizovací povinnost. V některých zemích ovšem existují povinné doplňkové systémy zřizované z titulu kolektivních smluv.

Doplňkový důchodový systém v současné době nepředstavuje významný zdroj důchodových příjmů v České republice. Je v něm zapojeno více jak 70 % ekonomicky aktivních osob (včetně účastníků v post produktivním věku), celkem 4,5 mil. osob. Penzijní fondy spravují přes 200 miliard Kč úspor. Průměrná výše úspor připadajících na jednoho účastníka odpovídá necelým 5 měsíčním splátkám průměrného důchodu z PAYG. Naspořené prostředky jsou v 99 % případů vypláceny formou jednorázového vyrovnání. V

systému dlouhodobě klesá průměrná měsíční úložka účastníka ve vztahu k průměrné mzdě [2, s. 5].

Penzijní připojištění

Penzijní připojištění se ustanovilo podle zákona 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Tento zákon byl novelizován novým zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření a zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. Penzijní připojištění je spravováno penzijními fondy, kterých v roce 2011 působilo 10. Penzijní připojištění si za celou dobu své existence vybudovalo významnou pozici na českém finančním trhu. Dává občanům možnost finančního zabezpečení na důchodový věk. V důchodu pak není nutné se spoléhat výhradně na státní systém důchodového zabezpečení, který bude již v blízké budoucnosti čelit závažným problémům.

Účastníci penzijního připojištění a výše příspěvků

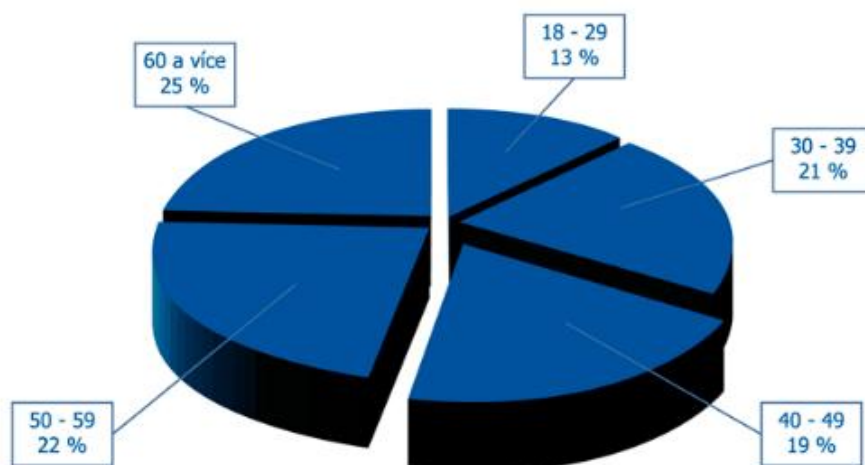
Účastníkem penzijního připojištěním, se může stát každá osoba **starší 18 let s trvalým pobytem na území ČR**, která uzavře s penzijním fondem písemnou smlouvu o penzijním připojištění. Účast na penzijním připojištění je dobrovolná. Připojištěním účastník získá státní příspěvek. Na daňových úlevách si účastník může odečíst až 12 000 Kč ročně.

Ke konci roku 2010 vykazaly penzijní fondy 4 595 342 miliony **účastníků** penzijního připojištění. Ke konci roku 2009 měly fondy 4 470 178 účastníků, to znamená, že se měsíčně počet aktivních účastníků v průměru zvýšil o 10 430, což představuje asi 2,8 % meziroční nárůst. V mezinárodním srovnání lze hovořit o vysoké míře zapojení do tohoto systému. Úspěšné je i zapojení zaměstnavatelů, prvky zaměstnaneckého systému jsou patrně u ¼ z celkového počtu pojištěných [20].

Průměrná výše měsíčního **účastnického příspěvku** (bez příspěvku zaměstnavatele) za rok 2010 činila 440 Kč. Během roku 2010 byla nejvyšší výše měsíčního účastnického příspěvku zaznamenána ve čtvrtém čtvrtletí 2010, kdy dosáhla částky 474 Kč. V roce 2009 byl průměrný účastnický příspěvek ve výši 447 Kč. Výše účastnických příspěvků je nízká.

Pohybuje se pod úrovní 2 % průměrné hrubé mzdy a nemůže tak nabídnout výrazné vyrovnání poklesu příjmu při odchodu do důchodu [20].

Ve věkovém složení účastníků, stejně jako v uplynulých letech, představovala i v roce 2010 nejvyšší podíl připojištěných věková skupina od 50 do 59 let a nad 60 let. Procentuální rozdělení účastníků lze vidět v grafu níže.

Obrázek 7 - Procentuální rozdělení účastníků penzijního připojištění

Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR; http://publikace.apfcr.cz/2010/cz_verze.html

Státní příspěvek penzijního připojištění

Na každý příspěvek účastníka penzijního připojištění, který je uhrazen ve stanoveném termínu, je státem přiznán státní příspěvek. Jeho výše se řídí výší příspěvku hrazeného účastníkem. Maximální státní příspěvek ve výši 150 Kč se vztahuje k měsíčnímu příspěvku 500 Kč a více. Státní příspěvky jsou připisovány čtvrtletně na účet účastníka. Podle průměrné výše příspěvku do systému však zaostáváme za srovnatelnými zeměmi [21]. Vývoj příspěvků účastníka penzijního připojištění a státních příspěvků viz příloha B.

Soukromé životní pojištění

Do doplňkového pojištění můžeme zahrnout také soukromé životní pojištění, které se řídí zákonem č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Je spravováno a nabízeno občanům komerčními pojišťovnami. Založeno je na spoření, tvorbě zdrojů a jejich zhodnocování. Životní pojištění však může mít více podob. Jeho základním cílem je ochránit před následky neočekávaného úmrtí pojištěné osoby. Kromě toho může působit i jako spořicí nebo investiční nástroj.

V letech první republiky představovalo životní pojištění nejrozvinutější produkt na trhu. Po roce 1989 se opět otevřel trh se soukromým pojištěním a od roku 2001 došlo k posílení postavení životního pojištění v systému důchodového pojištění a to hlavně díky daňové podpoře těchto produktů.

Tabulka 8 - Vývoj předepsaného pojistného (životní a neživotní pojištění)

mld. Kč	1995	2000	2005	2009	2010
předepsané pojistné celkem	33 541	69 284	115 904	141 420	152 857
předepsané pojistné NŽP	24 317	46 514	70 949	81 212	81 092
předepsané pojistné ŽP	9 224	22 770	44 954	60 207	71 764

Zdroj: Česká asociace pojišťoven, výroční zpráva 2010, str. 80⁵. Vlastní úprava.

Oblibu životního pojištění jak u nás, tak ve světě může vyjádřit ukazatel podílu životního pojištění na HDP. V zemích EU dosahuje tento podíl 9 % v roce 2005, zatímco v ČR jen 4,5 %, protože se zde lidé stále spoléhají spíše na stát, než sami na sebe. Životní pojištění se u nás stále rozvíjí a ve srovnání se zeměmi EU je pro tento rozvoj stále větší prostor u nás než v zemích EU [22].

⁵ Dostupné online:

http://www.cap.cz/ItemF.aspx?list=DOKUMENTY_01&view=pro+web+V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1vy

Tabulka 9 - Podíl pojistného na HDP

%	1995	2000	2005	2009	2010
Podíl na HDP - pojistné celkem	2,3	3,2	3,9	4,0	4,3
Podíl na HDP - ŽP	0,6	1,0	1,5	1,7	2,0
Podíl na HDP - NŽP	1,7	2,2	2,4	2,3	2,3

Zdroj: Česká asociace pojišťoven, výroční zpráva 2010, str. 76. Vlastní úprava.

3.4 Organizační zabezpečení systému

Jak již bylo zmíněno výše, o nároku na důchod, jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení s výjimkou případů, kdy jsou příslušné k rozhodování orgány sociálního zabezpečení ministerstev obrany, vnitra a spravedlnosti (v případě příslušníků ozbrojených sil a sborů). Legislativním základem je zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Podle tohoto zákona sociální zabezpečení provádí orgány sociálního zabezpečení a organizace. Na úseku sociálního zabezpečení vykonávají působnost též obce. Orgány sociálního zabezpečení jsou:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení - nositelem pojištění pro „civilní sféru“
- okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo spravedlnosti,
- Ministerstvo obrany.

Česká správa sociálního zabezpečení je samostatnou rozpočtovou organizací podřízenou Ministerstvu práce a sociálních věcí. Byla ustavena, s účinností od 1. září 1990, zákonem ČNR č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, kterým byl novelizován zákon ČNR č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení.

ČSSZ je největší a v rámci státní správy ČR zcela výjimečnou finančně správní institucí, která spravuje agendu zhruba 8,5 milionu klientů, z toho více než 2,9 milionu důchodců.

Vyplácí přes 3,5 milionu důchodů a měsíčně kolem 200 tisíc dávek nemocenského pojištění.

Přínos České správy sociálního zabezpečení do státního rozpočtu tvoří více než 1/3 všech příjmů. Jde o peníze, které pravidelně vybírá na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvky na státní politiku zaměstnanosti.

Kromě důchodového a nemocenského pojištění má ČSSZ na starosti i lékařskou posudkovou službu. Plní také úkoly vyplývající z mezistátních úmluv o sociálním zabezpečení a podle koordinačních nařízení Evropské unie je styčným orgánem vůči zahraničním institucím pro peněžité dávky v nemoci a mateřství, důchody a peněžité dávky v případě pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Celá tato kapitola byla zpracována na základě zdroje [23].

4 DŮCHODOVÉ SYSTÉMY VE SVĚTĚ

Ve vyspělých zemích se stále prodlužuje délka života a zároveň klesá porodnost. Důsledkem je stárnutí obyvatelstva. V současnosti je méně než každý šestý Evropan starší 65 let. Nejstarším obyvatelstvem má Japonsko, kde na každého občana staršího 65 let připadá pouze 2,6 osoby v produktivním věku. Tlak na penzijní systémy je velký a výplata důchodů se stává pro státní pokladnu většiny zemí značnou finanční zátěží. Reformy penzijních systémů jsou tak nutné [24].

4.1 Světové trendy v penzijních systémech

1) Zvyšování důchodového věku

Ke zvyšování důchodového věku dochází nejen ve většině vyspělých zemí světa, i v Česku. V mnoha vyspělých zemích světa je již dnes důchodový věk 65 let pro muže i ženy. Zvyšování důchodového věku je prováděno postupně. V roce 2012 bude důchodový věk v Česku pro muže a bezdětné ženy 63 let. Dnešní mladá generace půjde do důchodu ještě později. V ostatních zemích je totiž důchodový věk ještě vyšší:

- ve **Velké Británii** je důchodový v současnosti 65 let pro muže a 60 let pro ženy, dochází však k postupnému zvyšování důchodového věku a v roce 2020 budou ženy odcházet do důchodu rovněž v 65 letech, v roce 2024 bude důchodový věk činit 66 let, v roce 2034 bude činit 67 let a v roce 2044 bude dokonce 68 let
- v **Norsku** je důchodový věk 67 let pro muže i ženy
- v **Rakousku, Polsku a Itálii** je důchodový věk 60 let pro ženy a 65 let pro muže
- na **Islandu** je důchodový věk činí 67 let pro muže i ženy
- **Francie** má důchodový věk stále 60 let, ale v roce 2010 zvýšila počet let pojištění pro nárok na plný důchod na 41 let
- v **Dánsku** je důchodový 65 let, postupně se však zvyšuje na 67 let od roku 2024 pro muže i ženy
- v **Německu** činí důchodový věk v současnosti 65 let pro muže i ženy, dochází však k postupnému zvyšování na 67 let, bude platit pro muže i ženy narozené v roce 1964 a později

- v **USA** je důchodový věk 65 let pro muže i ženy, postupně se však zvyšuje na 67 let

Tabulka 10 - Vybrané ukazatelé ohledně stárnutí populace

	Německo	Polsko	Rakousko	Slovensko
Podíl státních výdajů na penze v HDP (v %)	11,4	10,6	12,3	5,8
Předpokládaná doba dožití v okamžiku narození (v letech)	79,8	75,5	79,9	74,6
Předpokládaná doba dožití ve věku 65 let (v letech)	83,9	81,2	83,5	80,3
Podíl populace nad 65 let oproti celkové populaci (v %)	33,2	20,6	27,6	18,3

Zdroj: <http://www.investia.cz/mytus-vekova-hranice-odchodu-do-uchodu-se-fakticky-nezvysuje>.

Vlastní úprava.

2) Znevýhodňování předčasného důchodu

Kvůli prodlužování důchodového věku využívá možnosti odejít do předčasného důchodu mnohem více občanů, i za předpokladu, že je předčasný důchod nižší, než kdyby odešel do klastického starobního důchodu. Evropané si raději během svého aktivního života vytvoří vlastní úspory, které jsou pro mnohé z nich vyšší než státní penze a odcházejí do předčasného důchodu. Z důvodů těchto předčasných odchodů do důchodu dochází ve většině vyspělých zemí k většímu finančnímu znevýhodnění předčasného důchodu a zvýšení důchodového věku pro nárok na předčasný důchod.

V Česku je možné dle současné legislativy odejít do předčasného důchodu 5 let před dovršením důchodového věku, při splnění podmínky 30 let pojištění (dříve 3 roky před dovršením a 25 let pojištění).

- V Česku je předčasný důchod krácený za každých započatých 90 dní o 0,9 %. Při odchodu do důchodu o tři roky je tak penze krácena o 10,8 %.
- Ve Francii je možné odejít do předčasného důchodu již v 55 letech, ale penze je za každý rok odchodu do důchodu dříve kráceno o 5 %.
- Ve Španělsku je možné odejít do předčasného důchodu v 61 letech, ale penze je za každý rok odchodu do penze dříve krácena o 6,8 %.

- V Portugalsku je možné odejít do předčasného důchodu v 55 letech, ale penze je za každý rok odchodu do penze dříve kráceno a 4,5 % [27].

Odchod do předčasného důchodu již v současnosti v některých zemích pozná občan na své penzi velmi citelně.

3) Zvyšování potřebného počtu let pojištění

V letošním roce je v Česku potřeba splnit podmínku 28 let pojištění, aby občan při dosažení důchodového věku měl nárok na starobní důchod. Doba pojištění je doba, kdy občan odvádí sociální pojištění. Potřebná doba pojištění se ovšem postupně zvyšuje tak, aby po roce 2018 musel občan splnit podmínku 35 let pojištění. Jestliže nebude tato podmínka splněna, nebude mít občan nárok na starobní důchod a bude odkázán na sociální dávky, které jsou výrazně nižší. Nároky na počet let pojištění jsou v západní Evropě ještě přísnější. V mnoha zemích musí občané splnit podmínku 40 let pojištění. V Nizozemí nebo Belgii dokonce 45 let pojištění [28].

4) Zvyšování úlohy dobrovolného spoření

Již v současnosti např. ve Velké Británii, USA, Irsku, Novém Zélandu nebo Japonsku dosahuje státní penze z průběžného systému téměř 40 % čistého příjmu dosahovaného před odchodem do důchodu u občana pobírající celý život průměrnou mzdu [27]. V těchto zemích je soukromé spoření nutností a tento trend se přesouvá do všech vyspělých zemí. Výsledná penze se tedy skládá většinou ze tří částí – státní penze z průběžného penzijního systému, penze z povinného spoření v penzijních fondech a z dobrovolného spoření. Příjmy z dobrovolného spoření v různých finančních produktech je dokonce nejdůležitějším příjmem občanů v důchodu nejenom v USA, Velké Británii či Irsku, ale i v Nizozemí nebo Dánsku. Nejdříve si na vlastní penzi začínají spořit Britové, v průměru již ve 28 letech. Vyspělé státy podporují dobrovolné spoření, např. státním příspěvkem při splnění zákonných podmínek u podporovaného finančního produktu (v Česku u penzijního připojištění), nebo možností snížit si daňový základ o zaplacené částky na podporovaném produktu (v Česku u penzijního připojištění i u životního pojištění). V ČR bude garantována určitá výše důchodu, zatímco v Polsku nebo Lotyšsku výše penze závisí pouze

na výši příspěvků nashromážděných na individuálním účtu. V ČR je zásluhovost silně potlačena.

Celá tato kapitola byla zpracována na základě zdrojů [24], [25], [26, s. 43], [27], [28].

4.2 Porovnání mzdy a důchodu ve světě

V zemích OECD se odvádí z hrubé mzdy zaměstnance daň z příjmu, sociální a zdravotní pojištění. Daň a pojištění se v mnoha zemích ze mzdy neodvádí nebo mají důchodci nižší sazby či jiná daňová zvýhodnění. V Česku se vyplácejí již čisté důchody, a tudíž není úplně přesné porovnávat hrubou mzdu a důchod. Lepším ukazatelem je porovnání náhradových poměrů jako poměr čistého důchodu k čisté mzdě. Tyto poměry jsou uvedeny v příloze C. Uveden je náhradový poměr plynoucí z průběžného systému a fondového systému. Např. v Česku je zaveden pouze průběžný systém, úspěšný tří-pilířový systém funguje v mnoha vyspělých zemích světa – Švýcarsku, Francii, Finsku, Novém Zélandu, Austrálii, Polsku nebo na Slovensku. Výše dobrovolného spoření je závislá na každém jednotlivci, a proto v tabulce není tento příjem občanů vůbec zohledněn.

Kde si žijí důchodci nejlépe?

Životní úroveň důchodců je v průměru nejvyšší v Lucembursku, Nizozemí a zemích Skandinávie. V těchto zemích je výsledný příjem důchodců (se započítáním mírou spoření a čerpání vlastních úspor) v porovnání s příjmem dosahovaným před odchodem nejvyšší. Občané těchto zemí se dožívají vysokého věku a déle si tedy důchod užijí [24].

Celá tato kapitola byla zpracována na základě zdroje [24].

5 REFORMA ČESKÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU

Důchodová reforma je jedním z nejčastěji diskutovaných témat dnešní doby. O její potřebě se vede řada diskusí, ve kterých se můžeme setkat s řadou zjednodušení, která však mohou vést k nesprávným závěrům. V mládí nás možná napadne, proč bychom si měli spořit na důchod, když se ho možná ani nedožijeme. Ale 90 % obyvatel se důchodu dožije, takže má smysl o něm přemýšlet, přemýšlí i stát a proto je tu důchodová reforma. Český důchodový systém patří k nejzastaralejším v Evropě. K jeho reformám dochází již od 90. let.

Pokud se podíváme na země Evropy, tak téměř ve všech již proběhla nebo právě probíhá důchodová reforma. V každé zemi se reforma liší hlavně prováděnými změnami, avšak všechny země se shodují, že demografické změny, vyznačující se převážně stárnutím populace, jsou natolik velké a závažné, že reforma je nutná.

Porovnání jednotlivých změn důchodových systémů je obtížné, protože všechny mají jinou kulturu, historické a politické tradice a z těch reformy vycházejí. Reforma v České republice je nutná a může se inspirovat například v sousedním Slovensku, kde reforma začala platit v roce 2005, protože mají podobnou historii a kulturu. Lze se poučit z jejich chyb a zkušeností. Reformy je však nutno hodnotit s určitým časovým odstupem.

Důchodový systém v ČR je v současné době založen téměř výhradně na průběžném financování vyplácených důchodů představující 1. pilíř. Průběžně financovaný důchodový systém potřebuje pro svou dlouhodobou stabilitu, aby se nezhoršoval poměr mezi počtem přispěvatelů na důchodové pojištění a počtem důchodců.

V ČR však v posledních dekadách výrazně klesá porodnost, snižuje se úmrtnost ve vyšším věku a prodlužuje se střední délka života. Financování důchodového systému bude stále komplikovanější s důsledky v podobě snižování relativní výše důchodů, nebo neúměrného zvyšování odvodů na důchodové zabezpečení s negativním dopadem na cenu práce, zaměstnanost a ekonomický růst [29].

5.1 Negativa a nedostatky současného důchodového systému

Důchodový systém v ČR je v současnosti:

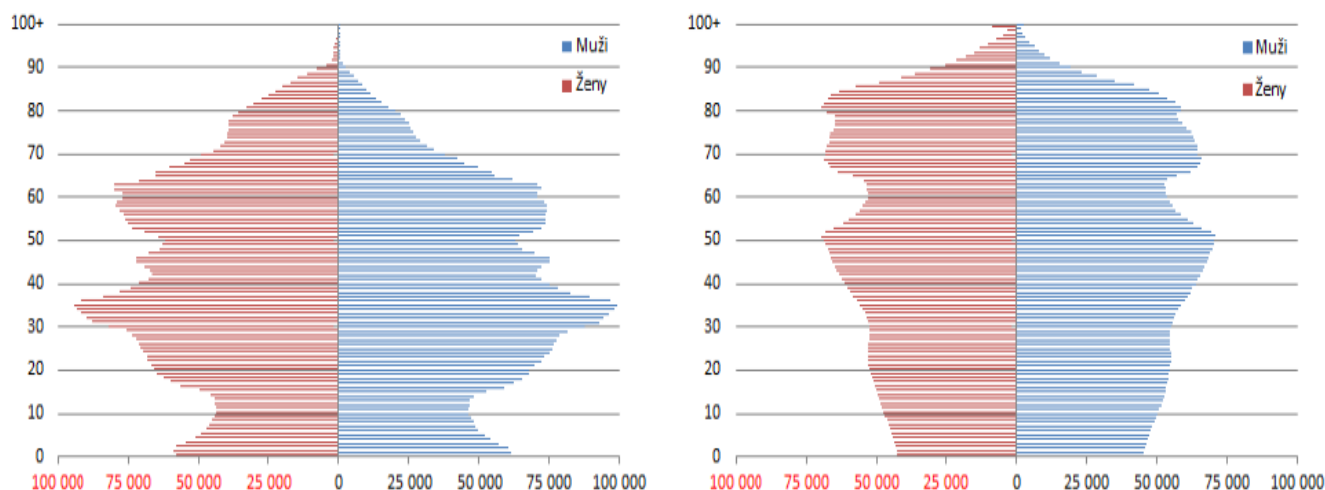
- **nediversifikovaný** – až 95 % příjmů důchodců pochází ze základního důchodového pojištění,
- **založený na mezigenerační solidaritě** – současně ekonomicky aktivní obyvatelstvo platí důchody současným důchodcům,
- **rovnostářský** – důchody jsou příliš rovnostářské a proto je třeba je více diferencovat, což také ilustruje i výrok Ústavního soudu, kterým byl zrušen s platností od 30. září 2011 způsob výpočtu důchodů, který byl méně výhodný pro lidi s vysokými příjmy [30, s. 1], [31].

Důchodový systém v ČR je označován jako dlouhodobě finančně neudržitelný a musí projít reformou, která bude zaměřena především na modernizaci, jejímž smyslem bude kromě jiného i zajištění finanční stability a únosnosti systému.

5.1.1 Negativa prvního pilíře

Hlavní nevýhodou průběžně financovaného systému je závislost na demografickém vývoji, který se vyznačuje stárnutím populace. V roce 2011 bylo v ČR evidováno 2 340 147 starobních důchodců. Dále narůstá počet lidí v důchodovém věku oproti lidem v produktivním věku, což je především způsobeno snížením míry porodnosti a prodlužováním naděje dožití. Důsledkem prodlužování délky dožití je fakt, že důchodci déle odčerpávají prostředky z důchodového účtu a tím se více prohlubuje jeho deficit.

Současně se stárnutím populace roste riziko výrazného poklesu ekonomicky aktivního obyvatelstva v budoucnu. Peníze vyplácené na penze jsou právě odvozeny z příspěvků vybraných od ekonomicky aktivního obyvatelstva. V současné době na jednoho důchodce připadá 1,75 plátce sociálního pojištění a tento poměr se dále zhoršuje. Odhaduje se, že v roce 2050 bude tento ukazatel 1,2 plátce na jednoho důchodce [10].

Obrázek 8 - Struktura populace v ČR v roce 2010 a v roce 2060

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Český důchodový systém v kontextu s EU: Český důchodový systém, s. 11⁶.

Hodnota pojistného na sociální zabezpečení je 28 %, což je nejvyšší za posledních 20 let. Pojistné přesto není schopno pokrýt náklady důchodového systému, které průběžně narůstají hlavně z důvodů prodlužování naděje na dožití a nárůstu počtu důchodců.

Problém průběžně financovaného systému je právě ten, že již dnes vybrané peníze od plátců sociálního pojištění nestačí na výplatu penzí současných důchodců a stát musí systém dotovat z jiných zdrojů. Příjmy z pojistného na důchodového pojištění vybrané v roce 2010 činily 308,5 miliard korun. Na dávkách důchodového pojištění (na starobní, pozůstalostní a invalidní důchody) k 31. 12. 2010 vyplatila ČSSZ 337,8 miliard korun. Na dávkách důchodového pojištění ČSSZ tedy vyplatila celkem o 29,3 miliard Kč více, než vybrala pojistného [32]. A tato situace se bude dále bez reformy ještě zhoršovat. Bez potřebných změn důchodového systému naroste jeho deficit do 40 let na 5 % HDP [33]. Tento budoucí schodek by přesáhl možnosti veřejných rozpočtů. Pouze pro představu, co by znamenalo pokrytí tohoto schodku:

- Zvýšení DPH o 1 % = 16 mld. Kč
- Zvýšení pojistného o 1 % = 11 mld. Kč
- Prodloužení věku odchodu do důchodu o 1 rok = 15 – 20 mld. Kč

⁶ Dostupné online: www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf

- Snížení všech vyplácených důchodů o 10 % = 35 mld. Kč
- Budeme si půjčovat - zvýšení státního dluhu – do 10 let kolaps státních financí
- Zvýšení daní firem o 1% = 7 mld. Kč
- Zvýšení daní občanů o 1% = 6 mld. Kč [7].

V důsledku nárůstu počtu důchodců, poklesu zaměstnanosti a zaostávání růstu nominálních mezd za valorizací důchodů se průběžný důchodový systém dostal z rovnováhy mezi příjmy a výdaji, kde byl v roce 2008, do deficitu v roce 2010.

5.1.2 Negativa třetího doplňkového pilíře

Penzijní připojištění se státním příspěvkem

V systému dobrovolného penzijního připojištění se státním příspěvkem bylo ve třetím čtvrtletí roku 2011 již 4 572 389 účastníků, kteří měli ve fondech uloženo celkem 227 931 miliónů Kč. Počet účastníků se stále zvyšuje i přes průměrně nízké výnosy. Roste také počet účastníků, kterým na penzijní připojištění přispívá zaměstnavatel. Problémem jsou nízké měsíční příspěvky účastníka, které do budoucna nezajistí dostatečně vysoký důchod [20].

Podstatným problémem systému je, že neplní svoji základní funkci, kterou je generování dostatečné výše prostředků účastníkům pro doplnění jejich příjmu k důchodu z povinného státního pilíře. Důvodů je více a navzájem spolu souvisí:

1) Nastavení systému obecně

Penzijní připojištění bylo od začátku jako nestandardní produkt finančního trhu. Penzijní fondy shromažďují ve fázi spoření prostředky účastníků, které jsou vzhledem k v zákoně zabudované garanci nezáporného zhodnocení nuceny investovat velmi konzervativně, aby je posléze ve fázi výplatní vyplácely různými formami dávek, například doživotní anuitou. Důsledkem možnosti každého účastníka zvolit si výplatu doživotní penze je, že penzijní fondy nesou pojistné riziko, a tím se v tomto ohledu blíží životně pojišťovně. Problém spočívá v tom, že zákon na ně neklade stejné požadavky, jako klade na činnost životní pojišťovny (kapitálová přiměřenost, tvorbu technických rezerv atd.). Podle vyjádření

penzijních fondů tvoří ovšem jejich naprostá většina na toto riziko adekvátní rezervy a toto je potvrzováno ve výrocích auditorů [9, s. 1], [19, s. 1-2].

2) Neoddělenost majetku účastníků a penzijního fondu

Podle stávající právní úpravy je penzijní fond akciovou společností, kde je veškerý majetek majetkem penzijního fondu a účastníci jsou vůči němu v postavení věřitelů. Penzijní fondy obhospodařují jak prostředky svých akcionářů, tak prostředky účastníků. Způsob rozdělení zisku je stanoven zákonem a zjednodušeně vyjádřeno se dělí v následujícím poměru: 85 % účastníci, 10 % akcionáři, 5 % odvod do rezervního fondu. Neoddělený majetek účastníků a penzijním fondem umožňuje penzijním fondům odečítat si veškeré náklady, vč. marketingových, z majetku účastníků [37, s. 1], [19, s. 2].

3) Pravidla pro zacházení s případnou ztrátou (garance nezáporného zhodnocení)

Současný systém nabízí nízký, ale poměrně zaručený výnos. Penzijnímu fondu totiž ze zákona vyplývá povinnost garance minimálně nulového zhodnocení (nezáporný výnos). Příčinou velmi nízkých výnosů, které jen o málo převyšují inflaci je právě tato garance. Tento způsob investování značně omezuje možnosti penzijních fondů investovat do takových cenných papírů, které mohou přinést vyšší výnosy.

V případě, že hospodaření penzijního fondu skončí ztrátou, použije se ke krytí ztráty nerozdělený zisk z minulých let, rezervní fond a jiné fondy tvořené ze zisku. V případě, že tyto zdroje nepostačují, musí být ztráta kryta z prostředků akcionářů [19, s. 2].

4) Nízké příspěvky účastníků

Účastníci v současnosti si ukládají do systému nízké částky. Průměrná úložka činila v roce 2010 jenom 440 Kč na účastníka. Naspořená částka je při přepočtení na měsíční výplatu doživotní penze zanedbatelná. Hlavní důvody jsou následující:

- racionální chování s ohledem na státní příspěvek, daňový odpočet a současně relativně nízké zhodnocení vložených prostředků,
- občané stále spoléhají, že se o ně v důchodu postará stát,
- vysoký odvod ze mzdy do průběžného důchodového systému [20], [19, s. 3].

5) Výběr dávky

Dalším výrazným problémem penzijního připojištění je to, že účastníci v drtivé většině využívají, po splnění stanovených podmínek (60 let věku, 60 měsíců trvání smlouvy), možnosti jednorázového výběru naspořených prostředků namísto volby výplaty doživotní penze. Peníze ihned utratí a důsledkem je, že tyto uspořené peníze neslouží na zvýšení životní úrovně v důchodu.

Může to být způsobeno preferencemi, ale může jít také o logický důsledek nízké výše průměrně naspořené částky na účastníka (k 31. 3. 2010 činila průměrná úložka u penzijního fondu 45 240 Kč), jež neumožňuje vyplácení smysluplné doživotní penze [19, s. 3].

Životní pojištění

Životní pojištění je další možností, jak si zvýšit životní úroveň v důchodu.

Mezi nevýhody je možné počítat, že životní pojištění je běh na dlouho trať, i když to může být i jeho výhoda. Protože životní pojištění si klient většinou uzavírá právě na dobu svého produktivního života.

Další nevýhodou mohou být vyšší náklady v případě zhodnocování, než je tomu třeba u otevřených podílových fondů. Je však třeba si neplést investování s pojištěním. Pro tyto případy lze tyto složky oddělit.

Problém je i s nízkou likviditou, tzn. rychlostí dostupnosti finančních prostředků. Peníze uložené v životním pojištění nejsou tak lehce dostupné [34].

Jako další negativa životního pojištění lze uvést:

- neprůhlednost hospodaření pojišťovny se zaplaceným pojistným,
- vysoká sankce za předčasné ukončení smlouvy,
- vyšší poplatky,
- ztráta garance minimálního zhodnocení rezervy [35].

5.2 Cíle a principy důchodové reformy

Cíle důchodové reformy podle Petra Nečase [36]:

- musí dodržovat základní mezigenerační soudržnost,
- musí být odolná proti demografickému vývoji - podle Nečase, že v roce 2030 v ČR bude jedna třetina lidí starších 60 let. V roce 2050 bude 1 milion lidí starších 80 let,
- musí být finančně udržitelná – změny důchodového systému se musí dělat s výhledem na desítky let dopředu a ne pouze na volební období,
- musí být spravedlivější než současný systém – musí zabezpečit důchodce před pádem do chudoby a musí mít princip zásluhovosti, to znamená, kolik v ekonomicky aktivním věku přispívali na pojistném,
- důchodový systém se musí stát nezávislejším na rozhodování politiků – míra individualizace a osobní zodpovědnosti musí být posílena před populistickým rozhodováním politiků.

Zabezpečení důchodců před pádem do chudoby zabezpečuje náš důchodový systém velmi dobře a v rámci Evropské unie je ČR jako 2. země EU s nejnižší chudobou. Ústavní soud rozhodl o nutnosti posílení zásluhovosti, tudíž vláda musí více zohlednit, kolik člověk odvedl na pojistném z příjmu v průběhu produktivního života.

Cílem důchodové reformy je tedy dosáhnout sociálně přiměřených a dlouhodobě finančně udržitelných důchodů prostřednictvím respektování principů [2, s. 9-10], [37]:

- **diverzifikace** důchodového systému - sníží celková rizika, zejména u průměrných a nízko příjmových částí populace (viz příloha D – porovnání systémů),
- **fiskální udržitelnosti** důchodového systému - český důchodový systém je v dnešních parametrech dlouhodobě z 1/3 nesolventní (podíl 4% deficitu na objemu výdajů 13 % HDP),
- **rozložení mezigeneračního břemene** - značná mezigenerační nespravedlnost hrozí mezi léty 2030 – 2050, kdy se saldo systému zhorší z -0,5 % HDP na -4 % HDP.

- **zvýšení ekvivalence** důchodového systému - český PAYG je mimořádně příjmově redistribuční.

Předpokladem úspěšné důchodové reformy je

- sladění zájmů všech zainteresovaných subjektů (pojištěnec, stát, provozovatelé důchodového systému, zaměstnavatelé) a
- dosažení výrazné společenské shody o výsledné podobě důchodového systému, druzích a výši finančních zdrojů zabezpečujících jeho dlouhodobou finanční udržitelnost [2, s. 9].

5.3 Proces důchodové reformy

V červenci 2010 se Vláda České republiky v Programovém prohlášení zavázala provést důchodovou reformu. Současně na základě nálezu Ústavního soudu č. 135/2010 Sb. musela provést úpravu důchodového systému změnou zákona č. 155/1995 Sb. za účelem zmírnění relativního znevýhodnění vysoko příjmových skupin při výpočtu výše nároku na starobní důchod.

Tzv. malá důchodová reforma byla již implementována během roku 2011. Tzv. velká důchodová reforma, která mění celý důchodový systém, vstoupí v účinnost v roce 2013. V současnosti je již připravena její koncepce, o níž se budou opírat konkrétní legislativní změny.

5.3.1 Malá penzijní reforma (novela zákona o důchodovém pojištění)

Dne 4. května 2011 Poslanecká sněmovna projednávala vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Touto novelou vláda reaguje na nález Ústavního soudu č. 135/2010 Sb., který v dubnu 2010 uznal, že ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění je protiústavním, neboť důchod lidí s vyššími příjmy je oproti nízko příjmovým skupinám příliš nízký a nařídil změnu výpočtu penzí. Podle názoru Ústavního soudu stávající konstrukce důchodového systému nezaručuje dostatečně ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří podle čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a vede k neakceptovatelné nerovnosti mezi různými

skupinami pojištěnců. Toto ustanovení je v rozporu s články 1 a 3 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod garantujícími rovnost obecně i v základních právech zaručených ústavním pořádkem. Proto s účinností od 30. září 2011 zrušil ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění, které zakotvuje způsob stanovení výpočtového základu, z něhož se vypočítává procentní výměra důchodu včetně výše tzv. redukčních hranic. Vláda tak byla povinna přijmout novou úpravu stanovení výpočtového základu pro vyměřování důchodů s účinností k tomuto datu [38].

Novela zákona o důchodovém pojištění (č. 220/2011 Sb.), označována jako malá penzijní reforma, je zejména reakcí na nález Ústavního soudu z dubna 2010, nabyla účinnosti 22. července 2011. Jedná se o několik legislativních změn s různým časovým horizontem. Změny jsou menší svým rozsahem, mají však vážný dopad na většinu pojištěnců. Důležitými daty přitom jsou 22. 07. 2011, 30. 09. 2011 a 1. 1. 2012 [39].

ČERVENCOVÁ ZMĚNA

Změna se týká nového ustanovení o průměrné mzdě a dále přesunu některých kompetencí na ministerstvo práce a sociálních věcí – zvyšování důchodů bude nově odpovídat růstu indexu spotřebitelských cen a jedné třetině růstu reálných mezd. O zvyšování nebude rozhodovat vláda samostatným nařízením, ale bude provedeno podle přesně stanovených pravidel vyhláškou MPSV[39].

ZÁŘIJOVÁ ZMĚNA

Dne 30. září 2011 nabyl účinnosti zákon, jehož cílem je posílení vztahu mezi zaplaceným pojistným na důchodové pojištění a výší důchodu z důchodového pojištění. Zákon obsahuje vedle změn souvisejících přímo se zrušením ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění i další změny, které, v souladu s názory Ústavního soudu, mají přispět ke zlepšení finanční udržitelnosti základního důchodového pojištění.

V souvislosti s nálezem Ústavního soudu byla provedena následující opatření v systému důchodového pojištění [13, s. 11-18]:

- změna v konstrukci výpočtu důchodů: posílení zásluhovosti systému pro vyšší příjmové skupiny;
- změna ve způsobu valorizace: zrušení možnosti, aby vláda rozhodovala o vyšší valorizaci, než jakou stanovuje zákon;
- sjednocení důchodového věku pro všechny pojištěnce a zrychlení tempa zvyšování důchodového věku pro ženy až do dosažení důchodového věku pro muže;
- pokračování zvyšování věku odchodu do důchodu stávajícím tempem bez stanovení cílového stavu;
- rozšíření rozhodného období pro výpočet starobní penze na tzv. celoživotní.

Změna parametrů pro výpočet důchodu

Dosud vláda každoročně stanovovala redukční hranice bez zákonných kritérií, což bylo Ústavním soudem také zkritizováno. Novela zákona jednoznačně stanovuje pravidla pro určení výše redukčních hranic pro účely zjištění výpočtového základu přímo v zákoně, a to prostřednictvím násobků průměrné mzdy.

Parametry jsou navrhnuty takto:

- maximální vyměřovací základ pro pojistné na úrovni 4násobku průměrné mzdy,
- postupné prodloužení rozhodného období na celoživotní,
- zápočty ve třech redukčních hranicích budou 100 %, 26 % a 0 % [38].

Při nastavení první redukční hranice vláda vycházela ze současného stavu a navrhla, aby první redukční hranice činila 44 % průměrné mzdy. U druhé redukční hranice však navrhla posun oproti současnému stavu, a to z dnešních 28 200 Kč, což odpovídá zhruba 114 % průměrné měsíční mzdy, na 4násobek průměrné měsíční mzdy. Druhá redukční hranice tedy bude odpovídat maximálnímu měsíčnímu vyměřovacímu základu neboli tzv. stropu pro placení pojistného, jehož právní úprava se tímto nemění. Důsledkem takto navrženého

řešení je, že podle modelových výpočtů bude výše důchodu zachována u nejohroženějších nízko-příjmových obyvatel. K navýšení důchodu dojde, podle požadavku Ústavního soudu, u vyšších příjmových skupin [38].

Nemění se zápočet do první redukční hranice. Částka do první redukční hranice se bude nadále započítávat plně. Zápočet mezi první a druhou redukční hranicí bude činit 26 % oproti současným 30 % s tím, že k částkám nad druhou redukční hranicí se nebude přihlížet. Podle současného stavu se z částky nad druhou redukční hranicí, která je ovšem jen nepatrně vyšší než průměrná mzda, započte 10 % [38].

Tabulka 11 - Základní cílové nastavení

	Stav v roce 2011	Navrhovaný stav
Maximální vyměřovací základ pro pojistné	600 % průměrné mzdy (PM)	400 % PM
Rozhodné období	25 (30) let	celoživotní
Základní výměra	2230 Kč (9 % PM)	9 % PM
Zápočet za každý rok pojištění	1,50%	1,50%
1. redukční hranice	11 000 Kč (44 % PM)	44 % PM
2. redukční hranice	28 200 Kč (114 % PM)	400 % PM
Zápočet do 1. redukční hranice	100%	100%
Zápočet do 2. redukční hranice	30%	26%
Zápočet nad 2. redukční hranicí	10%	0%

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Český důchodový systém v kontextu s EU: Český důchodový systém, s. 12. Vlastní úprava.

Aby nedošlo ke skokové změně, bylo navrženo pětileté přechodné období, během kterého se postupně dosáhne cílového stavu. Parametry pro výpočet nově přiznávaných důchodů v jednotlivých letech jsou uvedeny v tabulce 12 (viz níže).

Tabulka 12 - Parametry výpočtu v přechodném období

	30.9.2011	2012	2013	2014	2015
Maximální vyměřovací základ pro pojistné	400 % PM	400 % PM	400 % PM	400 % PM	400 % PM
Rozhodné období	celoživotní	celoživotní	celoživotní	celoživotní	celoživotní
Základní výměra	9 % PM	9 % PM	9 % PM	9 % PM	9 % PM
Zápočet za každý rok pojištění	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%
1. redukční hranice	44 % PM	44 % PM	44 % PM	44 % PM	44 % PM
2. redukční hranice	116 % PM	116 % PM	116 % PM	116 % PM	400 % PM
Zápočet do 1. redukční hranice	100%	100%	100%	100%	100%
Zápočet do 2. redukční hranice	29%	28%	27%	26%	26%
Zápočet nad 2. redukční hranici	13%	16%	19%	22%	0%

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Český důchodový systém v kontextu s EU: Český důchodový systém, s. 16. Vlastní úprava.

V období od 30. září 2011 do 31. prosince 2014 se výpočtový základ stanoví z osobního vyměřovacího základu (§ 16) tak, že

- do částky první redukční hranice se počítá 100 %,
- z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice se v období od 30. září 2011 do 31. prosince 2011 počítá 29 %, v roce 2012 se počítá 28 %, v roce 2013 se počítá 27 % a v roce 2014 se počítá 26 %,
- z částky nad druhou redukční hranici do třetí redukční hranice se v období od 30. září 2011 do 31. prosince 2011 počítá 13 %, v roce 2012 se počítá 16 %, v roce 2013 se počítá 19 % a v roce 2014 se počítá 22 %,
- z částky nad třetí redukční hranici se v období od 30. září 2011 do 31. prosince 2011 počítá 10 %, v roce 2012 se počítá 8 %, v roce 2013 se počítá 6 % a v roce 2014 se počítají 3 % [40].

V období po roce 2014 se výpočtový základ stanoví z osobního vyměřovacího základu (§16) tak, že

- do částky první redukční hranice se počítá 100 %,
- z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice se počítá 26%,
- k částce nad druhou redukční hranici se nepřihlíží [40].

V období od 30. září 2011 do 31. prosince 2014 činí první redukční hranice 44 % průměrné mzdy, druhá redukční hranice činí 116 % průměrné mzdy a třetí redukční hranice činí 400 % průměrné mzdy. V období po roce 2014 činí v kalendářním roce první redukční hranice 44 % průměrné mzdy a druhá redukční hranice činí 400 % průměrné mzdy [40].

Při stanovení výpočtového základu podle odstavců 1 až 4 se použijí redukční hranice platné pro rok přiznání důchodu.

ZMĚNY OD LEDNA

Další provedené dílčí změny

V souvislosti s řešením dopadů nálezu Ústavního soudu se navrhly, jak již bylo zmíněno výše, další dílčí parametrické změny základního důchodového pojištění, které mají přispět ke zlepšení finanční udržitelnosti základního důchodového pojištění či k zpřesnění současné právní úpravy. Navržené změny jsou i v souladu s Programovým prohlášením vlády, podle kterého vláda bude respektovat v co nejvyšší možné míře závěry Poradního expertního sboru ministra práce a sociálních věcí a ministra financí k reformě důchodového systému. Tato opatření, která bezprostředně nesouvisející s nálezem Ústavního soudu, nabyla účinnosti dnem 1. ledna 2012.

Pokračování ve zvyšování důchodového věku i po dosažení důchodového věku 65 let a urychlení sjednocení důchodového věku pro muže a ženy

Zvyšování důchodového věku pokračuje u mužů o 2 měsíce ročně, i po dosažení důchodového věku 65 let, a to bez stanovení cílové hodnoty důchodového věku. U žen od ročníku narození 1956 zrychluje tempo zvyšování důchodového věku na 6 měsíců (ze současných 4 měsíců) ročně s cílem sjednocení důchodového věku pro muže i ženy. K úplnému sjednocení pro všechny pojištěnce dojde v roce 2041 pro osoby narozené v roce 1975 při dosažení důchodového věku 66 let a 8 měsíců [13, s. 16-17].

Nejohroženější skupinou zaměstnanců jsou právě lidé nad 55 let. Počet zaměstnaných ve věku 55 – 64 je v ČR jen 47,7 % [41]. Podle Moniky Červíčkové⁷ z občanského Sdružení 50 Plus mají velice ztíženou pozici při ucházení o práci starší lidé u firem, v kde ve vedení působí mladší ročníky ve věku kolem 40 let. Ti totiž upřednostňují generačně stejné či mladší uchazeče. S problémem uplatnění starších věkových skupin na trhu práce se nepotýká pouze Česká republika, ale také mnohé evropské země [42]. Podle Lukáše Prušáka z Hays Czech Republic by zaměstnavatelé neměli zapomínat, že padesátníci mohou být mocnou skupinou s mnoho zkušenostmi, které mohou předávat, a kteří se již poučili z vlastních chyb [43].

Zvyšování důchodů (valorizace)

Celkové zvýšení vyplácených důchodů bude odpovídat růstu indexu spotřebitelských cen a jedné třetině růstu reálných mezd. Tato změna omezuje manévrovací prostor vlády. O zvyšování důchodů nebude rozhodovat vláda nařízením, ale toto zvýšení bude provedeno vyhláškou na základě zákona o důchodovém pojištění podle přesně stanovených pravidel, která již nebudou umožňovat volbu výše zvýšení.

Zpřísnění podmínek pro nárok na vdovský/vdovecký důchod

Novela ruší výplatu jednorázové částky při zániku nároku na tento důchod z důvodu uzavření nového manželství.

Lhůtu pro možnost opětovného vzniku nároku na vdovský/vdovecký důchod, pokud dojde znovu ke splnění zákonem stanovených podmínek, se zkracuje z pěti let na dva roky pro nároky vzniklé po 31. prosinci 2011 [13, s. 16].

⁷ Rozhovor s Monikou Červíčkovou na téma zaměstnávání lidí přes 50 let dostupný z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/159287-padesatniku-bez-prace-pribude-podminky-na-trhu-se-nelepsi/>.

Pokračování v prodlužování rozhodného období

Rozhodným obdobím pro stanovení osobního vyměřovacího základu je, až na výjimky stanovené zákonem, období, které začíná kalendářním rokem bezprostředně následujícím po roce, ve kterém pojištěnec dosáhl 18 let a končí rokem, který bezprostředně předchází roku přiznání důchodu. Předchozí změny doplňují postupné prodlužování rozhodného období pro zjišťování osobního vyměřovacího základu ze současného cílového stavu 30 roků před rokem, ve kterém je důchod přiznáván, na celoživotní. Takto se budou pro výpočet důchodu posuzovat všechny příjmy, ze kterých bylo odvedeno pojistné. Zůstane však v platnosti pravidlo, že k příjmům před rokem 1986 se nepřihlíží. Soustavná příprava na budoucí povolání se má považovat za vyloučenou dobu, a to v rozsahu, v jakém se již dnes tato doba považuje za vyloučenou dobu pro účely stanovení osobního vyměřovacího základu při výpočtu invalidního důchodu [38].

Změna stanovení procentní výměry u starobních důchodů přiznávaných před dosažením důchodového věku

Na předčasný starobní důchod bude mít nárok pojištěnec, který získal potřebnou dobu pojištění a do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí maximálně:

- 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let,
- 5 let, pokud je jeho důchodový věk alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let.

Snížení důchodu při předčasném odchodu do důchodu do 30. 9. 2011:

- do 720. dne před dosažením důchodového věku krácení o 0,9 %
- od 721. dne krácení o 1,5 %.

Snížení důchodu při předčasném odchodu do důchodu od 1. 10. 2011:

- do 360. dne před dosažením důchodového věku o 0,9 %
- od 361 – do 720. dne o 1,2 % (mezipásma)

- od 721. dne před důchodovým věkem o 1,5 % [39].

Základní výměra důchodu

Současná právní úprava neobsahuje žádná pravidla pro úpravu výše základní výměry důchodu. Proto v novele zákona bylo navrženo její výši pevně svázat s průměrnou mzdou, obdobně jako je tomu v případě redukčních hranic.

Navrhovaná úroveň základní výměry ve výši 9 % průměrné mzdy odpovídá výši základní výměry důchodu v roce 2011, tj. 2 230 Kč. Výše základní výměry důchodu se stanoví s platností od 1. ledna každého kalendářního roku. Na tuto stanovenou částku se upraví i základní výměry vyplácených důchodů, a to od lednové splátky důchodu [39].

Tento novelizovaný zákon o důchodovém pojištění nabyl účinnosti dnem 30. září 2011.

FINANČNÍ A SOCIÁLNÍ DOPADY ZMĚN

Změna konstrukce výpočtu důchodu byla navržena tak, aby neměla žádné finanční dopady. U nově přiznávaných důchodů zůstane náhradový poměr u 10 % jedinců s nejnižšími příjmy zachován. Navrhované řešení zajistí posílení principu ekvivalence, a to zvýšením náhradového poměru u vyšších příjmových skupin při současném zachování solidarity u nízko-příjmových jedinců. Náklady na růst náhradového poměru budou rozloženy mezi zbylých cca 70 % pojištěnců, avšak úroveň jejich důchodů nepoklesne tak, aby byla ohrožena jejich životní úroveň.

Největší finanční dopad bude mít změna stanovení důchodového věku hlavně v dlouhém období. Novela povede k výraznému zlepšení bilance základního důchodového pojištění.

Ve srovnání se současným stavem dojde v dlouhém období ke zlepšení až o 4,5 % HDP ročně. Bilance zůstane v celém projektovaném období deficitní okolo 0,5 % HDP. Pouze v nejkritičtějším období mezi roky 2046 – 2066 překročí deficit 2 % HDP. Zlepšení bilance neovlivní úroveň zabezpečení ve stáří, neboť relativní úroveň důchodů (poměr průměrného vypláceného starobního důchodu vůči průměrné mzdě) bude srovnatelná se současným stavem [13, s. 17-18].

5.3.2 Velká důchodová reforma

Ve snaze reagovat na demografický vývoj a přizpůsobit mu konstrukci systému sociálního zabezpečení vláda během roku 2011 schválila zákony, které od roku 2013 výrazně mění současný systém důchodového zabezpečení obyvatel České republiky. Reforma spočívá v doplnění základního průběžného systému důchodového pojištění tzv. kapitalizačním pilířem.

Mezi hlavní dopady zákona patří:

1. zavedení nového druhu spoření na důchod (vznik 2. pilíře),
2. změna současného penzijního připojištění (reforma 3. pilíře).

Od roku 2013 tak bude v České republice zaveden tří-pilířový důchodový systém.

Tabulka 13 - Podoba důchodového systému po reformě (od r. 2013)

STÁTNÍ SYSTÉM	PENZIJNÍ SPOLEČNOSTI vzniklé ze stávajících penzijních fondů	
1. PILÍŘ Základní důchodové pojištění s výplatou starobních důchodů	2. PILÍŘ Důchodové spoření	3. PILÍŘ Doplňkové penzijní spoření
		Součástí bude i transformované Penzijní připojištění se státním příspěvkem
POVINNÝ Průběžný systém	DOBROVOLNÝ Fondový systém	DOBROVOLNÝ Fondový systém
Financovaný ze sociálního pojištění: <ul style="list-style-type: none">• 28% z hrubé mzdy (ti, kteří nevstoupí do 2. pilíře)• 25% z hrubé mzdy (ti, kteří vstoupí do 2. pilíře)	Pevně nastavená výše příspěvků: 3% z hrubé mzdy (vyvedený odvod z 1. do 2. pilíře) + 2% z hrubé mzdy (navýšený odvod ze mzdy)	Volitelná výše příspěvku zaměstnance i zaměstnavatele, minimální měsíční výše příspěvku 100 Kč. Od měsíčního příspěvku min. 300 Kč navíc státní příspěvek 90 – 230 Kč dle výše příspěvku.

Zdroj: Allianz penzijní fond, a.s., Důchodová reforma – otázky a odpovědi, interní materiál
č. OODR/12/2011/149, Praha 2012.

První pilíř tvoří stávající průběžně financovaný první pilíř (PAYG), který je povinný a spravuje ho Česká správa sociálního zabezpečení, do které odvádí zaměstnavatel za pracovníky odvody ze mzdy (na starobní důchod je určeno 28 % hrubé mzdy). Je založen na principu, na kterém jsou ze současných odvodů financováni současní důchodci.

Druhý pilíř vznikne k 1. 1. 2013 a zastupovat ho budou penzijní společnosti. Jde o nově zřízený kapitalizační (fondový) pilíř, do kterého bude možné dobrovolně vstoupit, poté

však již bude povinnost v něm zůstat až do důchodového věku. Spočívá v dobrovolném vyvázání části prostředků odváděných do 1. pilíře (3 % z vyměřovacího základu) a k tomu musí účastník povinně přidat další 2 % z vyměřovacího základu.

Třetí, dobrovolný **pilíř** představuje v současnosti dobrovolné penzijní připojištění, které bude také reformováno. Odvody do tohoto pilíře jsou dobrovolné. Je určený pro všechny, co si chtějí přilepšit v penzi a rozhodnou se spořit v penzijních fondech. Zabezpečování na stáří ve třetím pilíři stát daňově zvýhodňuje a tím motivuje ke spoření.

5.4 Charakteristika budoucích pilířů

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, novelizován zákonem č. 220/2011 Sb. v souladu s Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod, dále zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení a zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zakládají více pilířový důchodový systém v České republice.

Při popisu jednotlivých pilířů je nutné rozlišovat jejich názvy, aby nedošlo k záměně:

I. pilíř – Základní, povinné důchodové pojištění

II. pilíř – Důchodové spoření

III. pilíř – Dobrovolné, doplňkové penzijní spoření

I. pilíř – Základní, povinné důchodové pojištění

První pilíř zreformovaného průběžně financovaného systému je upraven zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (novelizován zákonem č. 220/2011 Sb.) Tímto zákonem je upraveno poskytování dávek důchodového zabezpečení a dále také základní práva jako je nárok každého občana na hmotné zabezpečení ve stáří, pracovní neschopnosti

a ztrátě živitele, která jsou ustanovena ve článku 30 Listiny základních práv a svobod České republiky [44].

Financování je založeno na solidaritě mezi generacemi, kdy dnes vyplácené penze jsou hrazeny z příspěvků dnešních aktivních občanů. Všichni občané v aktivním věku automaticky zařazeni do zreformovaného průběžného systému. Do tohoto pilíře musí každý pracující odvádět příspěvek na důchodové pojištění. Účast je povinná pro zaměstnance, zaměstnavatele i OSVČ. Výše příspěvku je zákonem přesně určená. V současné době činí 28 % z vyměřovacího základu a je vybírán okresní správou sociálního zabezpečení. Pro ty, co se účastní současně 2. pilíře bude odvod do prvního pilíře činit 25 %. Z tohoto pilíře jsou vypláceny státní důchody. V ČR existují důchody starobní, plně invalidní, částečně invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí.

II. pilíř – Důchodové spoření

Druhý pilíř je upraven zákonem o důchodovém spoření č. 426/2011 Sb., který od 1. ledna 2013 a zavádí tzv. kapitalizační pilíř neboli dobrovolný fondový systém.

Pro účastníka 2. pilíře to znamená částečné vyvázání z průběžného systému (1. pilíře), kdy je část odvodu pojistného z celkových 28 % ve výši 3 % z vyměřovacího základu společně s dodatečným příspěvkem účastníka ve výši 2 % přesměrována do 2. pilíře spravovaného penzijními společnostmi. Vzhledem k tomu, že se sníží odvod těchto občanů do 1. pilíře, bude jim poté krácen státní důchod z prvního pilíře.

Výhodné budou penzijní fondy pro živnostníky a podnikatele, protože si budou moci ze svého důchodového pojištění odvést necelou polovinu na privátní účet. V současnosti živnostníci odvádějí ze svých příjmů 6,5 % na důchodové pojištění. Jakmile velká důchodová reforma vstoupí v platnost, budou si tak moci ze svého daňového základu odvést až 3 % do soukromých fondů [45].

Účastníkem se může stát fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let. Vstoupit může kdykoliv do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhne věku 35 let. Lidé starší 35 let mohou do systému vstoupit pouze v období od 1. ledna 2013 do 30. června 2013. Účastníkem se nemůže stát ten, komu již byl přiznán starobní důchod. Pokud se účastník rozhodne pro účast v druhém pilíři, pak mu návrat zpět do průběžného systému nebude

umožněn. Rozhodnutí je tedy závazné a trvalé. Účast ve druhém pilíři bude definitivní až po uzavření písemné smlouvy o důchodovém spoření s některou z penzijních společností, která nesmí odmítnout tuto smlouvu uzavřít.

V daném období se mohou rozhodnout, zda:

- zůstanou v jednom pilíři (zreformovaný průběžný) a budou dostávat jednosložkový důchod od státu (ČSSZ) – odvod 28 % z vyměřovacího základu,
- přejdou do dvou pilířového systému (zreformovaný průběžný a spořicí), kde budou dostávat část penze od ČSSZ a část ze svého osobního účtu u penzijní společnosti – odvod 25 % z vyměřovacího základu do prvního pilíře, 3 % do druhého pilíře (+ 2 % ze mzdy navíc).

Centrální registr smluv (CRS)

Centrální registr smluv je informační systém, který bude spravovat a uchovávat informace o smlouvách v rámci II. pilíře a jejich účastnících. Správcem a provozovatelem registru bude Generální finanční ředitelství.

CRS bude získávat informace od penzijních společností, životních pojišťoven a ČSSZ. Registr bude plnit funkci komunikačního prostředníka. Subjekty zapojené v procesu budou mít informační povinnost a současně, budou mít možnost potřebné informace z registru získat. Tato komunikační role bude nejvýraznější v okamžicích, kdy bude docházet ke změnám na straně účastníka vzhledem k procesu důchodového spoření. Změna může být například vznik účasti ve II. pilíři. Penzijní společnost, se kterou klient uzavřel smlouvu, bude neprodleně informovat CRS. Registr ověří, zda zájemce o účast splňuje podmínky pro uzavření smlouvy – stanovená lhůta a nepobírá starobní důchod. Pokud jsou podmínky splněny, smlouva bude zaregistrována a o registraci bude registr informovat penzijní společnost, účastníka a ČSSZ [13, s. 19].

Penzijní společnosti

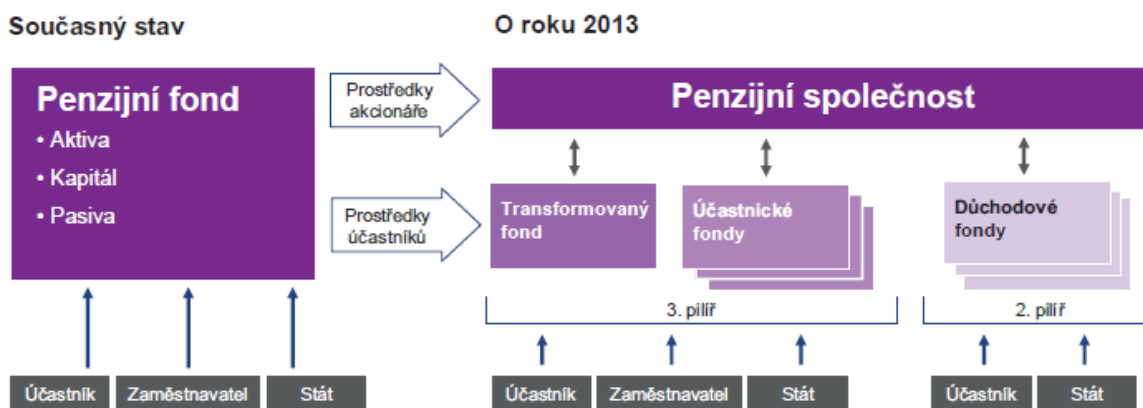
Správci prostředků ve 2. Pilíři budou penzijní společnosti, které budou podléhat licenčnímu řízení České národní banky. Ty budou vznikat transformací stávajících penzijních fondů nebo jako nové subjekty. Na společnosti budou kladeny přísné

požadavky, které budou zajišťovat stabilitu systému (například základní kapitál 500 mil. Kč) [9, s. 2].

Transformace současných penzijních fondů

Požadavek transformace byl požadavek nového zákona o doplňkovém penzijním spoření. Současné penzijní fondy projdou transformací a přemění se na penzijní společnost. Prostředky klientů se současného penzijního připojištění budou vyčleněny do samostatného transformovaného fondu, který bude obhospodařovat penzijní společnost. Podstatnou změnou bude oddělení majetků akcionářů a účastníků investování a tím se odstraní povinnost fondů udržovat výnos každoročně v nezáporných hodnotách a zároveň budou účastníci chráněni proti úpadku penzijní společnosti a bude možno dosahovat vyšších výnosů z investování. Nově vzniklé společnosti budou moci nabízet spoření klientům jak ve druhém (důchodové fondy), tak třetím pilíři (účastnické fondy) [46].

Tabulka 14 - Transformace penzijních fondů na penzijní společnosti

Zdroj: Allianz penzijní fond, a.s., Důchodová reforma – otázky a odpovědi, interní materiál č. OODR/12/2011/149, Praha 2012

Možnost investování

Každá penzijní společnost bude nabízet povinně 4 důchodové fondy, které se budou lišit investičním profilem a rizikem. Ve druhém pilíři nebude moci více fondů zřizovat. Jedná se o následující druhy:

- **Fond státních dluhopisů** – bude investovat obhospodařované prostředky do státních dluhopisů ČR a částečně do dluhopisů států EU nebo OECD.
- **Konzervativní fond** – bude investovat do dluhopisů členských států EU, do nástrojů a fondů peněžního trhu a podobných likvidních aktiv.
- **Vyvážený fond** – bude navíc moci investovat do akcií a cenných papírů kolektivního investování.
- **Dynamický fond** – bude mít nejširší rozsah povolených aktiv.

Vyplácené dávky v 2. pilíři

Dožití

Při odchodu do důchodu si účastník vybere 1 ze tří důchodů, který mu bude vyplácet životní pojišťovna dle jeho volby. Vybrat si může:

- a) doživotní starobní důchod,
- b) doživotní starobní důchod s pozůstalostním důchodem na 3 roky,
- c) starobní důchod na dobu 20 let [46].

Úmrtí

V případě úmrtí účastníka během spoření, se prostředky stávají předmětem dědictví. Záleží na věku dědice.

- 1) Je-li dědicem fyzická osoba mladší 18 let (nezletilý), je za dědický podíl nakoupen sirotčí důchod na 5 let u životní pojišťovny.
- 2) Je-li dědicem fyzická osoba nad 18 let, která má své důchodové spoření, převede se dědický podíl účastníka na její osobní důchodový účet.
- 3) Je-li dědicem fyzická osoba nad 18 let, která nemá své důchodové spoření, vyplatí penzijní společnost dědický podíl dědici [46].

Invalidita

Vznik invalidity nezakládá nárok na výplatu dávky z důchodového spoření. Pokud účastník požádá o starobní důchod ze základního důchodového pojištění ve výši invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, přesune penzijní společnost 60 % prostředků klienta do státního rozpočtu. Zbýlých 40 % je použito na výpočet důchodu u životní pojišťovny [46].

Náklady ve 2. pilíři

Náklady spojené s marketingem a provozem ponese penzijní společnost, tudíž přímo nezatíží prostředky účastníků.

Úplata za obhospodařování

Penzijní společnosti budou provádět správu aktiv za úplatu pro jednotlivé důchodové fondy. Maximální výše bude stanovena zákonem. Společnost bude moci požadovat úplatu nejvýše:

- a) 0,3 % z objemu aktiv v důchodovém fondu státních dluhopisů,
- b) 0,4 % z objemu aktiv v konzervativním důchodovém fondu,
- c) 0,5 % z objemu aktiv ve vyváženém důchodovém fondu,
- d) 0,6 % z objemu aktiv dynamického důchodového fondu.

Úplata za zhodnocování majetku by měla penzijní společnosti motivovat k dosahování co nejlepších výsledků. Odměna za zhodnocení pak činí maximálně 10 % z dosaženého zhodnocení. Pokud tedy fond dosáhne zhodnocení 5 % u vyváženého fondu, tak účastníkům bude připsáno 4,5 % a zbývající 0,5 % případně správci jako odměna [13, s. 21], [9, s. 3].

Dopady zavedení druhého pilíře

Pokud se účastní 50 % lidí s nejvyššími příjmy, nebude mít vznik druhého pilíře důchodového pojištění velké finanční dopady na bilanci základního důchodového pojištění. Ve srovnání se současným stavem, po zavedení změn souvisejících s nálezem Ústavního soudu, dojde k mírnému zhoršení bilance. V počátečních letech fungování druhého pilíře budou prostředky účastníků na účtech penzijních společností lineárně růst, přičemž tempo růstu začne postupně zpomalovat vlivem zvyšování objemu důchodů vyplácených v rámci druhého pilíře. Do roku 2050 by se měl objem naspořených aktiv přiblížit 25 % HDP a objem vyplácených prostředků 10 % HDP [13, s. 25-26].

III. pilíř – dobrovolné doplňkové penzijní pojištění

Tento pilíř je zcela dobrovolný a je upraven zákonem č. 155/1995 Sb., (novelou 220/2011 Sb.), zákonem č. 42/1994 Sb., zákonem č. 277/2009 Sb., a jejich případnými novelami, jako je zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření. Pro tento pilíř začnou platit nové podmínky od roku 2013.

Tento pilíř zahrnuje penzijní připojištění se státním příspěvkem poskytované penzijními fondy (fondy budou spravovány transformovanými penzijními společnostmi) a dále soukromé životní pojištění. Tyto dva produkty jsou státem daňově zvýhodňovány.

Transformace současných fondů do transformovaných proběhne automaticky. Do transformovaných nemůže vstoupit žádný nový klient. Noví klienti budou moci vstoupit do tzv. účastnických fondů. Z transformovaného lze přestoupit do účastnického, ztratí tím však současné podmínky. Zákon č. 427/2011 Sb., umožňuje klientům přestup mezi fondy s uchováním současných podmínek do konce února 2012. Do konce listopadu 2012 si mohou noví zájemci sjednat penzijní připojištění za současných podmínek (nezáporný výnos a možnost výsluhové penze).

Od roku 2013 budou platit již nové podmínky a bude možnost sjednat doplňkové penzijní spoření (3. pilíř) s novými účastnickými fondy a důchodové spoření (2. pilíř).

Detailnější porovnání současného systému a jeho podoby po reformě viz příloha E.

S novou podobou důchodového systému se také mění výše státních příspěvků na penzijní spoření (viz tabulka 15). Nejmenší možná úložka je stále 100 Kč, nicméně příspěvek dostanete až od 300 Kč a výše. Zpřísnění má motivovat k ukládání vyšších částek.

Tabulka 15 - Změny současného penzijního připojištění po reformě v roce 2013

Co se NEZMĚNÍ v transformovaném fondu	Co se ZMĚNÍ v transformovaném fondu										
<ul style="list-style-type: none">garance minimálně nulového zhodnocenínároky na dávky (penze, jednorázové vyrovnání, odbytné)výsluhová penze, invalidní penzevýplata oprávněným osobám, dědicůmdaňové výhody (nově upravené podmínky)nárok na státní příspěvek (nově jiná výše)	• změna výpočtu výše státního příspěvku na všech smlouvách (s libovolným penzijním plánem)										
	Měsíční příspěvek v Kč										
	Příspěvek účastníka	100	200	300	400	500	600	700	800	900	>1000
	Státní příspěvek nyní	50	90	120	140	150	150	150	150	150	150
	Státní příspěvek po reformě	0	0	90	110	130	150	170	190	210	230

Zdroj: Allianz penzijní fond, a.s., Důchodová reforma – otázky a odpovědi, interní materiál

č. OODR/12/2011/149, Praha 2012

Výplata ve 3. pilíři

Pokud klient spoří v transformovaném fondu, má nárok na všechny současně platné dávky dle jeho současného penzijního plánu. Pokud klient přešel do účastnického fondu, má nárok na výplaty v těchto situacích:

Dožití se věku alespoň 60 let a doba trvání alespoň 60 měsíců

- a) starobní penze na určenou dobu,
- b) jednorázové vyrovnání,
- c) doživotní penze u životní pojišťovny,
- d) penze na stanovenou dobu se stanovenou výší u životní pojišťovny [46].

Invalidita 3. stupně, pokud smlouva trvala alespoň 36 měsíců

- invalidní penze na určenou dobu

Předčasné ukončení, pokud smlouva (spořicí doba) trvala alespoň 24 měsíců

- odbytné

Úmrtí účastníka – prostředky jsou vyplaceny určené osobě nebo jsou předmětem dědictví

- a) jednorázové vyrovnání, pokud již vznikl účastníkovi nárok na dávku (např. po 60 letech věku účastníka a době spoření 60 měsíců),
- b) odbytné ve zbylých případech (zde neplatí omezení dobou trvání smlouvy) [46].

Dohled

Dohled nad dodržováním povinností stanovených zákonem č. 427/2011 Sb., vykonává Česká národní banka, s výjimkou státního dozoru ministerstva nad poskytováním a vrácením státního příspěvku. Dohled je vykonáván v zájmu ochrany účastníků [47].

5.5 Související návrhy či změny

Příspěvek rodičům

Vláda myslela na mezigenerační solidaritu a odsouhlasila, že kdo má rodiče pobírající starobní důchod, se bude moci dobrovolně rozhodnout, jestli jim přilepší jedním procentem ze svého vyměřovacího základu na důchodové pojištění. Zvýšení příjmů rodičů nebude mít přitom žádný dopad na příjem poplatníka z průběžného či spořicího pilíře. Tento příspěvek bude financován ze státního rozpočtu. Ti, co přispějí, ušetří na daních. Podle vlády je to motivace k zodpovědné výchově dětí.

Úleva pro namáhavé obory

Vláda se v červnu 2011 shodla na zavedení předčasných důchodů pro lidi s namáhavými profesemi. Zaměstnanci z namáhavých profesí by mohli odcházet do důchodu o jeden až pět let dříve, než je určeno zákonem. Seznam profesí přitom není dopředu určený. U jednotlivých zaměstnavatelů by se stanovil v kolektivní smlouvě nebo ve vnitřním předpisu. Za tyto lidi by zaměstnavatel spořil na zvláštní účet u penzijní společnosti částku ve výši 2 – 3 % mzdy, a to nad její rámec. Z naspořené částky by se potom před důchody vyplácely [48].

Zvýšení daně z přidané hodnoty (DPH)

Snížená sazba DPH stoupla v roce 2012 z 10 % na 14 %. Základní sazba 20 % zůstává stejná. Od roku 2013 se mají sazby sjednotit na 17,5 %.

Peníze, které vláda díky vyšší DPH vybere, mají financovat důchodovou reformu a výplatu stávajících důchodů. Ministerstvo financí odhaduje zlepšení státního rozpočtu o 18 – 24,5 miliardy Kč ročně. Podle prognózy ČNB se díky zvýšené sazbě DPH očekává snížení deficitu vládního sektoru na 3,4 % HDP [49, s. 10-11, 19].

Jako kompenzaci slibuje vláda rodinám s dětmi růst daňové slevy na každé vyživované dítě o 150 Kč měsíčně a důchodcům pak valorizaci důchodů [50].

Propojení stavebního spoření s důchodovou reformou

Ministerstvo financí chce předložit návrh o propojení stavebního spoření s důchodovou reformou od roku 2014 za účelem zabezpečení na stáří. Po skončení povinné šestileté doby spoření by šlo převést státní příspěvek do třetího pilíře. Lidé by tam mohli k příspěvku do penzijního fondu, který bude činit 2 760 Kč ročně až dalších 2 000 Kč [51].

Zatímco malá důchodová reforma bude mít vliv na každého z nás a upravuje především věk pro odchod do důchodu, tak velká důchodová reforma umožní vyvést část odvodů ze státního důchodového systému do privátního. Vyplatit by se to mělo především podnikatelům.

Mezi lidmi probíhají různé ankety na téma důchodové reformy. Například 92 % z více než 4 366 čtenářů serveru spoctiduchod.mesec.cz, kteří se zúčastnili podobné ankety, odpovědělo, že do druhého pilíře vstupovat nechce [52]. Další ankety viz příloha F.

6 SLOVENSKÁ DŮCHODOVÁ REFORMA

Slovensko je známé svojí proreformní politikou. Reforma důchodového systému byla jednou z nejvýznamnějších reforem. Reforma na Slovensku byla zahájena 1. ledna 2004, kdy nabyl účinnosti nový zákon č. 461/2003 o sociálním pojištění. V lednu 2005 tento zákon doplnily zákony o starobním důchodovém spoření a doplňkovém spoření a tím byl vytvořen právní rámec nového důchodového systému.

Reforma způsobila změny ve všech oblastech systému. Došlo k úpravám v nemocenském, důchodovém, úrazovém pojištění. Změnil se také výběr pojistného a lékařské posudkové činnosti. Sociální pojišťovna má nově na starost i správu pojištění v nezaměstnanosti a garanční pojištění. Od roku 2005 se stará také o výběr pojistného pro druhý pilíř, které se poté převede do jednotlivých správcovských společností a v neposlední řadě se zabývá i registrací smluv o starobním důchodovém spoření.

Důvody pro reformu důchodového systému

Hlavním důvodem nutných změn v systému důchodového zabezpečení byl nepříznivý demografický stav spojený se stárnutím populace. S tímto stavem souvisely vysoké výdaje, a z toho plynoucí blízká finanční neudržitelnost stávajícího důchodového systému. Zatímco v roce 2005 připadalo na 100 plátců 72 starobních důchodců, tedy příjemců ze systému, v roce 2040 by to již podle prognózy mělo být 112 příjemců, tedy na jednoho plátce by připadal více než jeden příjemce. Pokud by se nepřistoupilo k reformě, musely by se výrazně snížit důchody, nebo zvýšit důchodové odvody současných pojištěnců. Náklady na důchody představují okolo 7,9 % HDP, v roce 2040 by to bylo již 13 % HDP. Původní průběžný důchodový systém se opírá o všeobecný princip solidarity, kdy bohatší přispívají na důchod chudším, mladí starým, muži ženám. Tento systém byl hodnocen jako finančně neudržitelný, nespravedlivý a demotivující [53, s. 177].

Cíle reformy

Cílem důchodové reformy je zabezpečit pracujícím vyšší a spravedlivější důchody, vytvořit bezpečný a zajistit finanční udržitelnost systému. Dalšími cíly jsou například obrana proti stárnutí populace, snížení počtu důchodců nebo poskytování spravedlivějších dávek.

Slovensko se při vytváření nového důchodového systému nechalo inspirovat chilskými prvky důchodového pojištění. Chile provedlo reformu v roce 1981. Nově vytvořený důchodový systém, který byl vypracován za aktivní spolupráce Světové banky, je ve svém celku hodnocen jako jedinečný, odlišný od ostatních, a přiměřený právě Slovenským podmínkám.

Na uskutečnění reformy použila slovenská vláda peníze z prodeje státních podílů ve velkých firmách, z příjmů z privatizace, z přebytku státního rozpočtu či z emisí státních dluhopisů.

Slovensko se svojí důchodovou reformou patří mezi státy, které se rozhodly průběžně financovaný důchodový systém nahradit tzv. tří pilířovým systémem.

První pilíř byl dosud pilířem jediným. Průběžně financovaný první pilíř je povinný a spravuje ho Sociální pojišťovna, do které odvádí zaměstnavatel za pracovníky odvody ze mzdy (na starobní důchod je určeno 18 % hrubé mzdy). Je založen na principu, na kterém jsou ze současných odvodů financováni současní důchodci.

Druhý pilíř vznikl k 1. 1. 2005 a zastupují ho soukromé důchodové správcovské společnosti. Zavedlo se spoření na důchod, kde zaměstnavatel odvede důchodové odvody do Sociální pojišťovny a ta dále odvede část těchto odvodů na osobní účet zaměstnance, který má soukromé důchodové správcovské společnosti (9 % ze mzdy do prvního pilíře a 9 % do druhého) [53, s. 179].

Druhý pilíř je povinný pro všechny fyzické osoby, které ještě před 1. 1. 2005 nebyly pojištěny u Sociální pojišťovny. Ostatní se mohli rozhodnout do konce června 2006, zda budou chtít dostávat důchody pouze z prvního pilíře, nebo část svěří důchodcovským správcovským společnostem. Prostředky ve druhém pilíři jsou pak dále investovány na kapitálových trzích a jsou vypláceny v důchodu buď formou pravidelných anuit, nebo jednorázově.

Třetí, dobrovolný **pilíř** představuje v současnosti dobrovolné důchodové pojištění v doplňkových důchodových pojišťovnách. Odvody do tohoto pilíře jsou dobrovolné. Je určený pro všechny, co si chtějí přilepšit v penzi a rozhodnou se spořit u doplňkových důchodcovských společností. Zabezpečování na stáří ve třetím pilíři stát daňově zvýhodňuje a tím motivuje ke spoření.

Kroky reformy

Reforma byla spuštěna 1. ledna 2004 a byla postupně zavedena ve třech navazujících krocích:

- 1. krok** – od 1. 1. 2004 došlo ke změně průběžného systému, jednalo se hlavně o parametrické změny prvního pilíře a zároveň se vytvořila institucionální báze pro druhý pilíř (reforma prvního pilíře).
- 2. krok** – od 1. ledna 2005 se zavedlo spoření na důchod. Znamená to, že část důchodových odvodů (polovinu z celkových 18 % ze mzdy) jde do Sociální pojišťovny a část se odvádí na osobní důchodový účet zaměstnance v soukromé důchodové správcovské společnosti (vznikl tzv. druhý pilíř).
- 3. krok** – přibližně od poloviny roku 2004 se modernizoval stávající systém dobrovolného důchodového pojištění v doplňkových důchodových pojišťovnách (vznikl dobrovolný třetí pilíř) [53, s. 179].

Možnosti volby mezi pilíři

Pro současný důchodový systém v SR je typické paralelní fungování dvou důchodových systémů. V období od 1. ledna 2005 do června 2006 se občané Slovenska v aktivním věku mohli moci rozhodnout, zda chtějí dostávat svůj budoucí povinný starobní důchod z jednoho či ze dvou zdrojů, nazývaných pilíře důchodového systému.

V daném období se mohou rozhodnout, zda:

- zůstanou v jednom pilíři (zreformovaný průběžný) a budou dostávat jednosložkový důchod od státu (Sociální pojišťovna),
- přejdou do dvou pilířového systému (zreformovaný průběžný a spořicí), kde budou dostávat část penze od Sociální pojišťovny a část ze svého osobního účtu.

Občan může zůstat pouze v jednom pilíři, spravovaném Sociální pojišťovnou. V takovém případě občan i jeho zaměstnavatel nadále platí odvody do Sociální pojišťovny. V tomto případě bude celý starobní důchod občan dostávat pouze ze Sociální pojišťovny. Důchod tedy bude financovaný z odvodů všech pracujících osob. Důchod bude spravedlivější než v dosavadním systému, který byl velmi podobný tomu českému, protože bude zohledňovat počet odpracovaných let a příjem občana za celý pracovní život. V prvním pilíři se jedná o klasický státní důchod.

Druhou možností pro občana je zapojení do druhého pilíře. Ten je reprezentován osobními důchodovými účty spravovanými důchodovými správcovskými společnostmi a je proto nazýván kapitalizačním pilířem. Občan si bude moci zvolit jednu z těchto soukromých společností, kam bude odváděna část odvodů na sociální zabezpečení.

Zapojení do druhého pilíře občana nestojí ani o jednu slovenskou korunu více. Naopak u toho, kdo se zapojí do druhého pilíře, bude část odvodů, které dosud platil zaměstnavatel do Sociální pojišťovny, odváděna na osobní důchodový systém u vybrané důchodové společnosti. Celková částka odvodů se nezmění, ale pouze se rozdělí mezi první pilíř (odvody do Sociální pojišťovny) a druhý pilíř (odvody do jedné z důchodových společností). Peníze na osobním důchodovém účtu bude důchodová společnost investovat a tím je zhodnocovat. Při zapojení do druhého pilíře bude tedy občan dostávat jeho starobní důchod ze dvou zdrojů – první část ze Sociální pojišťovny a druhou z jeho peněz naspořených a zhodnocených na jeho osobním důchodovém účtu.

Jeho důchod z 1. pilíře bude záviset na počtu odpracovaných roků, na velikosti příjmů za celý jeho pracovní život a na vývoji slovenské ekonomiky. Za období, kdy občan přispíval současně do 1. i 2. pilíře, bude jeho důchod z 1. pilíře snížený o polovinu a nahradí ho důchod z 2. pilíře. Důchod z 2. pilíře bude záviset na zhodnocení peněz na osobním důchodovém účtu, které se budou investovat v důchodových fondech. Účast ve druhém pilíři je ovšem možná pouze tehdy, pokud do něj občan přispívá alespoň 10 let. Občané, kterým zbývá méně let do důchodu, musí zůstat v průběžném systému, protože by neměli dost času k naspoření dostatku prostředků. Naopak pro ty, kteří vstoupí do zaměstnání v roce 2005 a dále, bude tento pilíř povinný.

Výhodou vstupu do 2. pilíře je, že peníze na osobním důchodovém účtu budou soukromým majetkem občana a v případě smrti je tedy zdědí příslušní dědicové.

Soukromé důchodové správcovské společnosti, budou fungovat podle přísných pravidel a pod silnou kontrolou státu.

Slovenský důchodový systém tedy zavádí pro občana možnost rozhodnout o části svého důchodu. Zároveň mu však při každém zvoleném postupu dává minimální jistotu a garanci státního dohledu [54].

6.1 Charakteristika pilířů slovenského důchodového systému

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálním pojištění spolu se zákonem č. 43/2004 Z. z. o starobním důchodovém spoření a zákonem č. 123/1996 Z. z. o doplňkovém důchodovém pojištění zaměstnanců ve znění zákona č. 551/2003 Z. z. založil více pilířový důchodový systém ve Slovenské republice [55, s. 477, 481].

Při popisu jednotlivých pilířů je nutné rozlišovat jejich názvy, aby nedošlo k záměně:

I. pilíř – Základní, zákonné důchodové pojištění

II. pilíř – Starobní důchodové spoření

III. pilíř – Dobrovolné, doplňkové důchodové spoření

I. pilíř – Základní, zákonné důchodové pojištění

První pilíř zreformovaného průběžného systému je upraven zákonem č. 461/2003 Z. z., o sociálním pojištění. Tímto zákonem je upraveno poskytování dávek důchodového zabezpečení a dále také základní práva jako je nárok každého občana na hmotné zabezpečení ve stáří, pracovní neschopnosti a ztrátě živitele, která jsou ustanovena v článku 39 Ústavy Slovenské republiky.

Shodně s legislativou ČR existují důchody starobní, plně invalidní, částečně invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí. Významnou legislativní úpravou je zákon č. 157/2004 Z. z., který upravuje informace o stavu individuálních účtů.

Cílem zákona o sociálním pojištění je:

- posílit princip zásluhovosti a osobní zodpovědnost každého občana za vlastní sociální situaci,
- posílit svobodu rozhodování o době odchodu do důchodu,
- snížit odvodové zatížení zaměstnavatelů,
- vytvořit jednoduchý a přehledný systém sociálního pojištění [53, s. 179].

Od 1. ledna 2004 jsou všichni občané v aktivním věku automaticky zařazeni do zreformovaného průběžného systému.

Tento první zreformovaný pilíř by měl poskytnout všem, kteří se ho účastní jednotnou a státem garantovanou úroveň důchodu. Pilíř je nadále založen na průběžném financování a bude ho i nadále zajišťovat Sociální pojišťovna. Osoby, které se zúčastní pouze prvního pilíře, odvádí ze své mzdy 18 %.

S tímto zákonem souvisí i další změny:

- Nový způsob výpočtu důchodu, který uplatňuje princip zásluhovosti. Každému je pojišťovnou vypočítána výše důchodu podle výše zaplacených odvodů po celý ekonomicky aktivní život a podle počtu odpracovaných let.
- Zřízení tzv. osobního mzdového bodu, jehož výpočet nahradí výpočet průměrné měsíční mzdy.
- Rozhodné období se prodlužuje na celou dobu zaměstnání oproti dosud zohledňovaným posledním 10 ti letům.
- Zrušení minimální a maximální hranice pro odchod do důchodu.
- Zavedení přechodného období.
- Po dobu základní vojenské služby a po dobu mateřské dovolené bude za občany platit pojistné odvody na starobní pojištění stát.

II. pilíř – starobní důchodové spoření

Druhý pilíř je upraven zákonem o starobním důchodovém pojištění č. 43/2004 Z. z., který od 1. ledna 2005 zavedl spoření na důchod. To znamená, že zaměstnavatel odvede za zaměstnance důchodové odvody do Sociální pojišťovny, která část těchto odvodů odvede do prvního pilíře (9% ze mzdy) a část (9 % ze mzdy) odvede na osobní důchodový účet zaměstnance do soukromé důchodové správcovské společnosti, které mají za úkol tyto peníze zhodnocovat. Celou částku nelze na osobní účet převést, stát se tak chrání proti podfinancování prvního pilíře.

Zaměstnanec si zvolí důchodcovskou správcovskou společnost, kde si otevře osobní účet. Tyto společnosti mají 3 důchodové fondy: růstový, vyvážený, konzervativní. Účastník si vybere fond podle své volby a věku aby se mu peníze stihly zhodnotit. Fondy lze měnit.

Druhý pilíř uplatňuje vlastnický princip a umožňuje volbu věku odchodu do důchodu, individuální způsob výběru a čerpání důchodu.

Poslední novelizace důchodového spoření proběhla v roce 2008. Bylo možno znovu z druhého pilíře vystoupit, po podání písemné žádosti, nebo naopak do něj vstoupit. Délka období byla stanovena do 30. 6. 2009. Důležitý je v této souvislosti fakt, že v případě vystoupení zaniká účast ve druhém pilíři k datu vzniku, tím je myšleno, že dále je pojištěnec posuzován, jakoby vůbec v kapitalizačním pilíři nikdy nebyl. Prostředky do té doby naspořené u DSS jsou poté převedeny zpátky na účet Sociální pojišťovny [56].

Soukromé správcovské společnosti

Starobní důchodové spoření mohly zakládat jen také instituce na finančním trhu, které splnily přísná kritéria na získání licence, například 51 % společnosti musí vlastnit renomované domácí či zahraniční společnosti finančního trhu, jedna DSS nesmí vlastnit jinou DSS, základní jmění 300 mil. Sk, splatné v hotovosti, důvěryhodní zakladatelé a management, uzavřená smlouva s depozitářem (bankou) a životní pojišťovnou ad.

Každá DSS musí splnit základní podmínku pro svoji existenci – získat nejméně 50 tisíc spořitelů do jednoho roku od svého založení. Dále musí povinně vytvářet 1 % rezervní fond a zřídit 3 fondy s různými stupni rizikovosti, které se budou lišit investičními strategiemi: růstový fond (investiční limity: 80 % akcie, 20 % dluhopisy), vyvážený fond (50 % akcie, 50 % dluhopisy) a konzervativní fond (100% dluhopisy). Zároveň platí, že

nejméně polovina aktiv fondu musí směřovat do cenných papírů slovenských emitentů [57], [53, s. 182 - 183].

III. pilíř – dobrovolné doplňkové důchodové pojištění

Tento pilíř je zcela dobrovolný. Účelem účasti je získat doplňkový příjem v penzi, v případě invalidity nebo pro pozůstalé.

Tento pilíř je upraven zákonem č. 123/1996 Z. z. o doplňkovém důchodovém pojištění zaměstnanců ve znění zákona č. 551/ 2003 Z. z. Dohled nad doplňkovým důchodovým spořením vykonává Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR a Ministerstvo financí SR [55, s. 477].

Další změny

Kromě zavedení tří pilířového systému Slovensko provedlo i další změny v důchodovém zabezpečení. Patří sem:

- změna výpočtu starobního a invalidního důchodu
- zavedení předčasného starobního důchodu
- možnost souběhu důchodu a ekonomické činnosti
- zrovnoprávnění podmínek vdovského a vdoveckého důchodu
- zrušení minimálního příjmu důchodců
- zvýšení důchodového věku [58].

Důchodový věk

Důchodový věk patří mezi důležité parametry systému. Zvyšování důchodového věku na Slovensku je plynulé a dochází ke každoročnímu nárůstu o 9 měsíců. Znamená to, že v případě mužů platí jednotný věk 62 let od roku 2006, ženy dosáhnou této hranice až v roce 2015 [58].

Podmínky nároku na důchod

Podle § 65 zákona o sociálním pojištění má pojištěnec nárok na starobní důchod, pokud byl pojištěný nejméně 10 let a dosáhl důchodového věku [55, s. 490].

Přínosy důchodové reformy

- 1) vyšší náhrada příjmu ve stáří
- 2) spravedlivější důchody na principu zásluhovosti
- 3) možnost volby
- 4) pozitivní dopad na ekonomiku a podnikatelské prostředí
- 5) inspirace v rámci celoevropské diskuze [59].

6.2 Záludnosti reformy

V roce 2004 prodloužila pravicová vláda důchodový věk v průběžném státním pilíři na 62 let. O rok později dala občanům možnost, aby si část svého důchodového pojištění (9 % z hrubé mzdy) posílali do pěti speciálních penzijních fondů. Do tohoto soukromého pilíře dobrovolně vstoupilo 1,5 milionu z 2,6 milionu pracujících Slováků. Výpadek z příjmů v důchodovém pojištění v prvním pilíři měly krýt rezervy z privatizace státního majetku, kdy byly na rozjezd reformy použity peníze z prodeje 49 % akcií Slovenského plynárenského průmyslu (asi 123 miliard slovenských korun). Tyto rezervy vydržely pouze do jara 2009, a pak se první pilíř dostal do deficitu ve výši okolo 2 % HDP. Podle ekonomů může za polovinu tohoto schodku, právě výpadek příjmů, směřující do soukromých fondů [60], [59].

Nová sociálně demografická vláda premiéra Roberta Fica chtěla deficit vyřešit tím, že přiměje Slováky k opuštění spořicího pilíře s tím, že celé důchodové pojištění budou posílat zase státu. V prvním pololetí 2008 tedy opět otevřela druhý pilíř. Tento návrh, ale nebyl úspěšný, ze systému odešlo pouze 160 tisíc klientů a 22 tisíc do něj opět vstoupilo [56].

Ficova vláda donutila všechny typy penzijních fondů, aby garantovaly kladnou výnosnost v půlročních intervalech. Ze tří druhů fondů, konzervativních, vyvážených a růstových se

tak stal jeden typ nejkonzervativnějšího fondu s výnosností kolem dvou procent ročně. Fondy tímto spojením ztratily smysl instituce, která měla Slovákům pomoci k lepšímu důchodu.

6.3 Inspirace České republiky na Slovensku

Slovenský penzijní systém vykazuje značný deficit. Inspirace důchodové reformy se proto bude týkat spíše zkušeností, které Slováci udělali. Deficit, který způsobila důchodová reforma, je poměrně vysoký. V roce 2010, by to bylo téměř 770 miliónů eur (19,4 miliardy korun). Uhrazení tohoto deficitu bylo plánováno už v roce 2004 tak, že bude pokryt hlavně příjmy z privatizace, což fungovalo až do roku 2009, kdy byly prostředky vyčerpány. V současnosti je deficit hrazen z prostředků státního rozpočtu [61].

Důvodem deficitu je údajně fakt, že se z prvního pilíře vyvázal dvojnásobně větší počet lidí, než se předpokládalo. Jeho největším problémem, což uvádí i jeden z hlavních penzijních odborníků v Česku Vladimír Bezděk, je příliš velký podíl odvodů (9 %) vyváděných do druhého pilíře. Tím je způsoben deficit hospodaření v dobíhajícím státním systému. Příjmy z privatizace určené na krytí deficitu nestačí. Otázka „ufinancovatelnosti“ systému pak vede k tomu, že už dnes se i v reformovaném systému mluví o dalším posunutí věku odchodu do důchodu [60].

Deficit chce Česká republika řešit kromě jiného novelami zákonů, které mají vyplnit díry v důchodovém systému na straně výdajové i příjmové. Ze slovenského příkladu je tedy třeba se poučit, ne ho slepě kopírovat.

Místopředseda slovenské vlády a současně ministr práce Jozef Mihál varoval před slovenskou zkušeností, kdy důchodové správcovské společnosti vložily při získávání klientů velké částky do reklamy a dodnes tyto "investice" odráží do vysokých poplatků.

Česká reforma se zaměřuje hlavně na cílovou skupinu lidí 35 let a méně, je zde předpoklad, že budou spořit 30 let. Což je prý dobrý cíl [62].

7 DOPADY DŮCHODOVÉ REFORMY NA MAKROEKONOMICKOU STABILITU A PODNIKATELSKÉ PROSTŘEDÍ

Výkonnost české ekonomiky se v roce 2011 podle odhadů Ministerstva financí zvýšila o 1,8 %. Pro rok 2012 se počítá se stagnací ekonomiky nebo s mírným růstem HDP o 0,2 %. Změna oproti minulé predikci je dána zejména dalším zvýšením problémů v eurozóně a zhoršenými ekonomickými vyhlídkami našich hlavních obchodních partnerů, jistý vliv však bude mít i důchodová reforma [63, s. 32].

V roce 2013 by se měl ekonomický výkon zvýšit o 1,6 %. Pro rok 2012 se počítá s průměrným růstem spotřebitelských cen o 3,2 %, v roce 2013 by měla průměrná míra inflace dosáhnout 1,5 %. Vývoj spotřebitelských cen bude významným způsobem ovlivněn změnami DPH. Situace na trhu práce by měla odrážet pomalý růst ekonomiky a zvýšenou nejistotu. Zaměstnanost by se letos měla snížit o 0,3 %, pro rok 2013 pak počítáme s její stagnací. Vlivem zhoršeného výhledu ekonomického vývoje by se v roce 2012 mohl deficit sektoru vládních institucí prohloubit na 3,8 % HDP. Bez dodatečných fiskálních opatření by tedy saldo vládního sektoru horší.

Vybrané vlivy důchodové reformy:

- *Náklady na reformu*
- *Zvýšení DPH*
- *Inflace*
- *Domácí poptávka*
- *Trh práce a zaměstnanost*
- *Výběr pojistného na důchodové pojištění*
- *Snížení hodnoty penzí*
- *Eliminace skrytého penzijního dluhu*
- *Zvýšení zásluhovosti*
- *Soukromé úspory*
- *Úspora na daních*

Náklady na reformu

V říjnu roku 2010 uvedl bývalý eurokomisař Vladimír Špidla na mezinárodním fóru Zlaté koruny, že náklady na penzijní reformu si podle odhadů vyžádají 1,3 bilionu korun. Největší část nákladů podle něho vznikne při vyvázání části povinných odvodů na sociální pojištění do druhého pilíře. Průběhový neboli státní pilíř tedy bude třeba dofinancovat [62].

Tímto se dále bude prohlubovat důchodový deficit, který byl v roce 2011 nejhlubší od roku 2003. Na důchodovém účtu vloni chybělo 39,5 miliard korun. Deficit má být kryt zvýšením sazby DPH [64].

Tabulka 16 - Příjmy a výdaje na sociální zabezpečení (v miliardách korun)

	2009	2010	2011
Příjmy z pojistného a příslušenství na důchodové pojištění (leden – prosinec)	301,1	308,5	319,5
Celkem výdaje na důchody vyplacené za leden - prosinec včetně záloh na výplaty důchodů v lednu	-331,6	-337,8	-359,1
Z toho zálohy na výplaty důchodů v lednu	4,5	2,1	2
PŘÍJMY- VÝDAJE na dávky důchodového pojištění (k 31. 12)	-30,5	-29,3	-39,5

Zdroj: <http://www.novinky.cz/domaci/259389-uchodovy-ucet-spadl-do-nejhlubsiho-deficitu-od-roku-2003.html>. Vlastní úprava.

Tzv. malá důchodová reforma schválená na jaře roku 2011 snížila budoucí výdaje na důchody, podle odhadů Ministerstva financí až o 3% HDP v roce 2050. Po zahrnutí dopadů této malé důchodové reformy poroste dluh pomaleji: v roce 2040 je odhadován na 86 % HDP a v roce 2050 zhruba 160 % HDP [65, s. 4].

Zvýšení DPH

Zvýšením sazeb DPH daní vláda spotřebu všech občanů, včetně důchodců. Většina důchodců je však chráněna před růstem cen valorizací důchodů, tudíž nemají zvýšené sazby DPH na současné důchodce téměř žádný dopad. Vyšší sazby však sníží příjmy

mladších generací, neboť jejich spotřeba je zdaněna vyšší sazbou, ale jejich budoucí penze na vyšší DPH reagovat nebude, protože se vypočítává z mezd [66, s. 10, 12].

Inflace

Inflace je růst všeobecné cenové hladiny v čase. Informace o míře inflace jsou využívány např. pro účely valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů. Dále jsou informace o inflaci využívány také v souvislosti s nájemními či jinými smlouvami, v nichž je zakotvena revize původně dohodnutého finančního plnění v závislosti na vývoji inflace.

Tabulka 17 - Vývoj inflace

Inflace									
Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
%	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1	1,5	1,9

Zdroj: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace. Vlastní úprava.

Příčinou inflace na straně poptávky může být mimo jiné očekávání spotřebitelů. Je logické očekávat, že se zvýšením DPH od ledna 2012 v rámci opatření týkajících se důchodové reformy, se sníží ochota spotřebitelů utrácet za výrobky a služby zapříčiněná snížením jejich kupní síly. To lze již pozorovat na růstu inflace v lednu 2012 na 2,1 %. Podle predikce MFCR dosáhne průměrná inflace v důsledku daňových změn v roce 2012 až 3,2 % [63, s. 32].

Domácí poptávka

Kvůli změnám v příjmech ve veřejném sektoru v roce 2011, dopadům zvýšení snížené sazby DPH a stále vysoké nejistotě ohledně dalšího vývoje soukromá spotřeba reálně klesá již od začátku roku 2011 a zlepšení se nepředpokládá ani v roce 2012. Vládní poptávka bude v důsledku preferování stabilizace veřejných financí spíše restriktivní a v roce 2012 reálně poklesne o průměrně 2,5% [67, s. 2].

Podle instituce IDEA v krátké studii o udržitelnosti veřejných financí se fiskální mezera po přijetí malé důchodové reformy snížila z 3 % HDP na 2,2 % HDP [65, s. 5].

Ve článku „Ekonomika 2012: třeba nebude tak zle“ se podle Vladimíra Dlouhého, poradce Goldman Sachs International, v prvním pololetí 2012 očekává hospodářský pokles, který bude následovaný mírným oživením v druhé polovině roku. Slabým článkem podle něho zůstane poptávka domácností a význam bude mít i pokračující fiskální restrikce. Za těchto předpokladů bude růst HDP v roce 2012 záporný, asi -0,5 %, v roce 2013 se vrátí do kladných hodnot okolo 2,5 %. Co je podle Vladimíra Dlouhého významné a současně nepříjemné, že druhá recese během tří let povede i ke snížení potenciálního produktu, ke kterému se produkce může přiblížit až počátkem roku 2014 [68].

Trh práce a zaměstnanost

Stárnutí obyvatelstva začíná ovlivňovat zaměstnanost. Míra nezaměstnanosti také silně závisí na výkonnosti ekonomiky. Nezaměstnanost byla díky mírnému oživení na konci roku 2011 na úrovni 6,7 % a zaměstnanost vzrostla na 66,1 %. Při stagnaci či mírném poklesu ekonomiky by došlo k lehkému nárůstu nezaměstnanosti k 7 %. Pro rok 2012 se počítá s jejím snížením o 0,3 % [67, s. 3], [70].

Výběr pojistného na důchodové pojištění

MF ČR ve svém střednědobém výhledu odhaduje, že v roce 2013 využije příležitosti ke vstupu do druhého pilíře až 50 % pojištěnců, s negativním dopadem na příjmy z pojistného na sociální zabezpečení ve výši cca 20–27 mld. Kč. Prognóza ČNB ve srovnání s MF ČR předpokládá nižší zapojení občanů do fondového pilíře, a tím menší dopad na příjmy z pojistného ve výši cca 15 mld. Kč. Prognóza zároveň předpokládá, že dodatečné výdaje domácností spojené s účastí ve druhém pilíři nebudou mít významný záporný dopad na spotřebu domácností, protože účastnit se ho budou především lidé s vyššími příjmy, kteří mohou tyto dodatečné výdaje pokrýt změnou ve struktuře svých úspor [69].

Snížení hodnoty penzí

Malá důchodová reforma mimo jiné mění vzorec pro výpočet penzí. Tato změna snižuje čistou současnou hodnotu penzí, které dostanou generace narozené po roce 1975, až půjdou do důchodu. To znamená, že pro muže narozeného v roce 2008 vydělávajícího průměrnou mzdu bude čistá současná hodnota penzí snížena o 22 %. Pro muže narozené v roce 1990 je snížení 20 % a pro muže narozené v roce 1975 činí snížení 15 %. Pro ženy bude toto snížení výraznější, protože stráví více času v důchodu. Nový penzijní systém sníží hodnotu jejich penzí až o 45 % v závislosti na věku. Stoupne podíl odvodů. Čeští mladí muži narození mezi lety 1980 až 2008 zaplatí na odvodech více než třikrát tolik, kolik dostanou zpět na důchodech [66, s. 13-14].

Eliminace skrytého penzijního dluhu

Reforma také prodloužila věk pro odchod do důchodu. Delší doba odvodů a kratší doba pobírání penzí sníží čistou současnou hodnotu penzí a zvýší odvody do systému. Skrytý penzijní dluh by měl tímto klesnout na 10, 1 % HDP [66, s. 14].

Tabulka 18 - Skrytý penzijní dluh před a po reformě v roce 2011 (v % HDP)

Země	Muži – průběžný systém	Ženy – průběžný systém	Celkem
ČR - systém před reformou 2011	6,1	49,2	55,3
ČR – systém po reformě 2011	-3,2	13,3	10,1

Zdroj: http://idea.cerge-ei.cz/documents/Studie_2011_02_Penze.pdf. Vlastní úprava.

Zvýšení zásluhovosti

Druhý pilíř v sobě ponese prvky zásluhovosti, protože kdo se účastní současně druhého pilíře, si musí přidat další 2 % z platu. Výše budoucího důchodu tak bude věrněji kopírovat plat z produktivního období.

Soukromé spoření

Soukromé spoření může umožnit zlepšení fungování kapitálového trhu. Pokud si budou více spořit, a uvědomí si odpovědnost sami za sebe, stane se systém odolný proti politickým silám. Nevýhodou je, že ne všichni občané si mohou dovolit spořit vysoké částky na individuální účet.

Úspora na daních

Podnik může využít daňové úspory až 2 000 Kč měsíčně na jednoho zaměstnance prostřednictvím produktů třetího pilíře, tj. životního pojištění nebo penzijního připojištění. Pokud se zaměstnavatel rozhodne přidat 2 000 Kč do platu, musí odečíst daň, sociální a zdravotní pojištění. Zaměstnanec tak získává čistý benefit pouze 977 Kč, kdežto v druhém případě získává celých 2 000 Kč a zaměstnavatel si navíc sníží daňový základ.

ZÁVĚR

Jako cíl diplomové práce byla na začátku zvolena obecná charakteristika současných penzijních systémů, poukázání na jejich rizika a problémy; analýzu současného stavu Českého důchodového systému a jeho aktuálního procesu nezbytné reformy; popis reformy systému na Slovensku; dále stručnou charakteristiku penzijních systémů v jiných zemích a v neposlední řadě také vliv reformy na makroekonomickou stabilitu země a podnikatelské prostředí. Navrhnout podobu důchodové reformy nebylo cílem této práce.

Práce měla za cíl nalezení odpovědí na následující otázky:

- 1. V čem je současný důchodový systém v České republice špatný a jaké má nedostatky?*
- 2. Je reforma důchodového systému opravdu nevyhnutelná?*
- 3. Měla by se Česká republika inspirovat při vytváření vlastní reformy v zahraničí?*
- 4. Jaký vliv bude mít reforma na obyvatele a na podnikatelské prostředí v ČR?*

V následujícím textu budou odpovědi na tyto otázky shrnuty.

- 1. V čem je současný důchodový systém v ČR špatný a jaké má nedostatky?*

Současný důchodový systém v České republice je stále založen na starých principech, je nediversifikovaný, založený na mezigenerační solidaritě a proto dnešní ekonomicky aktivní obyvatelstvo platí důchody současných důchodců. Systém je velmi rovnostářský, což napadl v dubnu 2010 Ústavní soud a nařídil nápravu.

Hlavním nedostatkem prvního pilíře je jeho závislost na demografickém vývoji. Důchodců stále přibývá a dětí se rodí stále méně, systém se tak stává finančně neudržitelným i přes historicky nejvyšší sazbu odvodů na sociálním zabezpečení. Deficit důchodového účtu se rok od roku prohlubuje.

Problémem ve třetím pilíři dobrovolného spoření jsou hlavně nízké měsíční úložky účastníků, které rozhodně nestačí na zajištění důstojné životní úrovně ve stáří. Tím pádem tento pilíř neplní svoji funkci generování prostředků pro doplnění příjmů ve stáří. Dalším problémem, co se týče penzijních fondů, je neoddělenost majetku akcionářů a účastníků.

Penzijní fond si tak může odečítat veškeré náklady z majetku účastníků. Dále je to garance fondů na nezáporný zisk. Fondy mají pak značně omezené možnosti investovat do cenných papírů vynášejících vyšší výnos.

U životního pojištění je problém s nízkou likviditou, neprůhlednost hospodaření pojišťovny a v některých případech vysoké sankce za předčasné ukončení smlouvy.

Stát by se tak měl zaměřit na reformu, která zajistí finanční udržitelnost, vyšší diversifikaci, spravedlivější rozložení mezigeneračního břemene a vytvoří podmínky k zajištění důstojného stáří.

2. Je reforma důchodového systému opravdu nutná?

V první otázce již byly zmíněny problémy současného důchodového systému. Současný demografický vývoj vytváří dlouhodobý tlak na finanční udržitelnost systému. Systém je již nyní ve schodku, lidí v důchodu bude přibývat a ekonomicky aktivních ubývat. V současné době stát slibuje o jednu třetinu vyšší důchody, než bude schopen zafinancovat v budoucnu. Pokud se neučiní žádné opatření, nashromáždí důchodový účet do roku 2020 dluh zhruba 1 bilion korun, což je asi 100 000 korun na každého obyvatele Česka. Je nutné, aby provedené změny důchodového systému byly v souladu s Listinou základních práv a svobod, podle které má občan právo na důstojné zabezpečení ve stáří.

Díky nálezů Ústavního soudu v dubnu 2010 o rovnostářství důchodů se již odsouhlasila změna konstrukce výpočtu důchodu. To znamená, že systém bude spravedlivější a kdo odvede v produktivním věku více na pojištění, dostane vyšší důchod, existuje však stanovené maximum.

Reforma třetího dobrovolného pilíře je nutná, aby zajistila oddělenost majetku akcionářů a účastníků penzijního připojištění, dále změna podmínek podnikání pro fondy, aby byla zvýšena bezpečnost vkladů a také možnost investování do rizikovějších cenných papírů, které mohou přinést vyšší výnos.

Nízká spořivost občanů je způsobena jejich mylným dojmem, že se o ně stát v důchodu postará. Je proto nutno zvýšit jejich motivaci více si spořit, protože bez dostatečných zdrojů na stáří se jejich životní úroveň může rapidně snížit.

3. Měla by se Česká republika inspirovat při vytváření vlastní reformy v zahraničí?

O tom jak je důchodová reforma úspěšná se dá soudit až po několika letech, spíše dekáдах. V roce 2005 byla zavedena na Slovensku. Není to až tak dlouhá doba, ale i přesto se můžeme poučit z některých provedených kroků. Slovenský důchodový systém se v současnosti nachází v deficitu hlavně z důvodu vysokého podílu odvodu (9 %) do druhého pilíře. Deficit chce ČR řešit hlavně novelami zákonů a nižší sazbou odvodů (3 %). ČR se dále oproti Slovensku zaměřuje na mladší generaci. Mnoho důchodových systémů se dnes potýká s demografickými problémy a tlak na finanční udržitelnost je velký. Lze se tedy inspirovat v ostatních zemích, které již reformu provedly. Inspirovat by se měla hlavně ve zvyšování úlohy soukromého spoření. V některých státech je již nutností a tam pak mají důchodci vysokou životní úroveň. ČR by se proto měla poučit z chyb a zkušeností ostatních států a ne jen slepě kopírovat.

4. Jaký vliv bude mít reforma na obyvatele a na podnikatelské prostředí v České republice?

Vliv reformy pocítí obyvatelé již po zavedení tzv. malé důchodové reformy, kdy se kromě jiného zdraží DPH, které zvýší ceny potravin a dalšího zboží. Důchody jsou před zvýšením cen chráněny jejich valorizací. Zvýšení cen také dále zvýší inflaci a sníží poptávku. Příležitost vstupu do nového druhého pilíře sníží příjmy z pojistného v prvním pilíři. Reforma také mění vzorec pro výpočet penzí. Mladší ročníky tak odvedou na sociálním pojištění třikrát více, než kolik dostanou zpět. Prodloužil se také věk odchodu do důchodu, to znamená delší doba odvodů a kratší doba pobírání důchodu. Zavedení druhého pilíře znamená zvýšení zásluhovosti.

Na konci diplomové práce lze dojít k závěru, že odsouhlasené návrhy důchodové reformy v České republice se z části nechaly inspirovat na Slovensku. Zaveden bude také druhý pilíř, který bude založen na zásluhovosti, avšak s nižší sazbou odvodů sociálního pojištění oproti Slovensku. Již existující třetí pilíř se dočkal také reformy a penzijní fondy, které dnes spravují prostředky více než 4,5 milionů účastníků, se transformují na penzijní

společnosti, které musí splnit přísné požadavky na existenci a fungování. Dále musí oddělit majetek akcionářů a účastníků, čímž zaručí větší bezpečí uložených prostředků.

Reforma má za cíl řešit demografické riziko, zajistit udržitelnost veřejných financí, zvýšení ekvivalence, rozložení mezigeneračního břemene, diversifikaci systému a zajištění důstojného stáří.

Závěrem lze dodat, že nejlépe občané udělají, když si na důchod budou spořit prostředky ve třetím pilíři. Pokud účastník vstoupí do druhého pilíře, musí v něm setrvat až do konce produktivního života a možnost manipulace s jeho naspořenými prostředky je téměř nulová. Výhodou účasti ve třetím pilíři oproti pilíři druhému je hlavně fakt, že si se svými prostředky mohou nakládat dle své libosti, mají k nim přístup, výši příspěvků si mohou kdykoliv měnit a navíc smlouvu mohou kdykoliv předčasně ukončit. Dále si mohou vybrat současně více investičních strategií s různou výnosností, do kterých své prostředky investují. Dalšími výhodami účasti ve třetím pilíři jsou i možnosti získání státního příspěvku, daňové úlevy, možnosti zaměstnavatele přispívat, jednorázová výplata naspořených prostředků a určitě i výplata prostředků účastníka určeným osobám při jeho úmrtí.

ZDROJE

1) CITACE

[1] LOUŽEK, Marek. [kap.] 3., Má důchodová reforma se zadlužením smysl? In: Holman, R. et al. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. Praha: Oeconomia, 2005, s. 101-122. ISBN 80-245-0994-6.

[2] MPSV. Poradní expertní sbor. *Závěrečná zpráva PES* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, červen 2010, s. 5-6, 9-10 [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf

[3] BROŽOVÁ, Dagmar. [kap.] 7. K diskuzi o reformě důchodového systému v České Republice. In: Holman, R. et al. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. Praha: Oeconomia, 2005. s. 172. ISBN 80-245-0994-6.

[4] SCHNEIDER, Ondřej. *Důchodové systémy v Evropě: reformují všichni* [online]. IDEA, Krátká studie 6/2011, Praha: Národohospodářský ústav AVČR, v.v.i., 12. srpen 2011, s. 1. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2011_06.pdf

[5] KREJSA, Jan. Generali Top Talent 2007, *Návrh koncepce penzijní reformy v ČR* [online], s.4 [vid. 2012-28-02], [aktualizace 16.1.2011]. Dostupné z: http://www.economix.cz/fm/gallery/Ekoforum/071121_necas/krejsa_prace.pdf

[6] BURCIN, Boris; KUČERA, Tomáš. *Prognóza populačního vývoje České Republiky na období 2008 – 2070* [online]. Praha: Ministerstvo financí, duben 2010. s. 7-8. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Prognóza_2010.pdf

[7] MPSV. Online prezentace - Otázky a odpovědi k vnějšímu připomínkovému řízení: *Argumentace II. K vnějšímu připomínkovému řízení* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [2011-05-17]. Snímek 10. Dostupné online: <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/260>

- [8] ZÁMEČNÍK, Petr. *Proč je penzijní systém tak špatný* [online]. Praha: Měšec.cz, [2003-06-24] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/proc-je-penzijni-system-spatny/>
- [9] ODBOR 27. *Základní aspekty reformy penzijního systému České Republiky* [online]. Praha: Ministerstvo financí, květen 2011. Publikováno: [2011-05-26]. s. 1-3, Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zakladni_aspekty_duchodova_reforma_05-2011_pdf.pdf
- [10] ČSSZ. Tiskové zprávy 2012: *Počet všech důchodců meziročně vzrostl o 54 tisíc* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, [2012-02-03]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2012/2012-02-03-pocet-vsech-duchodcu-mezirocně-vzrostl-o-54-tisic.htm>
- [11] ANONYM. *Právo sociálního zabezpečení* [online]. Leden 2008, s. 5-9, Dostupné z: pravo.wz.cz/psz/data/pravosoczab leden2008.doc
- [12] ANONYM. *Současný důchodový systém: Současný stav důchodového systému v České Republice* [online]. [2011] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/soucasny-stav-v-Ceske-republice/>
- [13] MPSV. *Český důchodový systém v kontextu s EU: Český důchodový systém* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, poslední změna: [2012-01-16]. s. 1-3, 11-19, 21, 25-26 [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf
- [14] BISKUP, Jiří. *Pojistně matematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, říjen 2008. s. 1-15. Dostupné z: http://socialniporadce.mpsv.cz/files/clanky/195/zprava_2008_cz.pdf
- [15] ODBOR 71. *Obecná informace k zákonu o důchodovém pojištění* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, poslední změna: [2011-08-31]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/617>
- [16] ANONYM. *Důchodové pojištění: Popis systému* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/3>

- [17] ČSSZ. Účast na pojištění: *Náhradní doba pojištění* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, poslední aktualizace: [2011-12-29] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/nahradni-doba-pojisteni.htm>
- [18] FETTER, R. W. *Odchod do starobního důchodu* [online]. Finanční noviny. Poslední aktualizace: [2006-10-30] [vid. 2012-28-02]. ISSN: 1213-4996. Dostupné z: http://www.financninoviny.cz/kariera/pravo/index_view.php?id=217448
- [19] MFCR; PES. Příloha č. 8: *Doplňkové systémy – penzijní připojištění se státním příspěvkem* [online]. Praha: Ministerstvo financí, květen 2010. Publikováno červen 2010. s. 1-3 [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/vf_duchod_ref_pes.html
- [20] RUSNOK, Jiří. *Vývoj trhu penzijního připojištění se státním příspěvkem v roce 2010* [online]. Praha: Asociace penzijních fondů ČR, 2010. Dostupné z: http://publikace.apfcr.cz/2010/cz_verze.html
- [21] Penzijní připojištění: Státní příspěvek. In: *Wikipedia: otevřená encyklopedie* [online]. Los Angeles (California): Wikimedia Foundation, 2001- , strana naposledy edit. [2011-04-28] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Penzijn%C3%AD_p%C5%99ipoji%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD
- [22] ČSÚ. Analýzy, komentáře: *Tempo výdajů českých domácností na pojistnou ochranu se snižuje* [online]. Praha: Český statistický úřad, poslední aktualizace: [2010-11-29] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/tv2006061506.doc>
- [23] ČSSZ. O ČSSZ: *Profil organizace* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>
- [24] ANONYM. Důchodové systémy: *Porovnání mzdy a důchodu ve světě* [online]. [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/zahranici-2/>
- [25] MPSV. Materiály k důchodové reformě: *Co jste možná nevěděli o důchodové reformě* [online]. Praha: Sociální poradce, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10646/co_jste_mozna_nevedeli.pdf

- [26] OECD. *Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries*. OECD Publishing, 2011. Datum publikace: Březen 2011 [vid. 2012-28-02]. ISBN 9789264095236. s. 43.
- [27] GOLA, Petr. *Trendy v penzijních systémech ve světě* [online]. Aktualizováno: [2009-11-10] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/240614-trendy-v-penzijnich-systemech-ve-svete/>
- [28] ČSSZ. Důchodové pojištění: Dávky: *Starobní důchody* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, aktualizováno: [2011-12-29] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>
- [29] ANONYM. *Zákon o důchodovém spoření* [online]. Pojištěnec.cz. Publikováno: [2011-08-11] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: http://www.pojistenec.cz/zakon_o_duchodovem_sporeni.htm
- [30] MPSV. *Důvody reformy* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, únor 2011. s. 1. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10407/22022011_p1.pdf
- [31] VINKLÁREK, Vlastimil. *Důchodový evergreen* [online]. Publikováno: [2011-10-21] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z <http://www.penizenavic.cz/clanky/duchodovy-evergreen>
- [32] ČSSZ. Tiskové zprávy 2011: *ČSSZ: pojistné na sociálním zabezpečení se daří vybírat úspěšně* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, [2011-02-14] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/cssz-pojistne-na-socialni-zabezpeceni-se-dari-vybirat-uspesne.htm>
- [33] MPSV. *Reakce na prezentaci ČMKOS „6 lží Jaromíra Drábka“* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, duben 2011. Poslední aktualizace: [2011-04-15] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/10694>
- [34] ANONYM. *Výhody a nevýhody životního pojištění* [online]. Dostupné z: http://www.zivotnipojisteni.net/vyhody_nevyhody_zp.html

- [35] ANONYM. *Klady a zápory jednotlivých typů životního pojištění* [online]. Publikováno: [2011-09-12] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://financi-plan.webnode.cz/news/klady-a-zapory-jednotlivych-typu-zivotniho-pojisteni/>
- [36] ČT24. *Důchodovou reformu má spasit pětice Nečasových cílů* [online]. Publikováno: [2010-10-05] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/103303-duchodovou-reformu-ma-spasit-petice-necasovych-cilu/>
- [37] NERV. *Prezentace online: Důchodová reforma* [online]. Praha: Národní ekonomická rada vlády, [2010-12-14] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/NERV_Duchodova-reforma.pdf slide 5-8
- [38] ANONYM. *Malá důchodová reforma* [online]. Duben 2011 [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.ospzv-aso.cz/cz/portal/informace/bulletin/bulletin-2011-4/mala-duchodova-reforma-196.htm>
- [39] KUČEROVÁ, Dagmar. *Začala platit další část malé důchodové reformy. Čtěte, jaké změny přináší* [online]. Publikováno: [2011-10-03] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/mala-duchodova-reforma-odstartovala-kolotoc-zmen/>
- [40] ANONYM. *Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění: část třetí* [online]. ISSN: 1213-7235. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/cast3.aspx>
- [41] HOVORKOVÁ, Kateřina. *Zaměstnání: Ohrožená skupina? Lidé 55+.* Praha: DNES. Datum vydání: [2012-02-23] [vid. 2012-28-02]. ISSN 1210-1168.
- [42] ČT24. *Padesátníků bez práce přibude, podmínky na trhu se nelepší* [online]. Publikováno: [2012-01-05] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/159287-padesatniku-bez-prace-pribude-podminky-na-trhu-se-nelepsi/>
- [43] PRUŠÁK, Lukáš. *Starší lidé mají zkušenosti a mohou je předávat dál.* Praha: DNES. Datum vydání: [2012-02-23]. ISSN 1210-1168.

- [44] ČESKÁ NÁRODNÍ RADA. *Listina základních práv a svobod: Hlava čtvrtá: článek 30* [online]. Platnost od [1992-12-28] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- [45] REDAKCE INVESTIA.CZ. *Malá a velká důchodová reforma* [online]. Publikováno: [2011-10-09] [vid. 2012-28-02]. ISSN: 1805-0670. Dostupné z: <http://www.investia.cz/mala-a-velka-duchodova-reforma>
- [46] ALLIANZ penzijní fond, a.s., *Důchodová reforma – otázky a odpovědi*. Praha: Allianz penzijní fond, a.s. Rok 2012. Interní materiál č. OODR/12/2011/149.
- [47] PARLAMENT ČR. *Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření* [online]. Schválen: 06. 11. 2011. Účinnost od: [2013-01-01] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.srovnac.cz/soubory/zakon-c-427-2011-sb-zakon-o-doplňkovem-penzijnim-sporeni-1.pdf>
- [48] ČTK. *Některé profese půjdou do důchodu dříve než ostatní* [online]. Publikováno: [2011-08-16] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/prace/clanek.phtml?id=710931>
- [49] ČNB. *Zpráva o inflaci 1/2012* [online]. Praha: Česká národní banka, leden 2012. s. 10,11,19 [vid. 2012-28-02]. ISSN 1804-2457. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2012/2012_I/download/zoi_I_2012.pdf
- [50] KUČERA, Petr. *Zvýšíme DPH, rozhodli poslanci. Čtěte, co a kdy zdraží* [online]. Praha: aktuálně.cz, [2011-09-02] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/nakupy/clanek.phtml?id=701442>
- [51] ANONYM. *Propojit stavební a penzijní spoření půjde za dva roky* [online]. Praha: aktuálně.cz. Publikováno: [2012-01-30] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/clanek.phtml?id=730895>
- [52] HOVORKA, Jiří. *Pět zásadních změn důchodové reformy* [online]. Publikováno: [2011-09-14] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://spoctiduchod.mesec.cz/clanky/pet-zasadnich-zmen-duchodove-reformy/>

- [53] BROŽOVÁ, D. [kap.] 8. Reforma důchodového systému: Slovensko. In: Holman, R. a kol. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. Praha: Oeconomia, 2005. s. 177, 179, 182-183. ISBN 80-245-0994-6.
- [54] JELÍNKOVÁ, Jana., 2005. Slovenská důchodová reforma. In: *Cevrorevue*. Praha: Nakladatelství Jalna, 2005, roč. 2/2005, č. 2, s. 6. ISSN 1213-9521. Dostupné také z: <http://www.cevro.cz/cs/cevrorevue/aktualni-cislo-on-line/2005/2/42285-slovenska-duchodova-reforma.html>
- [55] BARANCOVÁ, H. Reforma sociálneho poistenia Slovenskej republiky v európskom kontexte. In: *Právny obzor*, 87, roč. 6/2004, č. 6. s. 477, 481, 490. Dostupné z: <http://www.sappress.sk/pravnyobzor/87-06-02.pdf>
- [56] STUHLÍK, Jan. *Penzijní reforma na kolenou. Slováci si na důchod už sami nenaspoří* [online]. Publikováno: [2010-10-05] [vid. 2012-28-02]. ISSN 1213-2217. Dostupné také z: <http://www.penize.cz/duchody/64970-penzijni-reforma-na-kolenou-slovaci-si-na-duchod-uz-sami-nenaspori>
- [57] ŠVARC, Dan. *Důchodová reforma na Slovensku – inspirace pro ČR?* [online]. Publikováno: [2005-01-26] [vid. 2012-28-02]. ISSN 1213-4414. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>
- [58] FEHIMOVIČ, Nadja. Slovenské důchody: krok správným směrem? [online]. Publikováno: [2006-02-17] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/62061-slovenske-duchody-krok-spravnym-smerem-/>
- [59] ANONYM. *Reforma na Slovensku. Povedla se?* [online]. Publikováno: [2007-08-15] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/finance/prilohy/duchodove-pojisteni/clanek.phtml?id=486633>
- [60] PALATA, Luboš. *Slovenská penzijní reforma a český patvar* [online]. Publikováno: [2011-02-21] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/duchody/194084-slovenska-penzijni-reforma-a-cesky-patvar>

- [61] MPSV. *Vláda se chce inspirovat Slovenskou důchodovou reformou* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Aktualizováno: [2010-07-26] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9130>
- [62] ČT24. *Pokud nepřijmeme důchodovou reformu, budeme chudí důchodci* [online]. Praha: Česká televize, [2010-10-05] [vid. 2012-28-02]. Dostupné také z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/103237-pokud-neprijmeme-penzijni-reformu-budeme-chudi- duchodci/>
- [63] MFCR. *Makroekonomická predikce České Republiky*, Praha: Ministerstvo financí, odbor Finanční politika, leden 2012, s. 32 [vid. 2012-28-02]. ISSN 1804-7971. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Makroekonomicka-predikce_2012-Q1_C.pdf
- [64] ANONYM. *Důchodový účet spadl do nejhlubšího deficit od roku 2003* [online]. Publikováno: [2012-02-17] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/259389-duchodovy-ucet-spadl-do-nejhlubsiho-deficitu-od-roku-2003.html>
- [65] SCHNEIDER, Ondřej; JÁNSKÝ, Petr. *(Ne)udržitelnost (dluhu) veřejných financí* [online]. IDEA, Krátká studie 1/2012, Praha: Národohospodářský ústav AVČR, v.v.i., únor 2012, s. 4-5. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_1.pdf
- [66] SCHNEIDER, Ondřej. *Penzijní dluh: Břímě mladých* [online]. IDEA, Krátká studie 02/2011, Praha: Národohospodářský ústav AVČR, v.v.i., květen 2011, s. 10, 12-14. Dostupné z: http://idea.cerge-ei.cz/documents/Studie_2011_02_Penze.pdf
- [67] IDEA. *Makroekonomická predikce únor 2012* [online]. Publikováno: únor 2012. s. 2-3. Dostupné z: http://iweb.cerge-ei.cz/news/in_the_media/data/makropredikce_2012_01.pdf
- [68] DLOUHÝ, Vladimír. *Ekonomika 2012: třeba nebude tak zle* [online]. Aktualizováno: [2011-12-27] [vid. 2012-28-02]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <http://dialog.ihned.cz/c1-54290520-vladimir-dlouhy-ekonomika-2012-treba-nebude-tak-zle>
- [69] ČNB. Zpráva o inflaci IV/2011, boxy a přílohy: *Reforma penzijního systému* [online]. Praha: Česká národní banka, duben 2011. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoi_2011_IV_box_1.html

[70] ČSÚ. *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – 4. Čtvrtletí 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad, publikováno: [2012-02-03] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020312.doc>

2) POUŽITÉ ZDROJE

ANONYM. Byznys speciál: Ekonomika zpomalí, vládní reform se možná zpozdí. Praha: *Dnes*. Datum vydání: [2011-10-31]. ISSN 1210-1168.

ARZA, Camila.; KOHLI, Martin. *Pension reform in Europe: Politics, Policies and Outcomes*. New York: ROUTLEDGE, 2008. 240 s. ISBN 0–203–94568–9.

ČECHLOVSKÝ, Vladimír. Rodinné finance: Druhý a třetí důchodový pilíř se značně liší. Praha: *Právo*. Datum vydání: [2011-09-17]. ISSN 1211-2119.

ČECHLOVSKÝ, Vladimír. Rodinné finance: Penzijní připojištění je lépe uzavřít před reformou. Praha: *Právo*. Datum vydání: [2011-09-03]. ISSN 1211-2119.

ČSÚ. Bankovníctví a pojišťovnictví: *Ekonomické výsledky pojišťoven a penzijních fondů 2010* [online]. Praha: Český statistický úřad, zveřejněno: [2012-01-31] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/9404-12>

ČSÚ. Finanční zprostředkování: *Ekonomické výsledky v odvětví finančního zprostředkování 4. čtvrtletí 2010* [online]. Praha: Český statistický úřad, zveřejněno: [2011-05-02] [vid. 2012-28-02]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/9405-10-4__ctvrtleti_2010

ČTK. Trhy & ekonomika: Počet obyvatel ČR může klesnout až na 6,5 miliónu, tvrdí prognóza. Praha: *Právo*. Datum vydání: [2011-12-12]. ISSN 1211-2119.

European Comission. *Ageing Report 2009: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)* [online]. European Economy 02/2009.

Luxembourg, 2009. [vid. 2012-28-02] ISSN 0379-0991. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14992_en.pdf

GRAHL, John. *Global finance and social Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2009. 317 s. ISBN 978-1-84720-643-5.

HOLMAN, R. et al. *Studie k reformám zdravotního a penzijního pojištění*. Praha: Oeconomia, 2005. 205 s. ISBN 80-245-0994-6.

KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2007. 502 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

MAREK, David. *Penzijní reforma v ČR: konverze ke kombinovanému systému s ohledem na limity fiskální politiky*. Politická ekonomie, 2008. roč. 56, č. 1, s. 80 – 101 [vid. 2012-28-02]. ISSN 0032-2333.

MODIGLIANI, Franco.; MURALIDHAR, Arun. *Rethinking pension reform*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 247 s. ISBN 0-521-83411-2.

NĚMEC, J. *Sociální stát jen pro někoho* [online]. 2011, EKONOM iHNed.cz [2011-10-03] [vid. 2012-28-02]. Dostupný z: <http://ekonom.ihned.cz/c1-53089490-socialni-stat-jen-pro-nekoho>

OECD. *Health at a Glance 2011: OECD Indicators*. (b. m.): OECD Publishing. Datum publikace: [2011-11-23] [vid. 2012-28-02]. ISBN 9789264126107. s. 200.

OECD. *Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD Countries*. (b. m.): OECD Publishing. Datum publikace: [2011-03-17] [vid. 2012-28-02]. ISBN 9789264096288. s. 348.

PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. 12. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 124 s. ISBN 978-80-247-3616-7.

RÖTHIG, Andreas. *Microeconomic Risk Management and Macroeconomic Stability: 625 Lecture notes in economics and mathematical systems*. Darmstad: Springer, 2009. 159 s. ISBN 978-3-642-01564-9.

ROWLAND, Donald T. *Demographic Methods and Concepts*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 546 s. ISBN 9780198752639.

SVOBODA, J. *Utajené dějiny podnebí: Řídilo počasí dějiny lidstva?* Praha: Ivo Železný, 2002. 263 s. ISBN 80-237-3701-5.

TOMEŠ, Zdeněk, et al. *Hospodářská politika 1900 – 2007*. Praha: nakladatelství C. H. Beck, 2008. 264 s. ISBN 978-80-7400-002-7.

VAVROŇ, Jiří. Trhy & ekonomika: DPH zvýší výdaje domácností až o 320 Kč. Praha: *Právo*. Datum vydání: [2011-03-16]. ISSN 1211-2119.

VOSTATEK, J.; BEZDĚK, V.; HOLZMANN, R. Mezinárodní vědecká konference: *Důchodová reforma – Jak dál?* Praha: Grandhotel Bohemia, Konáno: 5. května 2011.

Seznam příloh

PŘÍLOHA A - MANDATORNÍ VÝDAJE V ČR ZA ROK 2010 (V MIL. KČ)	117
PŘÍLOHA B - VÝVOJ PŘÍSPĚVKŮ ÚČASTNÍKA PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ A STÁTNÍCH PŘÍSPĚVKŮ V MIL. KČ	118
PŘÍLOHA C - ČISTÝ NÁHRADOVÝ POMĚR VE VYBRANÝCH ZEMÍCH (POROVNÁNÍ DŮCHODU K ČISTÉ MZDĚ U MUŽŮ)	119
PŘÍLOHA D - SROVNÁNÍ PAYG A KAPITÁLOVÉHO FINANCOVÁNÍ; SROVNÁNÍ DÁVKOVĚ DEFINOVANÉHO A PŘÍSPĚVKOVĚ DŽINOVÉHO SYSTÉMU	120
PŘÍLOHA E - DETAILNÍ PODOBA DŮCHODOVÝCH PILÍŘŮ – SOUČASNÝ A BUDOUCÍ STAV	121
PŘÍLOHA F - ANKETY (KE DNI 20. 02. 2012)	122

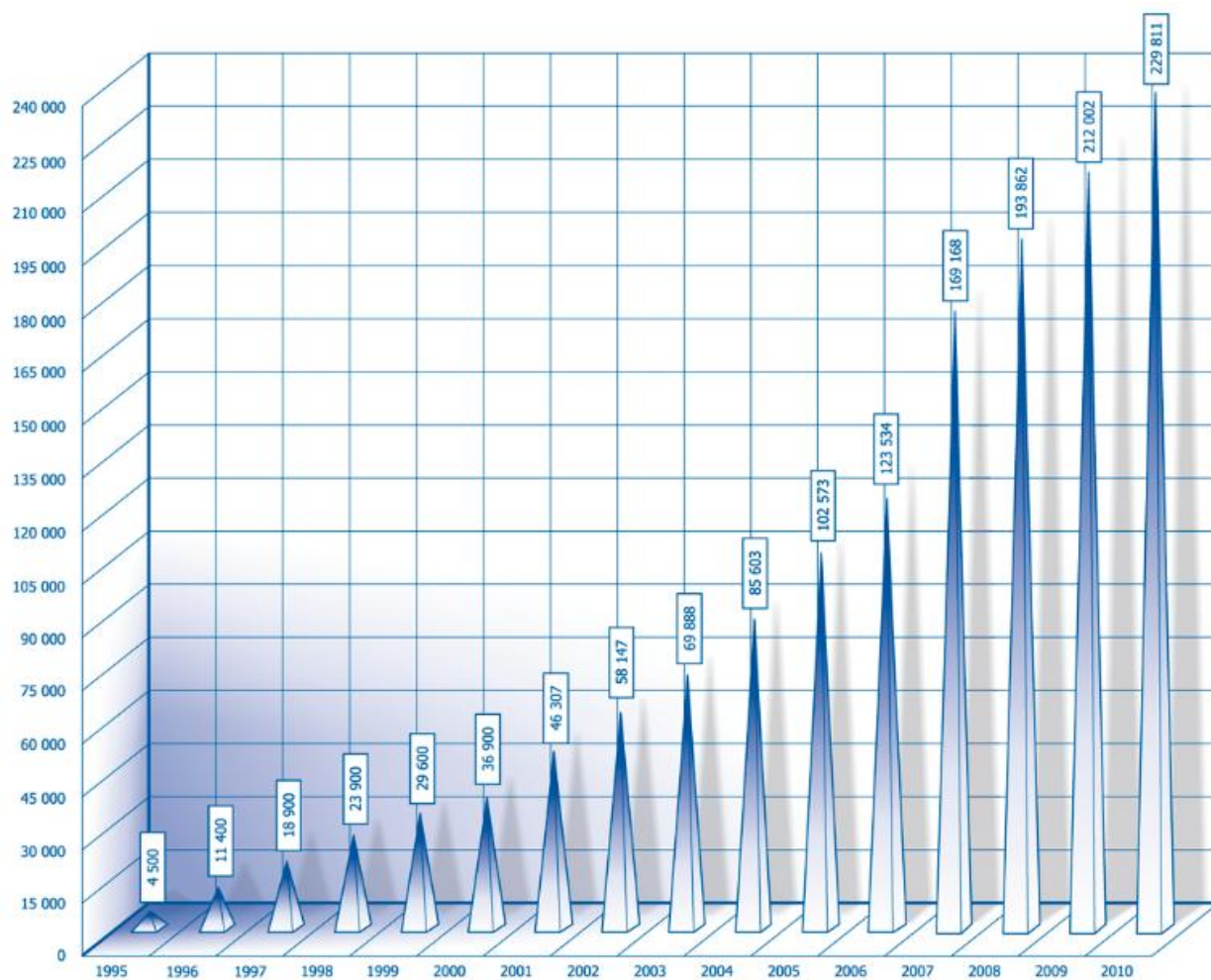
Příloha A - Mandatorní výdaje v ČR za rok 2010 (v mil. Kč)

Mandatorní výdaje	Skutečnost	Státní rozpočet 2010		Skutečnost	% plnění	index 2010/2009	rozdíl 2010-2009
	2009	schválený	po změnách	2010			
	1	2	3	4			
A. Mandatorní výdaje vyplývající ze zákona celkem	585 042	608 965	611 229	589 102	96,4	100,7	4 060
Sociální transfery vč. ochrany zaměstnanců a mandatomích sociálních dotací	458 842	463 220	463 742	461 426	99,5	100,6	2 584
v tom:							
Dávky důchodového pojištění (vč. ozbrojených složek)	339 788	346 223	346 317	346 213	100,0	101,9	6 425
Dávky nemocenského pojištění	26 233	23 782	23 400	22 996	98,3	87,7	-3 237
Státní sociální podpora	41 168	41 570	41 262	40 880	99,1	99,3	-288
Ostatní sociální dávky (bez rezervy)	7 107	7 942	8 092	7 502	92,7	105,6	395
Podpora v nezaměstnanosti - pasivní	15 078	14 300	14 300	13 355	93,4	88,6	-1 723
Ochrana zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatelů	844	516	516	498	96,5	59,0	-346
Mandatorní sociální dotace zaměstnavatelům	3 976	4 208	4 096	4 279	104,5	107,6	303
Transf. na dávky pomoci v hmotné nouzi a na dávky zdrav. postiženým	5 751	6 179	6 179	5 903	95,5	102,6	152
Transfery na příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách	18 897	18 500	19 580	19 800	101,1	104,8	903
Státní příspěvek k penzijnímu připojištění	5 296	6 500	6 500	5 474	84,2	103,4	178
Platba státu do zdravotního pojištění - VPS	48 673	52 099	52 729	52 700	99,9	108,3	4 027
Obsluha státního dluhu	53 073	63 685	63 832	48 741	76,4	91,8	-4 332
Majetková újma peněžních ústavů	279	240	240	231	96,3	82,8	-48
Příspěvek na podporu stavebního spoření	13 262	13 400	13 386	11 743	87,7	88,5	-1 519
Výdaje na volby a příspěvek politickým stranám	1 214	1 194	2 250	2 112	93,9	174,0	898
Pozemkové úpravy	630	700	700	700	100,0	111,1	70
Dotace na podporu exportu - MF, EGAP, ČEP	1 121	2 969	2 969	2 792	94,0	249,1	1 671
Transfery státním fondům (pouze správní výdaje SZIF)	1 425	1 270	1 270	1 233	97,1	86,5	-192
Soudní a mimosoudní rehabilitace a odškodnění obětí trestné činnosti	288	1 217	1 217	299	24,6	103,8	11
Odškodnění podle zákona č. 357/2005 Sb. - ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a dalším přísl. osobám	753	2 281	2 204	1 491	67,6	198,0	738
Úhrada ztráty z univerzální služby podle z. č. 127/2005 Sb.	141	150	150	120	80,0	85,1	-21
Bezpečnost a ochrana zdraví při práci	45	40	40	40	100,0	88,9	-5
B. Ostatní mandatorní výdaje celkem (B/I + B/II)	36 939	43 871	42 733	39 006	91,3	105,6	2 067
I. Výdaje vyplývající z jiných právních norem celkem	56	132	121	92	76,0	164,3	36
Státní podpora hypotečního úvěrování	9	77	47	18	38,3	200,0	9
Souhrnné pojištění vozidel	47	55	74	74	100,0	157,4	27
II. Výdaje vyplývající ze smluvních závazků celkem	36 883	43 739	42 612	38 914	91,3	105,5	2 031
Státní záruky (mimo programy 398080) a negarantované úvěry s.o. Správa železniční dopravní cesty podle z. č. 77/2002 Sb.	3 000	5 123	5 123	4 740	92,5	158,0	1 740
Vládní úvěry vč. plynárenských VIA a poplatků za vedení účtu	29	1 829	1 829	24	1,3	82,8	-5
Transfery mezinárodním organizacím, platby MMF, SB, Česko-německý fond budoucnosti	2 089	1 847	1 853	1 841	99,3	88,1	-248
Odvody a příspěvky do rozpočtu EU	31 765	34 940	33 807	32 309	95,6	101,7	544
MANDATORNÍ VÝDAJE celkem (A + B)	621 981	652 836	653 962	628 108	96,0	101,0	6 127
Výdaje státního rozpočtu celkem	1 167 009	1 184 919	1 218 089	1 156 793	94,97	99,12	-10 216
Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích státního rozpočtu (%)	53,30	55,10	53,69	54,30			

Zdroj: Ministerstvo financí, Návrh státního závěrečného účtu ČR 2010, s. 118⁸

⁸ Dostupné online: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2010_C_pdf.pdf

Příloha B - Vývoj příspěvků účastníka penzijního připojištění a státních příspěvků v mil. Kč

Zdroj: Asociace penzijních fondů ČR⁹

⁹ Dostupné online: http://publikace.apfcr.cz/2010/img/graf/04_1024.png

Příloha C - Čistý náhradový poměr ve vybraných zemích - porovnání důchodů k čisté mzdě u mužů

Výše dosažovaného příjmu - násobek průměrné mzdy (muži)		Výše dosažovaného příjmu - násobek průměrné mzdy (muži)		Výše dosažovaného příjmu - násobek průměrné mzdy (muži)	
		(ženy odlišné)		(ženy odlišné)	
		Průměrný příjem	0,5	1	1,5
OECD členové		OECD členové			
Austrálie	65,9 (63.2)	82,5 (79.7)	58,9 (56.9)	47,1 (45.3)	
Rakousko	89,9	91,3	89,9	84,6	51,4
Belgie	66,0	81,8	64,1	52,0	68,3 (50.4)
Kanada	61,5	88,7	57,3	39,7	70,5
Chile	66,0 (52.4)	74,4 (61.7)	64,3 (49.9)	62,7 (46.3)	76,7
Česká Republika	72,5	94,0	64,4	48,9	86,2
Dánsko	94,5	131,9	89,8	80,8	85,4
Estonsko	63,1	73,4	58,3	51,4	75,2
Finsko	64,8	72,0	65,2	64,4	46,2 (45.5)
Francie	60,8	69,4	60,4	53,1	96,0
Německo	58,4	55,6	57,9	57,2	30,5
Řecko	110,3	113,6	111,2	106,8	46,6
Maďarsko	99,5	96,3	106,0	103,2	63,5
Island	111,7	139,0	101,1	91,7	
Irsko	40,8	60,8	35,8	26,8	
Israel	92,2 (82.3)	103,0 (93.6)	78,2 (69.8)	56,7 (50.6)	
Itálie	76,2 (63.0)	78,2 (63.4)	75,3 (62.1)	76,7 (62.1)	
Japonsko	41,4	52,7	39,7	34,9	
Korea	51,8	69,8	47,5	37,3	
Lucembursko	96,2	103,1	94,0	90,9	
Mexiko	46,9 (46.9)	58,2 (58.2)	32,2 (29.9)	33,3 (29.7)	
Nizozemí	103,3	104,5	99,8	96,4	
Nový Zéland	49,6	79,4	41,5	29,4	
		Ostatní velké ekonomiky			
		94,7 (86.2)	106,0 (97.5)	91,3 (82.8)	87,8 (79.1)
		96,6	96,6	96,6	98,9
		90,6 (57.3)	106,4 (69.2)	86,8 (55.2)	80,1 (52.4)
		82,3 (77.8)	108,2 (103.3)	74,1 (69.8)	63,9 (58.8)
		14,8 (13.1)	14,7 (13.0)	14,9 (13.2)	14,9 (13.2)
		74,8 (66.6)	83,9 (75.7)	72,0 (63.8)	68,0 (59.8)
		107,4 (95.1)	107,2 (94.8)	107,6 (95.2)	108,0 (95.7)
		14,4	22,0	11,9	8,3
		75,6 (73.5)	81,8 (79.7)	74,2 (72.1)	70,6 (68.4)

Zdroj: Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries, ISBN: 9789264095236.

Příloha D – Srovnání PAYG a kapitálového financování; srovnání dávkově definovaného a příspěvkově definovaného systému

	Výhody	Nevýhody
PAYG – průběžné financování	Odolnost vůči cyklickému vývoji ekonomiky	Citlivost na demografický vývoj (porodnost, migrace)
		Citlivost na rostoucí dobu dožití
		Závislost na vývoji domácí ekonomiky
		Riziko mezigenerační nespravedlnosti
		Riziko politického zneužití (PAYG DB)
FF – Kapitálové financování	Odolnost vůči demografii (porodnost, migrace)	Citlivost na vývoj na finančních trzích
	Možnost mezigenerační diverzifikace	Vysoké administrativní náklady
	Mezigenerační spravedlnost	Citlivost na rostoucí dobu dožití
	Závislost na regulaci, dohledu a efektivitě fondu	
DB – Dávkově definovaný		Závislost na regulaci, dohledu a efektivitě fondu
	Umožňuje solidaritu uvnitř generace	Riziko demotivace setrvání na trhu práce
	Vyšší jistota ohledně výše dávky, pokud je systém udržitelný a i imunní vůči politickým rizikům	Nejistá výše dávky v případě dlouhodobé neudržitelnosti systému a politických intervencí
	Možnost motivace k pozdějšímu odchodu do důchodu	Riziko neklesá s růstem věku jedince
DC – Příspěvkově definovaný		Nedokáže automaticky reagovat na růst doby dožití
	Netrestá delší setrvání na trhu práce	Riziko chudoby pro ohrožené skupiny
	Ve vyšším věku nejistota ohledně výše dávky významně	Méně jistá výše dávky na počátku pracovní kariéry
	Automatická reakce na růst doby dožití	

Zdroj: MPSV. Poradní expertní sbor. *Závěrečná zpráva PES* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, červen 2010, s. 6. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8896/2010_06_03_Zaverecna_zprava_final_cistopis.pdf. Vlastní úprava.

Příloha E - Detailní podoba důchodových pilířů – současný a budoucí stav

		Současný stav a transformace od 1. 1. 2013	3. pilíř - nový	2. pilíř
Produkt	Oficiální název	Penzijní připojištění se státním příspěvkem, od 1. 1. 2013 viz 3. pilíř - nový	Doplňkové penzijní spoření	Důchodové spoření
	Zákon upravující produkt	Zákon č. 42/1994 Sb., od 1. 1. 2013 zákon č. 427/211 Sb. (§ 171 – 201)	Zákon č. 427/211 Sb.	Zákon č. 426/211 Sb.
	Provozovatel	Penzijní fond, od 1. 1. 2013 viz 3. pilíř - nový	Penzijní společnost (transformovaná z penzijního fondu, nebo nově založená)	Penzijní společnost (transformovaná z penzijního fondu, nebo nově založená)
	Možnost sjednání smlouvy	Jen do 30. 11. 2011 s datem počátku nejpozději 1. 12. 2012 (převod z jiného penzijního fondu do 28. 2. 2012)	Od 1. 1. 2013	Od 1. 1. 2013
	Účast	Dobrovolná účast	Dobrovolná účast	Dobrovolná účast
Účastník	Věk účastníka	Starší 18 let	Starší 18 let	Od 18 do 35 let, nad 35 let vstup pouze do 30. 6. 2013
	Možnost účasti starobního důchodce	Ano	Ano	Ne
Smlouva	Počet smluv	Maximálně jedna platná smlouva		Maximálně jedna platná smlouva
	Smluvní ujednání	Penzijní plán + statut penzijního fondu, od 1. 1. 2013 statut transformovaného fondu	Smlouva + statut účastnického fondu	Smlouva + statut důchodového fondu
	Smluvní povinnost	Ne	Ne	Ano
	Výpovědní doba	2 měsíce	2 měsíce	Není, nelze vypovědět
	Převod smlouvy	Pouze do 28. 2. 2012	Ano	Ano
	Odklad nebo přerušení placení	Ano	Ano	V případě nemoci, nezaměstnanosti se pojistné neplatí
	Osobní účet veden v	V Kč	V penzijních jednotkách	V důchodových jednotkách
Příspěvky	Účastník	Libovolná výše příspěvku, minimálně 100 Kč	Libovolná výše příspěvku, minimálně 100 Kč	Účastník 2 % z hrubé mzdy
	Zaměstnavatel	Libovolná výše příspěvku	Libovolná výše příspěvku	Ne
	Stát	Ano, od 100 Kč účastníka, státní příspěvek 50 - 150 Kč, od 1. 1. 2013 viz 3. pilíř - nový	Ano, od 300 Kč účastníka, státní příspěvek 90 - 230 Kč	Přesměrování 3 % z odvodu na sociální pojištění
Daňové výhody	Zaměstnanec – vlastní příspěvek	Roční příspěvek nad 6 000 Kč snižuje daňový základ, maximálně 12 000 Kč. Daňově optimální výše ročního příspěvku je 18 000 Kč, od 1. 1. 2013 viz 3. pilíř - nový.	Roční příspěvek nad 12 000 Kč snižuje daňový základ, maximálně 12 000 Kč. Daňově optimální výše ročního příspěvku je 24 000 Kč.	Ne
	Zaměstnanec – příspěvek zaměstnavatele	Příspěvek zaměstnavatele je na straně zaměstnance osvobozen od platby daně z příjmu a platby na sociální a zdravotní pojištění do roční výše 24 000 Kč (společný limit pro penzijní a životní připojištění).	Příspěvek zaměstnavatele je na straně zaměstnance osvobozen od platby daně z příjmu a platby na sociální a zdravotní pojištění do roční výše 24 000 Kč (společný limit pro penzijní a životní připojištění).	Příspěvek zaměstnavatele nelze.
	Zaměstnavatel – příspěvek zaměstnavatele	Daňově uznatelný v jakémkoliv výši, pokud je příspěvek zaneseno v nějakém dokumentu zaměstnavatele (směrnice, smlouva). Osvobozeno od platby na sociální a zdravotní pojištění do roční výše 24 000 Kč (společný limit pro penzijní a životní připojištění).	Daňově uznatelný náklad v jakémkoliv výši, pokud je příspěvek zaneseno v nějakém dokumentu zaměstnavatele (směrnice, smlouva). Osvobozeno od platby na sociální a zdravotní pojištění do roční výše 24 000 Kč (společný limit pro penzijní a životní připojištění).	Příspěvek zaměstnavatele nelze.
Dávky	Starobní důchod	Ano, věk nejméně 60 let a 60 měsíců pojištěné doby. Penze doživotní nebo jednorázové vyrovnání - vyplácí penzijní fond. Penze na dobu určitou není možná.	Ano, věk nejméně 60 let a 60 měsíců spořicí doby. Doživotní penzi a penzi na se sjednanou dobu se sjednanou výší vyplácí životní pojišťovna. Penzi na dobu určenou vyplácí penzijní společnost.	Ano, věk dle státního důchodového systému. Doživotní důchod, důchod s pozůstalostním důchodem na 3 roky a důchod na dobu 20 let vyplácí životní pojišťovna.
	Invalidní důchod	Ano, invalidní penze nebo jednorázové vyrovnání	Invalidní penze na určenou dobu	Úhrada 60 % prostředků státu na invalidní penzi (zbytek zůstává na starobní penzi)
	Výsluhová penze	Ano, výsluhová penze nebo jednorázové vyrovnání.	Ne	Ne
	Smrt účastníka	Pozůstalostní penze nebo odbytné	Jednorázové vyrovnání nebo odbytné	Pozůstalostní důchod na 3 roky, sirotčí důchod na 5 let, převod na penzijní účet dědice, dědictví
	Odbytné	Ano, účastník - po 12 měsících, při úmrtí - bez ohledu na dobu trvání smlouvy	Ano, účastník - po 24 měsících, při úmrtí - bez ohledu na dobu trvání smlouvy	Není možné
Fondy	Typy fondů	Žádné, od 1. 1. 2013 - transformovaný fond	Účastnické	Důchodové
	Povinné investiční strategie	Žádné, po transformaci prostředky převedeny do transformovaného fondu	Konzervativní, další fondy dle rozhodnutí penzijní společnosti	4 strategie: Státní dluhopisy, Konzervativní, Vyvážený, Dynamický
	Oceňování aktiv	Měsíčně (zejména pro účely účetnictví)	Nejméně 1x týdně ocenění cen jednotek	Nejméně 1x týdně ocenění cen jednotek
	Podíl na zisku	Příspěvní podíl na zisku jednou ročně	Ne, zhodnocení/ztráta promítnuto již v ceně jednotky	Ne, zhodnocení/ztráta promítnuto již v ceně jednotky

Zdroj: Allianz penzijní fond, a.s., Důchodová reforma – otázky a odpovědi, interní materiál č.

OODR/12/2011/149, Praha 2012

Příloha F - Ankety (ke dni 20. 02. 2012)

Využijete druhého pilíře a vyvedete si část sociálního pojištění do penzijního fondu?

	v %
Ano	8
Ne	92

Tuto otázku lze najít na webu na adrese <http://spoctiduchod.mesec.cz/clanky/pet-zasadnich-zmen- duchodove-reformy/>.

Další anketu provedla agentura Ipsos Tambor v říjnu 2011 exkluzivně pro pořad České televize Suma sumárum, dostupný na <http://img9.ct24.cz/multimedia/documents/31/3018/301718.pdf>.

1. Očekáváte, že se Vaše životní úroveň v důchodu?

Naprostá většina české populace je velmi pesimistická v otázce své životní úrovně po odchodu do důchodu, 80 % očekává zhoršení, 37 % dokonce výrazné zhoršení.

Mladí lidé do 24 let jsou méně pesimističtí než lidé nad 35 let, očekávají v důchodu zhoršení své životní úrovně v 73 %, zatímco lidé nad 35 let v 82 %. Ženy jsou pesimističtější než muži, očekávají v důchodu výrazné zhoršení své životní úrovně ve 41 %, zatímco muži ve 34 %.

	v %
Výrazně zlepší	1
Spíše zlepší	3
Zůstane stejná	12
Spíše zhorší	43
Výrazně zhorší	37
Nevím	4

2. *Spoříte si v současné době na důchod? Pokud ano, jakým způsobem?*

Zatímco téměř 1/3 obyvatel ČR si nespoří na důchod vůbec (častěji mladí lidé a ženy), více než polovina využívá penzijní fondy, 20 % využívá běžné spořicí produkty.

52 % lidí do 24 let si na důchod nespoří vůbec. Ženy si spoří méně často než muži – 35 % žen nespoří vůbec vs. 27 % nespořících mužů. Téměř 2/3 obyvatel ČR nad 35 let spoří formou penzijních fondů/penzijního připojištění.

	v %
Nespořím si vůbec	31
Spořím si formou penzijních fondů	55
Spořím formou běžných spořicích produktů (stavební spoření, spořicí účty apod.)	20
Spořím si formou investic (dluhopisy, akcie, cenné papíry apod.)	4
Spořím si jinak	8
Nevím, nechci odpovědět	2

3. *Věříte, že se o Vás stát v důchodu finančně postará alespoň na úrovni základních potřeb (nájem, jídlo atp.)?*

Přestože 80 % obyvatel ČR očekává v důchodu zhoršení své životní úrovně, 76 % věří, že se stát finančně postará alespoň na úrovni základních potřeb.

	v %
Rozhodně ano	2
Spíše ano	18
Spíše ne	46
Rozhodně ne	30
Nevím	4

4. Do jaké míry souhlasíte s návrhem, že by část Vašeho důchodového pojištění byla odváděna do soukromých penzijních fondů?

74 % nesouhlasí s návrhem druhého pilíře důchodového systému (hlavně starší občané nad 45 let – rozhodně nesouhlasí více než 80 % z nich).

	v %
Rozhodně souhlasím	3
Spíše souhlasím	11
Spíše nesouhlasím	30
Rozhodně nesouhlasím	44
Nevím	12

Informace o metodě výzkumu:

Metoda sběru dat: online výzkum

Cílová skupina: populace ČR ve věku 18 – 64 let

Velikost vzorku: 1 000 respondentů

Struktura vzorku: Kvótní výběr, reprezentativní pro populaci ČR v kategorii věku, pohlaví, vzdělání, regionu a velikosti místa bydliště, kvóty na základě údajů ČSÚ

Nástroj výzkumu: Jednotný strukturovaný dotazník

Termín provedení výzkumu: 6. – 11. 10. 2011

Další zajímavé otázky, nebo spíše usměvavé otázky se vyskytly na webové adrese <http://www.duchodovareforma2013.cz/>

1. Myslíte si, že je možné, aby v budoucnu byly důchodové fondy vytunelovány, či znárodněny?

	v %
Nemám obavy, to nehrozí	3
Spíše ne	3
Vůbec by mě to nepřekvapilo	64
Určitě to někdo zkusí, jsme přeci v ČR	31

Celkem hlasovalo 359 lidí

2. Myslíte si, že nová důchodová reforma dokáže zabezpečit lidi na stáří?

	v %
Ano, zcela na ni spoléhám	2
Ano, ale jen částečně, budu si muset spořit navíc individuálně	7
Tomu nevěřím, peníze ukládám do zlata a nemovitostí	45
Pochybuju, v důchodu mě budou živit hlavně moje děti	5
Neřeším to, důchod je daleko a kdo ví, zda se toho dožiju	41

Celkem hlasovalo 327 lidí.